

DUKE
UNIVERSITY
LIBRARY

Treasure Room

LORD BYRON

CHILDE HAROLD'S PILGRIMAGE

ITALY

VENICE

PRINTED

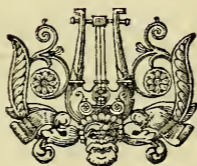
AT THE ARMENIAN MONASTERY OF S. LAZARUS

1872

Tr. R.
821.76
B996CI
A28

500135

Ի ՏԱԼԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

1872

ԱԶԴ

Ոչ ընդ նշանաւորս միայն քերդողաց դարուս, այլ
եւ առաջին ի նոսին վկայեալ է ի յոլովից գիտնոց՝
ՊԱՅՐԸՆ Անգլիացի, զորոյ ճաշակս քերդուածոց մա-
տուցաք երբեմն մերազնեայցս ի ծաղկաքաղս ուրեք-
իսկ այժմ ընծայեմք զընտրեւագոյն մասն համօրէն
գրուածոց նորին, որ է յետին կամ Զորրորդ երգ ա-
նուանեալ քերդութեանն ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԻԻՆ ՀԱՐՈԼԴԱՅ
ԱՍՊԵՏԻ, Childe Harold's Pilgrimage. յորում զի-
տալիա նկարագրէ, թէ եւ ոչ բովանդակ, վասն այնո-
րիկ եւ ԻՏԱԼԻԱ կոչեցաք զհրատարակեալս առ ի մէնջ
զերգս զայս: Հռչակ քերդողին եւ քերդուածոյն, նիւթ
բանիցն՝ որ է տնմահ յիշատակն Իտալիա, վեհագոյն
ի գեղապատիւ աշխարհս նորոց դարուց, եւ ստէպ այ-
ցելութիւնք հոմազնեայց քերդողին ի գրուատեալն
առ ի նմանէ վայրս, եւ մանաւանդ ի նախակարգեալն
ի գլուխ երգոյն՝ ի Վենետիկ, յորում եւ մեզ եհոս
պանդխտել հոգւոյ կամօք եւ երկրորդ ստանալ հայ-

րենիս, ի նմին իսկ ի քաղաքի՝ յորում եւ մասն ինչ
երգոցս յօրինեալ է ի բանաստեղծէն, եւ գլխովին ի
կղզւոջ մենաստանի՝ որում յաճախ նա յայց ելանէր՝
մինչդեռ Պանդուխտն իւր թափառէր տակաւին յանէ-
րեւոյթ հրապարակս մտաց իւրոց. այս ամենայն ոչ
փոքր յորպոր էր ի ձեռնարկութիւն թարգմանու-
թեանս, այլ ոչ համօրէն բաւական, եթէ ոչ հարկ
իմն ի վերայ դնէր մեզ մերս իսկ նժդեհութիւն ի հայ-
րենիս անդր քերդովն, ուր տռաւել քան զյօժարու-
թիւն յամեալ, զտաղտուկ օտարութեանս այսպիսեալ
իմն կամեցայ ոփսփել կամ տանջել՝ ոչ դիւրաթափ
թարգմանութեամբ. սոյնսկիսի իմն հնարս հնարեալ
եւ հեղինակին երբեմն՝ արկանէր զանձն ի փորձ եւ ի
սոյժ՝ ուսանել զմերս հայերէն դժուարագիւտ բար-
բառ, ի մերում իսկ դրան վանաց։ Բայց զի շատ հե-
ռի է թարգմանողս որսկս ի ճարտարութենէ հեղինա-
կին նոյն եւ ի խորհրդոց եւ ի գիտմանց նորին, պարտս

անձին վարկանի ծանուցանել ընթերցանելեաց և դա-
տասիրաց, զի որքան եւ սիրող եւ պատուող իցէ կամ
էր ստեղծաբան եւ խորիմաց հանճարոյ քերդողին,
այնքան եւ ատեցող թերայոյս եւ սակաւահաւատ ո-
գւոյն, զոր եւ ուրեք ուրեք նշանակէ՝ զեղմամբ նո-
րայոցն ասից կամ ծանօթութեամբք եւ կամ լռու-
թեամբ իսկ. զի ողջամտացն յայտ յանդիման կան
մեղմեխանքն:

Իսկ վասն ոճոյ թարգմանութեանս ոչ ունիմ
այլ ինչ ասել, բայց ի գիտուլս երկաթանչիւր լեզուացն
թողուլ զդատաստան, եւ յանձն առնուլ զպարտու-
թիւն՝ եթէ ուրեք ոչ իցեմ քաջ ի վերայ հասեալ քա-
նից քերդողին, որ չէ պարզախօս եւ գիւրդփոխելի՝
որպէս զայլս ի քերդողաց եւ զիւր իսկ համազգիս՝ հե-
տեւողս նախնեացն եւ կտակարանաց ոճոյ:

ITALY

Italia! too, Italia! looking on thee,
Full flashes on the soul the light of ages,
Since the fierce Carthaginian almost won thee,
To the last halo of the chiefs and sages
Who glorify thy consecrated pages;
Thou wert the throne and grave of empires; still,
The fount at which the panting mind assuages
Her thirst of knowledge, quaffing there her fill,
Flows from the eternal source of Rome's imperial hill.

Ի Տ Ա Լ Ի Ա

Ո՛հ, Իտալի Իտալի, ծաճանչ դարուց անցելոց՝
Ճառագայթէ ի հոգիս ուշով ի քեզն յառելոց,
Ի Պունիկեան Գոռոզէն² որ խուն մ'եւ զքեզն ըլաճէր՝
Մինչ ի յետին լուսապսակ վարչաց քոյոց ու իմաստնոց,
Որք յաճախեն փառքս մեծ քոց դիւանաց սրբբանուէր.
Ի՞նչ ալետուութեանց հանապազ եղեր եւ զահ եւ դամբան.
Նա եւ այժմիկ ծարաւեալ ոգիք առ ումպ գիտութեան
Ի վեհաշուքն Հռովմայ երթեալ դիմեն ի դիտակ,
Յորմէ բըղխէ յարահոս անմահարարն վըտակ :

I

I stood in Venice, on the Bridge of Sighs ;
 A palace and a prison on each hand :
 I saw from out the wave her structures rise
 As from the stroke of the enchanter's wand :
 A thousand years their cloudy wings expand
 Around me, and dying Glory smiles
 O'er the far times, when many a subject land
 Look'd to the winged Lion's marble piles,
 Where Venice sate in state, throned on her hundred isles!

II

She looks a sea Cybele, fresh from ocean,
 Rising with her tiara of proud towers
 At airy distance, with majestic motion,
 A ruler of the waters and their powers :
 And such she was ; — her daughters had their dowers
 From spoils of nations, and the exhaustless East
 Pour'd in her lap all gems in sparkling showers.
 In purple was she robed, and of her feast
 Monarchs partook, and deem'd their dignity increased.

III

In Venice Tasso's echoes are no more,
 And silent rows the songless gondolier ;
 Her palaces are crumbling to the shore,
 And music meets not always now the ear :
 Those days are gone — but Beauty still is here.
 States fall, arts fade — but Nature doth not die,
 Nor yet forget how Venice once was dear,
 The pleasant place of all festivity,
 The revel of the earth, the masque of Italy !

Ա

Կացի երբեմն ի կամուրջն հառաչանաց ի Վլնէժ⁵.
 Պալատ աստի ամբառնայր եւ տուն բանտի՝ հանդիպոյ.
 Տեսի զշինուածըս նորին ընդ նիւս ալեաց բարձրուղէշ
 Իբր յեղակարծ ի բարսմանց դիւթականին հարուածոյ:
 Մառախլապատք թափառին հազարք ամաց շուրջ զինեւ.
 Փառք նուաղեալք ծաղը արձակեն զամանակօքըն նախկին՝
 Մինչդեռ գաւառք նըւաճեալք ի հեռուստ ակնարկէին
 Ի թեւապանծ առիւծունս ի ծագըս սեանցըն կըճեայց,
 Յորժամ Վլնէժ ի հարիւրս իւր բազմէր գահըս կըղզեաց:

Բ

Որպէս Կիւբել⁴ ծովային ի զով ալեացն Ովկեանու
 Բարձեալ գըլուխ խոյրազգեաց բրգազարդիկ բարձրայօն
 Ի հեռաստան օդաճեմ վըսեմական տարազու՝
 Զուրց եւ ջրոց պետութեանց արկանելով սանձ ըզգօն.
 Այօգոյն նազէր նա, և տայր պաշտատական դստերաց
 Զաւար ազգաց եւ ազանց. եւ արեւելք անըսպառ
 Ճապաղէին առ ոտիւքն ազգ ազգ ականըս պայծառս.
 Ինքն ըզգենոյր ծիրանիս ու առնէր կոչունս արքայից,
 Եւ էին փառք մեծամեծք լինել նըմին հացակից:

Գ

Այլ ոչ հընչին արդ ի Վլնէժ երգոց Դասսոյ⁵ արձագանգք.
 Լըռիկ ու աներգ թիարկէ կոնտոլաւարըն մանուկ.
 Քակտին կործան յեզը ափանց իւրոց չըքնաղքն ապարանք,
 Ոչ ևս ըստէպ գուսանաց բաղխի առ ունկըն շըշուկ.
 Անցեալ գնացին այն աւուրք. գեղեցկութիւն մընայ դեռ.
 Խամրին արուեստք, գըթեն գահք, Բընութիւն կեայ յաւի-
 Եւ ոչ է մարթ մոռանալ՝ քանի սիրուն Վլնէժն այն՝ [տեան.
 Էր խրախարան համախումբ ամենազան տօնահեշտ,
 Ըզբօսարան աշխարհի, ու Խտալիոյ միմք զաւեշտ:

IV

But unto us she hath a spell beyond
 Her name in story, and her long array
 Of mighty shadows, whose dim forms despond
 Above the dogeless city's vanish'd sway ;
 Ours is a trophy which will not decay
 With the Rialto ; Shylock and the Moor,
 And Pierre, cannot be swept or worn away —
 The keystones of the arch ! though all were o'er,
 For us repeopled were the solitary shore.

V

The beings of the mind are not of clay ;
 Essentially immortal, they create
 And multiply in us a brighter ray
 And more beloved existence : that which Fate
 Prohibits to dull life, in this our state
 Of mortal bondage, by these spirits supplied,
 First exiles, then replaces what we hate ;
 Watering the heart whose early flowers have died,
 And with a fresher growth replenishing the void.

VI

Such is the refuge of our youth and age,
 The first from Hope, the last from Vacancy ;
 And this worn feeling peoples many a page,
 And, may be, that which grows beneath mine eye :
 Yet there are things whose strong reality
 Outshines our fairy-land ; in shape and hues
 More beautiful than our fantastic sky,
 And the strange constellations which the Muse
 O'er her wild universe is skilful to diffuse :

Դ

Այլ է մեր անդ յիշատակ քան ըզդիպաց պատմական
 Եւ քան զերկայն ըզդասակն ուրուականաց քաջածին
 Որք թաղծադէմք ի սըգի ակընկորեալք տըխուրք կան
 Ընդ ապաշուքըն քնքշանս դըքսակորոյս քաղաքին :
 Արձան յաղթից անվըթար քան Ռիալդոյ ⁶ է մեր անդ ,
 Շայլոգ , Մովլըիկ , եւ Պետրիկ ⁷ , սոր 'անաղարտ անկորուստ
 Յասենածախ մընայցեն ժամանակէն մեզ պահուստ .
 Անկիւնակալք կամարաց , թէ եւ անկցի բնաւ տապաստ՝
 Սոքօք՝ ամուռնքս ամայիք՝ մեզ մարդաբնակք իցեն աստ :

Ե

Քանզի հաստուածք մըտաւորք ոչ ի կաւոյ զանգանին .
 Անմահականք ի բընուստ՝ ստեղծուն ու աճել տան ի մեզ
 Ըզուսափայլ ճառագայթս եւ էութիւնս սիրային .
 Ու այն զոր ժըխտէ բախտ կենացս ի ցաւագին ասպարէզ
 Մեռելութեանն օրինօք կաշկանդելով անհամբոյր ,
 Օժանդակեալ զօրութեամբ ազնւականս այս ոգեաց
 Մերժէ ի մէնջ նախ , ու ապա լընու զտեղի ատելեաց .
 Արբուցանէ զսիրտ խամրեալ ծորմամբ ծաղկանցն առաջնոց
 Եւ նորաբոյս դալարեաւ պըճնազարդէ զունայն ծոց :

Զ

Այս մանկութեան մերոյ , այս եւ ծերութեանս ապաւէն՝
 Մինչ առաջինն ի յուսոյ , միւսն յընկերաց լըքանի .
 Այս սըրտահար ըզգացումն ելից ծածկեաց բիւր քարտէն ,
 Նոյն եւ զսա 'րդեօք որ ընդ իմիսկ աչօքս արդ լընանի :
 Այլ են ինչ իրք լուսաւորք ըստուգագոյն էութեամբ
 Յաղթկուք երկրիս ցընորից , ի ձեւ ու ի գոյն բարեքիկ՝
 Քան մըտածին մերս երկինք յոյժ առաւել գեղեցիկ ,
 Եւ քան զանյաջ աստղակոյտքըն՝ զոր ճարտարըն Մուսայ
 Դասաւորէ յամայի տիեզերաց պողոտայ :

VII

I saw or dream'd of such, — but let them go, —
 They came like truth, and disappear'd like dreams;
 And whatsoe'er they wére — are now but so:
 I could replace them if I would; still teems
 My mind with many a form which aptly seems
 Such as I sought for, and at moments found;
 Let these too go — for waking Reason deems
 Such over-weening phantasies unsound,
 And other voices speak, and other sights surround.

VIII

I've taught me other tongues — and in strange eyes
 Have made me not a stranger; to the mind
 Which is itself, no changes bring surprise;
 Nor is it harsh to make, nor hard to find
 A country with — ay, or without mankind;
 Yet was I born where men are proud to be, —
 Not without cause; and should I leave behind
 The inviolate island of the sage and free,
 And seek me out a home by a remoter sea.

IX

Perhaps I loved it well; and should I lay
 My ashes in a soil which is not mine,
 My spirit shall resume it — if we may
 Unbodied choose a sanctuary. I twine
 My hopes of being remember'd in my line
 With my land's language: if too fond and far
 These aspirations in their scope incline, —
 If my fame should be, as my fortunes are,
 Of hasty growth and blight, and dull Oblivion bar.

Է

Տեսի աչօք կամ յանուրջս... այլ զի՞ կայ իմ եւ նոցա .
 Երեւեցան իբր ըստոյդ , անհետացան իբր երազ .
 Իին որ զինչ եւ էին , արդ այսպիսիք են ահա .
 Եւ կարեմայլս ընդ նոսին փոխանակել հանապազ .
 Զի պատկերօք լի է գլուխ իմ տակաւին այնպիսեօք՝
 Զորոց հարեալ մերթ ըղձիւք եւ մերթ ըզբռամք իսկ ածի...
 Այլ մոռացուք եւ զսոսա . քանզի առ Բանն որ զարթչի՝
 Անդէպ անճահ երեւին մըտացընորքն անդաճմունք .
 Այլ ճայնք խօսին այժմեւ այլք յածին զինեւ երեւմունք :

Ը

Արդ ընդելեալ իմ ի լուր այլախօսիկըն լեզուաց
 Օտարական չեմ ես՝ յայսմ հետէ առ աչս օտարին .
 Միտք անյողդողդէ ոչ ապշին ի փոփոխել պատկերաց .
 Ոչ դժօւարին ինչ է գիւտ ոչ ըստեղծուած դժօւարին
 Բազմամարդիկ գըտանել կամ անմարդի հայրենիս :
 Սակայն ծնեալեմ յերկրի՝ ուր ծնանել փառք գըրի .
 Եւ յիրաւունս իսկ . արդ իմ թողից լքից ըզկղզի
 Ուր անկասկած իմաստունն եւ այր ազատ յօրանան ,
 Եւ խընդրեցից տուն յաշխարհ հեռի ու ի ծով բացական :

Թ

Այլ գուցէ քաջ սիրելով սիրեցի ես զայն տեղիս
 Եւ արդ յօտար աշխարհի կայցէ թողուլ զիմ նըշխար .
 Սակայն առ նոյն վերջստին թող արասցէ դարձ հոգիս ,
 (Թէ հոգի գերծ ի հողոյն կարէ ընտրել իւր տաճար) :
 Այլ ես ըզյոյս՝ անմոռաց կալոյ ի յուշ ազգակցաց՝
 Խառնեալ զօգեմ ընդ բարբառ որով վարին հայրենիք .
 Բայց թէ յանձուկ տարփ վարեն զիս անդրադոյնս իղձք սնոտիք ,
 Թէ զոյդ բաղդիս և համբաւս անեալ փոյթ՝ փոյթ և խամրի ,
 Թէ յաննըշյլ գերեցայց մոռացու թեան խաւարի ,

X

My name from out the temple where the dead
 Are honour'd by the nations — let it be —
 And light the laurels on a loftier head !
 And be the Spartan's epitaph on me —
 » Sparta hath many a worthier son than he » .
 Meantime I seek no sympathies, nor need ;
 The thorns which I have reap'd are of the tree
 I planted : they have torn me, and I bleed :
 I should have known what fruit would spring from such a seed.

XI

The spouseless Adriatic mourns her lord ;
 And, annual marriage now no more renew'd,
 The Bucentaur lies rotting unrestored,
 Neglected garment of her widowhood !
 St. Mark yet sees his lion where he stood,
 Stand, but in mockery of his wither'd power,
 Over the proud Place where an Emperor sued,
 And monarchs gazed and envied in the hour
 When Venice was a queen with an unequall'd dower.

XII

The Suabian sued, and now the Austrian reigns —
 An Emperor tramples where an Emperor knelt ;
 Kingdoms are shrunk to provinces, and chains
 Clank over sceptred cities ; nations melt
 From power's high pinnacle, when they have felt
 The sunshine for a while, and downward go
 Like lauwine loosen'd from the mountain's belt ;
 Oh for one hour of blind old Dandolo !
 Th'octogenarian chief, Byzantium's conquering foe.

Ժ

Եւ թէ զանունս իմ հերքեն ի տաճարէն այն ի բաց
 Ուր սլատուեն ազգք եւ ազինք ըզմեռելոց յիշատակ, ...
 Իցէ... եւ թող դափնի պսակ դիցի վէհից ճակատաց .
 Արձանագիր ըսպարտեան շատ լիցի յիմ տապանակ .
 Թէ՛ « Սպարտայ են են որդիք արժանաւորք քան ըզա » :
 Չեմ հետամուտ համակիր սիրոյ այլոց ու ոչ կարօտ .
 Իմ ձեռառունկ ծառոյս տուրք է ինձ փըշոցս այս նարօտ .
 Ի նոցանէն խոցոտեալ ահա կաթեմ ես զարիւնս .
 Ո՛չ յարկանեւ անդ ըզսերմն՝ եր սլարտ յիշեւ եւ զարդիւնս :

ԺԱ

Այրիացեալն Ադրիա լաւով արդ լայ զամուսին⁹ .
 Ոչ եւս ամաց յամս հանդէսք իւր կատարին հարսանեաց ,
 Եւ Եզնացլիկ ճըճեկեր անկեալ դընի յամային ,
 Իբրեւ անպէտ պաճուծանք այրիութեան երեսաց :
 Այլ գիտէ ցարդ Սուրբ Մարկոս զառիւծն ուր կայրն իսկ յա-
 կայ , այլ յառաջ նշաւակի հարըստութեան կապտելոյ [ռաջ .
 Ի հրապարակ անդր՝ ուր դայր ինքնակալ յուխտ ողորդ¹⁰ ,
 Ուր եւ արքայք պըշնուին ընդ վէնետիկ ի նախանձ ,
 Յորժամ բազմէրն գըշտոյ պըճնեալ ի պուդդ մեծագանձ :

ԺԲ

Սաւաբեանն¹¹ երբեմն աղերսէր . արդ իշխէ տէրն Արեգան
 Ուր ծոռնր ածէր ինքնակալ , արդ ինքնակալդուիէ անդ .
 Արքայութիւնք խոնարհեալք կացին ի մարզս աննըչան ,
 Քաղաքանի վարչակիր շըղթայակապ ի կաշկանդ .
 Հալեալ ազանց ի կատարս անդ զօրութեանց վերնածայր
 Այն ինչ ազգեալք յարեւուն ճառագայթից փառապանծ ,
 Ու ահա պըրին իբրեւ ձեան հրոսակք ընդ կուշտըս լերանց :
 Ո՛հ , ո՞ զմի տայր ժամ եւեթ ըզՏանտոլոյ¹² զաչացուին
 Զութսընամեայ գոռ վարչի և Բիւզանդեայ յաղթողին :

XIII

Before St. Mark still glow his steeds of brass,
 Their gilded collars glittering in the sun;
 But is not Doria's menace come to pass?
 Are they not *bridled*? — Venice, lost and won,
 Her thirteen hundred years of freedom done,
 Sinks, like a seaweed, into whence she rose!
 Better be whelm'd beneath the waves, and shinn,
 Even in destruction's depth, her foreign foes,
 From whom submission wrings an infamous repose.

XIV

In youth she was all glory, — a new Tyre; —
 Her very by-word sprung from victory,
 The « Planter of the Lion », which through fire
 And blood she bore o'er subject earth and sea;
 Though making many slaves, herself still free,
 And Europe's bulwark 'gainst the Ottomite;
 Witness Troy's rival, Candia! Vouch it, ye
 Immortal waves that saw Lepanto's fight!
 For ye are names no time nor tyranny can blight.

XV

Statues of glass — all shiver'd — the long file
 Of her dead Doges are declined to dust;
 But where they dwelt, the vast and sumptuous pile
 Bespeaks the pageant of their splendid trust;
 Their sceptre broken, and their sword in rust,
 Have yielded to the stranger: empty halls,
 Thin streets, and foreign aspects such as must
 Too oft remind her who and what inthrals,
 Have flung a desolate cloud o'er Venice' lovely walls.

ԺԳ

Ի պատըշգամս Մարկոսեան ձեք իւր շողան պղղընձեք ¹⁵,
Արեգնափար փայլակեալ յոսկեսարեան մանեկաց .
Այլ ոչ Դորեայ սպառնալիք ի գլուխ ելին աւադիկ ¹⁴.
Եւ ձեքն ահա սանձեցան : — Վենետիկ հէգ և գերած ,
Զազատութիւն կորուսեալ տասանց դարուց և երից
Անկաւ զինչ խոտ ծովափին յորմէ 'նծիւղեալ եւ կանգնէր :
Հետախաղաղ յալեաց ծոց լաւ է լինել վայրաբեր
Ու 'ի կորըստեանն իսկ 'ի խորս խոյս ոսոխէն տալ օտար
Քան նըւաճեալ ընդ նովիմք կեալ յանդորրու ապիկար :

ԺԴ

Ի մանկութեան յօրացեալ փառազգեաց նոր ոմն էր Տիւր
Զ 'առ առակէ զըոյց իսկ զիւր ետուն նըմա յաղթանակք ,
Զ 'Առիւծատունկն այն անուն ¹⁵ . քանզի 'նդ արիւն եւ ընդ հուր
Անցեալ՝ կանգնէր առիւծունս յերկիր ու ի ծով վըտարակ .
Գերի վարեալ ըզբազումս՝ ինքըն կելով միշտ ազատ :
Եւ Օսմանիկ բըռնութեան դէմ կայր պատուար Եւրոպայ .
Յերաշխ ինձ կաս դու կրետէ՝ հակառակորդ Տրովադայ ,
Անմահ ալիք դուք վըկայք նաւամարտին ի Լեպանդ ,
Ոչ ժամանակ մաշէ ոչ բըռունք զանուանքդ անվըկանդ :

ԺԵ

Որպէս անդրիք բիւրեղեայք՝ զըքսից նորին բազմաշար
Հարեալ սլատկերքն ի փըշուր որպէս փոշի հոսեցան .
Այլ բնակարան իսկ նոցուն պալատըն պերճ լայնատարր
Մեծաքարոզ հըռչակէ զպաղպաղ փառացն աննըման .
Մակահք նոցին խորտակեալք , և սուր սուսերք ժանգահար
Տեղի ետուն օտարին , սրահ և դահլիճք արդ թափուր ,
Փողոցք նըրբինք , գէմք օտար յիշեցուցեն յարամուր
Թէ ոչ բոմանք կամ արդեօք որպիսի դառն կընճիւ
Արկ ըզսիրուն վենետիկեան զորմովք մըթար տխրակիր :

XVI

When Athen's armies fell at Syracuse,
 And fetter'd thousands bore the yoke of war,
 Redemption rose up in the Attic Muse,
 Her voice their only ransom from afar:
 See! as they chant the tragic hymn, the car
 Of the o'ermaster'd victor stops, the reins
 Fall from his hands — his idle scimitar
 Starts from its belt — he rends his captive's chains,
 And bids him thank the bard for freedom and his strains.

XVII

Thus, Venice, if no stronger claim were thine,
 Were all thy proud historic deeds forgot,
 Thy choral memory of the Bard divine,
 Thy love of Tasso, should have cut the knot
 Which ties thee to thy tyrants; and thy lot
 Is shameful to the nations, — most of all,
 Albion! to thee: the Ocean queen should not
 Abandon Ocean's children; in the fall
 Of Venice think of thine, despite thy watery wall.

XVIII

I loved her from my boyhood; she to me
 Was as a fairy city of the heart,
 Rising like water-columns from the sea,
 Of joy the sojourn, and of wealth the mart;
 And Otway, Radcliffe, Schiller, Shakspeare's art,
 Had stamp'd her image in me, and even so,
 Although I found her thus, we did not part;
 Perchance even dearer in her day of woe,
 Than when she was a boast, a marvel, and a show.

ԺԶ

Մինչդեռ բանական Աթենայ ի Սիրակուս վատթարէր ¹⁶
 Եւ արք հըզօրք մատնէին ի ստրկութեան լուծ պահուստ ,
 Ատաիկաստանն Մուսա ըզփրկութիւն հըռչակէր
 Եւ գերեթափ առնէին նըւագքն հնչեալք ի բացուստ .
 Այն ինչնորա դեռ զողբոցն յերկրէին եղանակ ,
 Տեօէք , զիափդ յաղթողին կառք ընկապճեալք եւ կառեան
 Սանձըն սահէր ի ձեռաց , զուր մերկանայր սուր զպատեան .
 Տայր լուծանել ըզլըղթայն , եւ արձակեալ ըզգերին
 Ազատութեանդ , ասէր , դէք շուք եւ երգոց քերթողին :

ԺԷ

Այսպէս եւ քեզ , Վենետիկ , եթէ չէին իսկ այլ փառք ,
 Թէ զպանծալիդ արարոց վէպ մոռացօնք ունէին ,
 Այլ վեհազին գուսանի մըշտանըւագքն ի քէն պարք
 Սէր Դասսոյիդ՝ էր արժան խըղել ըզկապն հանգուցին
 Զոր արկ ըզքե բռնութեան վերահասի պարաւանդ :
 Բաշդ քօ ամօթ է ազանց , քեզ մանաւանդ Ալբիոն
 Ովկիանու դըշխոյի՝ զմանկամբքն առնել զանց չէ՝ մբոն .
 Ի կործանման Վենետիկոյ՝ քում կործանման կալջիւր ուշ ,
 Ու՝ ի ջրապարփակ պարըսպացդ այդոցիկ կաց ինձ ըզդուշ :

ԺԸ

Ի մանկական ի տիոց ես սիրեցի զՎենետիկ
 Եղեւ ինձ նա ի քաջաց քաղաք , սըրտի դաստակերտ ,
 Իբք ի վերայ ջրեղինաց սեանց ի ծովէ ամբարձիկ ,
 Բընակարան հրճուանաց , վաճառանոց ընչաւետ :
 Օդուէյ , Ռէտգըիֆ եւ Շիլէր եւ Շէքսպիր հանճարեղք ¹⁷
 Տըպացուցեալ ունէին յիս ըզնորին կերպարան .
 Ոչանհաճոյ եւ յայժմուս ինձ կայ յանշուքըս պայման .
 Հաճոյագոյն իսկ արդեօք արդ ի վըշտացն իւր աւուրս
 Քան մինչ պանծայր հրաշագեղ ակնախըտիդ յընդհանուրս :

XIX

I can repeople with the past — and of
 The present there is still for eye and thought,
 And meditation chasteu'd down, enough;
 And more, it may be, than I hoped or sought;
 And of the happiest moments which were wrought
 Within the web of my existence, some
 From thee, fair Venice! have their colours caught:
 There are some feelings Time cannot benumb,
 Nor Torture shake, or mine would now be cold and dumb.

XX

But from their nature will the tannen grow
 Loftiest on loftiest and least shelter'd rocks,
 Rooted in barrenness, where nought below
 Of soil supports them 'gainst the Alpine shocks
 Of eddying storms; yet springs the trunk, and mocks
 The howling tempest, till its height and frame
 Are worthy of the mountains from whose blocks
 Of bleak, gray granite into life it came,
 And grew a giant tree; — the mind may grow the same.

XXI

Existence may be borne, and the deep root
 Of life and sufferance make its firm abode
 The bare and desolated bosoms: mute
 The camel labours with the heaviest load,
 And the wolf dies in silence, — not bestow'd
 In vain should such example be; if they,
 Things of ignoble or of savage mood,
 Endure and shrink not, we of nobler clay
 May temper it to bear, — it is but for a day.

ԺԹ

Ոչ յանհնարիցն ինչ է ինձ ըզնա խըռնել անցելովք.
 Շատ իսկ առիթս ընծայե աչաց՝ ուշոյ, եւ որ կանս,
 Եւ ոչ սակաւըս գըտցեն խոճոճս անդ միտք մենաւորք
 Նա եւ յոլովս իսկ գուցէ քան զիմըզոյս եւ զըղձանս :
 Ե՛ն ե՛ն այո ի թըւոյ բարեբաստիկ ըռպէից
 Որք ի յառէչըս կենաց իմոց անկան չարանիւթ,
 Եւ որք ի քէն, Վենետիկ, առեալ բերեն զիւրեանց հիւթ¹⁸.
 Են կիրք՝ զորս ոչ ժամանակք ջընջեն ոչ սաստ տանջանաց .
 Ապ՝ եթէ ոչ իմքս համայն լինէին ցուրտք ու անըզգաց :

Ի

Որպէս սիրեն բարձրագոյնք սոճեաց կանգնիլ ի բարձունս
 Քարաժեռից ու ապալերկ անպատըսպար կոհակաց,
 Արմատ ձըգել յամուլ վայր, ուր ոչ նեցուկ առ հողմունս
 Ոչ գուն հող դէմ լեռնակոյտ եւ պըտուտան փոթորկաց .
 Այլ եւ այնպէս աճեն բունք արհամարհեալ ըզմըրկօք,
 Մինչեւ հասակք եւ իրանք լիցին լերանցն այն արժան՝
 Յորոց ի սեաւ կամի գորշ յորձաքարուտ ի կըռան
 Հսկայաբար ջովացեալ եղեն մայրիք սիգասար :
 Ոչ աննըման սոցին միտք ընդարձակին ճոխաբար :

ԻԱ

Գոյ հնար տեւել էութեան. գոյ հնար կենաց եւ վշտաց
 Ձըգել արմատըս խորինս ի սիրտ ամուլ եւ ունայն .
 Ծանրաբեռնեալ զընայ ուղտ ըզճանապարհն անկառաչ .
 Նա քանասար եւ անգամ գայլ սատակի լըռելեայն .
 Մի վայրապար արասցուք զօրինակօքս այս ապախտ¹⁹ .
 Եթէ անարդ արարածք եւ փանաքի այդոքիկ
 Կըրեն զաղէտըս ցաւոց ժուժեն եւ ոչ հանեն ճիկ,
 Տարցուք եւ մէք մեր վըշտաց՝ հաստեալքս յընտիր ի կաւոյ .
 Նա զի եւ կիրք վըտանգացըս՝ կիրք աւուր են միոյ :

XXII

All suffering doth destroy, or is destroy'd,
 Even by the sufferer ; and, in each event,
 Ends : — Some, with hope replenish'd and rebuoy'd,
 Return to whence they came — with like intent,
 And weave their web again ; some, bow'd and bent,
 Wax gray and ghastly, withering ere their time,
 And perish with the reed on which they leant ;
 Some seek devotion, toil, war, good or crime,
 According as their souls were form'd to sink or climb.

XXIII

But ever and anon of griefs subdued
 There comes a token like a scorpion's sting,
 Scarce seen, but with fresh bitterness imbued ;
 And slight withal may be the things which bring
 Back on the heart the weight which it would fling
 Aside for ever : it may be a sound —
 A tone of music — summer's eve — or spring —
 A flower — the wind — the ocean — which shall wound,
 Striking the electric chain wherewith we are darkly bound ;

XXIV

And how and why we know not, nor can trace
 Home to its cloud this lightning of the mind,
 But feel the shock renew'd, nor can efface
 The blight and blackening which it leaves behind,
 Which out of things familiar, undesign'd,
 When least we deem of such, calls up to view
 The spectres whom no exorcism can bind, —
 The cold, the changed, perchance the dead — anew,
 The mourn'd, the loved, the lost — too many ! — yet how few !

ԻԲ

Ամենայն կիրք կամ մաշեն կամ ի կրողացըն մաշին ,
 Եւ թէպէտ այս թէպէտ այն՝ համայն առնուն կատարած .
 Են որք ուստի մեկնեցանն՝ յուսով դառնան կաթողին ,
 Եւ ըստ նախկին տարազու կըկեն զոստայն նոյնամամ .
 Եւ են որոց կորակոր խորշոմերես գիսախայտ ,
 Վաղ վաղ ծնգեալք անկանին եղեգնեայ ցսլոյն յեցարան .
 Ոմանք կրօնից կան պատկառ եւ այլք զանձինս ի գործ տան ,
 Կէսք պատերազմըն յուզեն եւ կէսք ըզջար համբուրեն
 Իւրաքանչիւր ըստ հոգւոյ գնացիցն ի վեր կամ ստորին :

ԻԳ

Այլ ոչ է վիշտ նըւաճեալոր ոչ թողցէ զիւր կընի՝
 Հանգոյն կարճի խսցթուածոց՝ ըղհարուածոյն նըշանակ ,
 Յար զայրանայ թէ եւ գող աչաց հազիւ տեսանի .
 Եւ ի փոքուէ պատճառէ կուտին զիւրեաւ ծանրահակ
 Առիթք ցաւոց զոր ճըգնէրն ի բաց թափելի սըրտէն .
 Զայն լոկ կամերգ դաշնակից , ցայգ ամարան կամ դարուն ,
 Եւ մի ծաղիկ , դոյզն հողմիկ կամ Ովկիան շառաչուն՝
 Են բաւականք ի խըղտել զըսպիս վիրաց զոր առաք ,
 Յընցեւ զըղթայն ելեկտրեայ որովք ուժգինս եմք վարակք :

ԻԴ

Ոչ զուստ գիտեմք ոչ զընդէր ըղմըտաւոր փայլական ,
 Եւ ոչ սըննալ յամպն ի վեր՝ յորում ծածկեալ նայն զօղի .
 Սակայն ըզգալ ըզգամք քաջ իսկ հարուածոց նորոգման ,
 Անզօրք ըզսեաւն եղծուլ հերկ՝ զոր արկն ի մեզ գողուղի .
 Եւ ի զբաղման իսկ մերում՝ ընտանեկան պարապմունք
 Յանըզաստից մինչ բընաւ ուստեք չըկայր ինչ խէթ մեր ,
 Ի տես ածեն ուրուականս՝ երգմնեցուցչաց աննըւէր ,
 Այլափոխեալս եւ ցըրտինս , գուցէ զմեռեալս մեր սիրունս
 Ըզկորուսեալս եւ լացեալս , զի բազումս թէ եւ նուազունս :

XXV

But my soul wanders ; I demand it back
 To meditate amongst decay, and stand
 A ruin amidst ruins ; there to track
 Fall'n states and buried greatness, o'er a land
 Which was the mightiest in its old command,
 And is the loveliest, and must ever be
 The master-mould of Nature's heavenly hand ;
 Wherein were cast the heroic and the free,
 The beautiful, the brave, the lords of earth and sea,

XXVI

The commonwealth of kings, the men of Rome !
 And even since, and now, fair Italy !
 Thou art the garden of the world, the home
 Of all Art yields, and Nature can decree ;
 Even in thy desert, what is like to thee ?
 Thy very weeds are beautiful, thy waste
 More rich than other climes' fertility ;
 Thy wreck a glory, and thy ruin graced
 With an immaculate charm which cannot be defaced.

XXVII

The moon is up, and yet it is not night ;
 Sunset divides the sky with her ; a sea
 Of glory streams along the Alpine height
 Of blue Friuli's mountains ; Heaven is free
 From clouds, but of all colours seems to be, —
 Melted to one vast Iris of the West, —
 Where the Day joins the past Eternity ;
 While, on the other hand, meek Dian's crest
 Floats through the azure air — an island of the blest !

ԻԵ

Այլ ընդ վայր միտք իմ յածին . ժամէ դառնալ ինձ ի փուլս .
 Յաւերակաց մէջ կանգնիլ իբր աւերակ կենդանի .
 Յարուցանել պետութիւնըս կործանեալս եւ խարխուլս
 Եւ մեծութիւնըս թաղեալս ի ծոց երկրին անուանի՝
 Որ մեծ եղեւ քան զՀամայն յիշխանութեան անդ իւրում,
 Չըքնաղագոյն է եւ ցարդ եւ հանապազ եղիցի .
 Վեհօրինակ գաղափար, կերտուած բնութեան երկնածղի,
 Որ դիւցազունս անդանօր ու ազատասուն կառոյց արս,
 Արուորագոյնս, գեղաւորս, ծովու ու երկրիս իշխող տեարս:

ԻԶ

Ո՛վ արքայից հրապարակ՝ ընկերահաշտ արք Հռովմայ .
 Ո՛վ դու յանցեալն եւ յայժմուս Իտալիա՝ նազելի,
 Ո՛վ վայելուչ դու պարտեզ տիեզերաց շուրջակայ,
 Հանդէս հանուրց արուեստից, գեղոյ բնութեան հայելի .
 Յամայութեան իսկ քում ո՞վ իցէ բնաւ քեզ հաւասար .
 Գեղեցկագեղք են համայն վայրենագոյն իսկ քո տունկք .
 Ծաղկին երէգքըդ խոյանք քան թէ գաւառք բարեբունք .
 Դու եւ յանկման անդ քոյին վերերեւիս քաջափառ,
 Եւ յաւերակքըդ խանգար շողան շնորհք անըսպառ:

ԻԷ

Յառնէ լուսին, եւ դեռ ոչ է գիշերոյ երեւոյթ .
 Այլ բաժանի 'նդ խոնարհեալ արեգական նա զերկին .
 Ծովլուսափառ ծաւալի 'նդ Փրիուլեայ բլուրըս կապոյտ ²⁰ .
 Սուրբ են երկինք ի յամպոց . այլ ծիածան երկին յերփին
 Համակ գունօք անկանի զարեւմըտիւք բովանդակ՝
 Ուր շաղկապի հետասոյզ տիւ ընդ անցեալն ամանակ .
 Մինչդեռ ի յայնրմ կուսէ զկարակնաձեւն մահեակ
 Ընդ մըկանունս եթերաց ալեաց վարէ Անահիտ
 Զերանութեան պարզելով ըզկըղզեակ քաջ ճըշգրիտ .

XXVIII

A single star is at her side, and reigns
 With her o'er half the lovely heaven; but still
 Yon sunny sea heaves brightly, and remains
 Roll'd o'er the peak of the far Rhætian hill,
 As Day and Night contending were, until
 Nature reclaim'd her order: — gently flows
 The deep-dyed Brenta, where their hues instil
 The odorous purple of a new-born rose,
 Which streams upon her stream, and glass'd within it glows,

XXIX

Fill'd with the face of heaven, which, from afar,
 Comes down upon the waters; all its hues,
 From the rich sunset to the rising star,
 Their magical variety diffuse:
 And now they change; a paler shadow strews
 Its mantle o'er the mountains; parting day
 Dies like the dolphin, whom each pang imbues
 With a new colour as it gasps away,
 The last still loveliest, — till — 't is gone — and all is gray.

XXX

There is a tomb in Arqua; — rear'd in air,
 Pillar'd in their sarcophagus, repose
 The bones of Laura's lover: here repair
 Many familiar with his well-sung woes,
 The pilgrims of his genius. He arose
 To raise a language, and his land reclaim
 From the dull yoke of her barbaric foes:
 Watering the tree which bears his lady's name
 With his melodious tears, he gave himself to fame.

ԻԸ

Մի միայն աստըղ նազեալ հետոց նորին ուզեկից
 Թագաւորէ ի վերայ կիսոյ երկնի սիրայնոյ .
 Այլ առ տակաւ տակաւ լոյս ծովանըման ճաճանչից ²¹
 Տարածանի զհեռավայր Հռետեան բարձամբ հանդիսոյ .
 Տիւ եւ գիշեր անտանօր թըւին ի փորձ գօտէկաիւ ,
 Մինչեւ բնութիւն տայ հրաման հանապազօր օրինին .
 Խաղայ ալեօք հեզասահ Մեդոական գետ խորին ²²
 Ծիրանածայր մըկանամբ դեռսփըթիթ վարդից պէս
 Հոսեցեւոց ի հոսանս եւ ծընեւոց տեսս ի տես ,

ԻԹ

Զազգիազգին ըզգեցեալ եթերականն երեւոյթ՝
 Որ ի հեռուստ խոնարհեալ յերեսըս ջուրց հարկանի ,
 Յարեւմըտին ճոխ ցոլմանց մինչեւ յաստեղլն փայլոյթ
 Անդ նըկարին ամենայն դիւթանըլմար գոյնք երկնի :
 Այլ արդ փոխի տեսարան , եւ նըւաղկոտ հովանի
 Պարասքօղէ զեռնաստանն . տիւ վերջտնեալ ի մայր իւր
 Մեռանի զտիպ դըլփենի , որ գոյնս առնու հիւռ ի հիւռ
 Առ ամէն ցունց օրհասին , յորըս չըքնաղ՝ հուսկն է գոյն .
 Մինչեւ անցեալ եւ նոցուն՝ տիրեսցէ լոկ գորշն մոյն :

Լ

Տապան շիրմի է յԱրկուա մահարձանեալ սիւնաբարձ ²⁵
 Ըլլաւրային հոմանւոյ ամբարելով զօսկրօտի :
 Անդքր դիմեն ապաստան՝ որոց եղերք նըւագոց
 Ճարտար երգոցն եւ հանճար բանաստեղծին է 'ղձալի :
 Յաջողեցաւ նա կանգնել զիտալականն բարբառ ,
 Եւ ի խրժիցն ոսոխաց ծանրադանդաղն լլծոյ
 Ըզհայրենիս իւր թափել . եւ յարտասուաց կաթուածոյ
 Ոռգեւելով ըզդափնիդ ծառ սիրուհւոյն համանուն
 Անմահական եւ անձին վերառտացաւ պերճ անուն :

XXXI

They keep his dust in Arqua, where he died ;
 The mountain-village where his latter days
 Went down the vale of years ; and 'tis their pride —
 An honest pride — and let it be their praise,
 To offer to the passing stranger 's gaze
 His mansion and his sepulchre ; both plain
 And venerably simple, such as raise
 A feeling more accordant with his strain
 Than if a pyramid form 'd his monumental fane.

XXXII

And the soft quiet hamlet where he dwelt
 Is one of that complexion which seems made
 For those who their mortality have felt,
 And sought a refuge from their hopes decay 'd
 In the deep umbrage of a green hill's shade,
 Which shows a distant prospect far away
 Of busy cities, now in vain display 'd,
 For they can lure no further ; and the ray
 Of a bright sun can make sufficient holiday,

XXXIII

Developing the mountains, leaves, and flowers,
 And shining in the brawling brock, where-by,
 Clear as its current, glide the sauntering hours
 With a calm languor, which, though to the eye
 Idlesse it seem, hath its morality.
 If from society we learn to live,
 'Tis solitude should teach us how to die ;
 If hath no flatterers ; vanity can give
 No hollow aid ; alone — man with his God must strive :

ԼԱ.

Նշխարք նորուն խաղաղեալ կան ուր մեռան յԱրկուատուն ,
 Ի լեռնավայրն յայն ի գեղջ, ուր ի վայրէջքս կենաց
 Անցոյց զաւուրսն վերջինս . արդ շինականք բարձրայօն ,
 Եւ ոչ ընդ վայր բարձրայօն՝ կամ զուրկք յիրաւ սլարձանաց ,
 Փութան առնել մատնանիչ տարաշխարհիկ խուզարկուաց
 Ըզենակութեան քերթողին վայր եւ շիրմին ըզտապան :
 Երկաքանչիւր պարզք եւ վեհք, երկաքանչիւր դէսլ պատկան
 Յեղանակի եւ ոճոյ քերդողականն այն քնարի ,
 Քան զհոյակապ մահարձան յուրանաձեւ տաճարի :

ԼԲ.

Խաղաղաւէտ եւ ախորժ բընակութեանն հանգրբւան
 Մի արդարեւ յայնցանէ՝ որ դանն ի ճահ այնոցիկ՝
 Որոց առեալ քաջի միտ ըզմահացուս այս պայման
 Եւ վռէպ ելեալք ի յուսոյ ակընկալեաց խաբուսիկ ,
 Զըստուերամած հովանիս բըլրոց խնդրեն ապաւէն ,
 Ուստի տեսիլ բացակայ գայցէ ի տես ի հեռուստ
 Քաղաքանոյ բազմազբաղ՝ զուր պըճնելոյ քաջ հարուստ .
 Քանզի ոչ եւս զօշոտէ զաչքս՝ խըտիղ պաղպաղուն ,
 Ի խրախութիւն՝ շատ է անդ պայծառ ճաճանչ արեւուն ,

ԼԳ.

Որ ըզլերինս յանդիման ածէ , ծաղկունս եւ սաղարթ ,
 Եւ շողողեալ հարկանի՝ քաղցրակարկաջն վըտակ ,
 Մինչ վայրապար ժամուց ծիրք՝ ալեաց հանգոյն ջինջ զըւարթ
 Սահին հանգարտ նըւաղմամբ՝ ազդեալ իմաստ արդարակ ,
 Թէպէտ եւ յոյլք թըւիցին հարեւանցի տեսողաց .
 Ընկերութիւն թէ զկելոյն ուսուցանէ աղազ մեզ ,
 Յառանձնութեան ուսանիմք՝ զերթն ի մահուն ասպարէզ .
 Ոչ շողջբորթ՝ անդ , եւ ոչ ունայնութեան սին օճան .
 Ընդ Աստուծոյ լոկոյ մարդ ճըզնի միայն ընդ միայն .

XXXIV

Or, it may be, with demons, who impair
 The strength of better thoughts, and seek their prey
 In melancholy bosoms, such as were
 Of moody texture from their earliest day,
 And loved to dwell in darkness and dismay,
 Deeming themselves predestined to a doom
 Which is not of the pangs that pass away;
 Making the sun like blood, the earth a tomb,
 The tomb a hell, and hell itself a murkier gloom.

XXXV

Ferrara ! in thy wide and grass-grown streets,
 Whose symmetry was not for solitude,
 There seems as 'twere a curse upon the seats
 Of former sovereigns, and the antique brood
 Of Este, which for many an age made good
 Its strength within thy walls, and was of yore
 Patron or tyrant, as the changing mood
 Of petty power impell'd, of those who wore
 The wreath which Dante's brow alone had worn before.

XXXVI

And Tasso is their glory and their shame.
 Hark to his strain! and then survey his cell!
 And see how dearly earn'd Torquato's fame,
 And where Alfonso bade his poet dwell:
 The miserable despot could not quell
 The insulted mind he sought to quench, and blend
 With the surrounding maniacs, in the hell
 Where he had plunged it. Glory without end
 Scatter'd the clouds away; and on that name attend

ԼԳ

Կամ թէ ինքնին իսկ ընդ դեւս , որոց բարձեալ ըզկորով
 Մըտածութեանց ազնւաց՝ ի մաղձայոյզ անդաճմունս
 Գերեալ վարեն ըզհոգիս , որք ընդ ցընորս յար զալով
 ի մանկութեան հասակէն՝ ձըգեցին կեանս անսիրունս ,
 Ախորժելով ի դանդիւն եւ յարհաւիրքս բնակել .
 Եւ կարծելով անձնամառն այնպիսոյ իմըն բաղդի՝
 Որ ոչ հանգոյն անձկութեանց ժամանակաւ փարատի .
 Որք փոխեցին զարեգակն յարիւն , զերկիր ի դամբան ,
 Զդամբան ի դժոխս , եւ զքըժոժո ի մըթագոյն եւս զընդան :

ԼԵ

Ո՛վ Փերարա , ի փողոցքս քո՝ նդարձակս ու ի խոպան ²⁴ ,
 Ոյց ուղղաձիգ չափ ազդէ զի չէր պարտ գոլ անապատ ,
 Թըլին անէծք տարածեալք յիշխանանիստըն կայան
 Եստեան տոհմի հինաւուրց՝ պերճացելոյ երբեմն աստ .
 Որ յօրանայր ամրացեալ ի պարբսպիդ՝ երկայն դար .
 Եւ մերթ պաշտպան եղեալ մերթ բըռնաւորաց հաւասար ,
 Ըստ սադրելոյ յեղափոխ կըրից ի սիրտըս տըկար ,
 Զեռն արկանէր ի նոսա՝ որք կըրեցինն ըզպըսակ ,
 Զայն՝ զոր Տանդեայ ճակատ ցայն վայր էր կըրեալ միայնակ :

ԼԶ

Եւ Դասսոյ փառք է տոհմին այնմ իշխանաց եւ պարսաւ .
 Լուր միանգամ զերգ նորուն ու ի՛սուղն հայեաց ի՛ տըխեղծ ²⁵ ,
 Եւ տես քանի՛ ծանրագին Տորկուատեայ լեալ է համբաւ .
 Եւ յոր սահմանս Ալփոնսոս զիւրըն վարեաց բանաստեղծ
 Զըւառական բըռնաւոր , ոչ կարէր սանձ արկանել
 Մըտացն ազատ զոր ատեայր ու առնել ջանայր հեղձուցիկ .
 Շըջապատեալ մոլեկան գընդաւ դիւաց-ըզգեցիկ
 Իջուցանէր ի սանդարս . այլ հասին փառք անվախիճան
 Հալածեցին հերբեցին զոր ըզնովաւ մէգ դիզան :

XXXVII

The tears and praises of all time ; while thine
 Would rot in its oblivion — in the sink
 Of worthless dust, which from thy boasted line
 Is shaken into nothing — but the link
 Thou formest in his fortunes bids us think
 Of thy poor malice, naming thee with scorn :
 Alfonso ! how thy ducal pageants shrink
 From thee ! if in another station born,
 Scarce fit to be the slave of him thou madest to mourn :

XXXVIII

Thou ! form 'd to eat, and be despised, and die,
 Even as the beasts that perish, save that thou
 Hadst a more splend̄id trough and wider sty :
He ! with a glory round his furrow 'd brow,
 Which emanated then, and dazzles now,
 In face of all his foes, the Cruscan quire,
 And Boileau, whose rash envy could allow
 No strain which shamed his country's creaking lyre,
 That whetstone of the teeth — monotony in wire !

XXXIX

Peace to Torquato's injured shade ! 't was his
 In life and death to be the mark where Wrong
 Aim'd with her poison'd arrows — but to miss.
 Oh, victor unsurpass'd in modern song !
 Each year brings forth its millions ; but how long
 The tide of generations shall roll on,
 And not the whole combined and countless throng
 Compose a mind like thine ? though all in one
 Condensed their scatter'd rays, they would not form a sun.

ԼԵ

Զանուն նորա հռչակեն դարք յարտասուս եւ ի ճառ,
 Մինչ քո անուն, Աւփոնսոս, ի մոռացօնքս մատնէր
 Եկեալ ընդ աղբ պիղծ փոշոյ՝ զոր զարմ քոյին սընափառ
 Յունայնութիւնքս ցընդէ, թէ ոչ երկաթն աննըւէր
 Յոր պարանեալ պընդեցեր զերանութիւն քերդողին՝
 Տայր մեզ ըզհէգ չարութիւնդ յիշել եւ զմեծ նախատինս:
 Ո՛ր, բեր ի քէն դըքսական պաճոյճք անկեալ երեւինս:
 Եթէ յայլում վիճակի քեզ ծընանել հասեալ էր՝
 Մեծ էր ըստրուկ լինել այնում՝ զոր վըշտօք զըզուեցեր:

ԼԸ

Ա՛յ դու հաստեալ լոկ յուտել, ի կեալ անարգ եւ ի զուր
 Ու ի սատակիլ անբանից զոյգ, այսու լոկ գերազանց.
 Զի քո ախոռ ճոխափայլ եւ ընդարձակ քո մըսուր:
 Նա զխորշումեալ ճակատան ածեալ պըսակ լուսապանձ
 Որ ծագէրն յայնժամ եւ այժմիկ ակնախըտիղ շողշողէ,
 Ընդդէմ հանուրցն ոսոխաց կայ, եւ կրուսկեան կաճառու:²⁶
 Եւ զրոնախանձ Պուալոյ, որ զկըծեալ ոչ յանձն առնու
 Թէ ձաղիցէ զհայրենի կերկեր քընարն՝ երգ օտար,
 Զատամնառուն զայն յեսան եւ զհոմաձայնն տողից շար:

ԼԹ

Նախատակո՞ծ Տորկուատեայ խաղաղութիւն արդ ուրուեաց
 Զոր եւ կենօք եւ մահու թիրախ կարգեալ քէն ժըխոր
 Դեղեալ փըքնօք նետաձիգ եղեւ յաճախ՝ եւ վըխպեաց:
 Ո՛վ դու հանուրց յաղթական երգահանից դարուց նոր.
 Բիւրք բիւրուց գան ամ յամէ, այլ ո՞րքան ծով մարդկութեան.
 Վերընթացի եւ զիջցի; եւ ի խըռան անդ ազգաց
 Համօրէն ոչ գտցեն միտք մի հաւասարք քոց մըտաց.
 Գուամարելով ճառագայթք թէ գուամարին ամէն ցիր
 Ոչ բաւիցեն արեգակըն մի գործել լուսաձիր:

XL

Great as thou art, yet parallel'd by those,
 Thy countrymen, before thee born to shine,
 The Bards of Hell and Chivalry: first rose
 The Tuscan father's comedy divine;
 Then, not unequal to the Florentine,
 The southern Scott, the minstrell who call'd forth
 A new creation with his magic line,
 And, like the Ariosto of the North,
 Sang ladye-love and war, romance and knightly worth.

XLI

The lightning rent from Ariosto's bust
 The iron crown of laurel's mimick'd leaves;
 Nor was the ominous element unjust,
 For the true laurel-wreath which Glory weaves
 Is of the tree no bolt of thunder cleaves,
 And the false semblance but disgraced his brow;
 Yet still, if fondly Superstition grieves,
 Know, that the lightning sanctifies below
 Whate'er it strikes; — you head is doubly sacred now.

XLII

Italia! oh Italia! thou who hast
 The fatal gift of beauty, which became
 A funeral dower of present woes and past,
 On thy sweet brow is sorrow plough'd by shame,
 And annals graved in characters of flame.
 Oh, God! that thou wert in thy nakedness
 Less lovely or more powerful, and couldst claim
 Thy right, and awe the robbers back, who press
 To shed thy blood, and drink the tears of thy distress;

Խ

Այլ թէպէտ մեծ իցես դու, սակայն են քեզ զուգական
 Երիցագոյնք ծննդեամբ՝ հայրենակիցք անուանիք,
 Դըժոխերգուն այն պըւէտ, եւ ասպետաց գովասան ²⁷,
 Նախ Տուսկեան հօր ձօնեցաւ Աստուածային խաղալիկ,
 Եւ ապա ոչինչ պակաս քան զԾաղկունին երեւէր
 Հարաւայինն այն Բսկոտ, զարմանալին պարերգակ,
 Որ արարածս իմըն նորս հանէր տաղիւքըն դիւթակ,
 Եւ համազոյգ հիւսիսեակն Արիոստոյ նըւագեաց
 Ըզսէր կանանց եւ ըզմարտ, ցուցս եւ արարս ասպետաց:

ԽԱ

Կայծակնահար կապտեցաւ յԱրիոստեայ կիսանդրոյն ²⁸
 Տերեւակեղծ դափնիդեայ երկաթակուռն պըսակ.
 Այլ մի՛ մեղանս դիցէ ոք տարերն այնմիկ չարաթոյն.
 Քանզի զոր փառք հիւսեն՝ այն եւեթ է ստոյգ դափնի թագ՝
 Բուսեալ ի ծառ անոսասն եւ ի շանթից անվընաս.
 Ըզկեղծադէմ սեթեւեթն հերքեաց ընկէց այն ճակատ:
 Այլ նանրախոհ էթէ նդ այն ցաւիցեն միտք խանդակաթ՝
 Գիտուն լիցին զի սըրբէ շանթ զոր հարու յերկրի աստ.
 Գըլուխ դորին աւադիկ է կըրկնակի բարեբաստ:

ԽԲ

Ո՛հ Իտալի Իտալի, որում տըւան չարաչար ²⁹
 Գեղեցկութեանըն շնորհք եւ բօթաբերըն պըռոյգ
 Վըչտացդ հանուրց անցելոց եւ ներկայիցըս պատճառ.
 Ամօթ եւ ցաւք արօրեն ըզճակատուդ դաշտ առոյգ.
 Եւ տարեգիրք քո դրոշմեալք բոցեղինօք են տառիւք.
 Իցիւ թէ նուազ սիրունակ էին քո դէմք հոլանի,
 Կամ թ' առաւել գոյր քեզ ոյժ խնդրել ըզվըէժ հայրենի,
 Դարձուցանել ահաբեկ ըզյարձակեալ հէնն ի քեզ
 Ըզծարաւիս քում արեանդ եւ արտասուացդ աղէկէղ.

XLIII

Then might'st thou more appal; or, less desired,
 Be homely and be peaceful, undeplord
 For thy destructive charms; then, still untired,
 Would not be seen the armed torrents pour'd
 Down the deep Alps; nor would the hostile horde
 Of many-nation'd spoilers from the Po
 Quaff blood and water; nor the stranger's sword
 Be thy sad weapon of defence, and so,
 Victor or vanquish'd, thou the slave of friend or foe.

XLIV

Wandering in youth, I traced the path of him,
 The Roman friend of Rome's least-mortal mind,
 The friend of Tully: as my bark did skim
 The bright blue waters with a fanning wind,
 Came Megara before me, and behind
 Ægina lay, Piræus on the right,
 And Corinth on the left; I lay reclined
 Along the prow, and saw all these unite
 In ruin, even as he had seen the desolate sight;

XLV

For Time hath not rebuilt them, but uprear'd
 Barbaric dwellings on their shatter'd site,
 Which only make more mourn'd and more endear'd
 The few last rays of their far-scatter'd light,
 And the crush'd relics of their vanish'd might.
 The Roman saw these tombs in his own age,
 These sepulchres of cities, which excite
 Sad wonder, and his yet surviving page
 The moral lesson bears, drawn from such pilgrimage.

ԽԳ

Յայնժամ յաւէտ ահարկու կամ թէ նըւազ տարփելի
 Նստեալ հեզիկ ի քում տան վայելէիր յանդորու ,
 Եւ ոչ լայիր ըզջարեացդ առիթ ըզգեղ նազելի .
 Ոչ եւս էր յայնժամ դիտել ընդ վախս Աւելայց վայրիջու
 Հեղեղազայր հրոս զինուց եւ խառն ի խուռն ազանց գրոհս ,
 Ասպատակել եւ լափել յերիդանու ջուրս զարիւն .
 Եւ ոչ պաշտպան ցաւագին կայր քեզ սուսեր այլազգւոյն ;
 Որով թէպէտ եւ յաղթող թէպէտ յաղթեալ յօտարաց՝
 Այսպէս ըստրուկ լինէիր բարեսիրաց կամ չարաց :

ԽԴ

Ի մանկութեանս յածաչու զհետս երթայի մըտերմին
 Մերձագունի անմահից հռովմէական հանճարոյն ³⁰ ,
 Տուլեայ ասեմ մըտերմի. եւ ի հերձու իմ նաւին
 Դաշն հողմով ըզպայծառ ծովուն կապոյտ դաշտ սիրուն .
 Ինձ Մեգարա յառաջոյ ու ի թիկանց կայր Եզինէ .
 ԸզՊիրէոյն ունէի յաջմէ , ձախմէ զկորընթոս ,
 Եւ ընկողմնեալ ի նաւուն ի խելս աչօք վայրազբօս
 Համանգամայն դիտէի զնոցուն սըփիւռ աւերակ ,
 Որպէս եւ նայն դիտէր յայնժամ ամայի նոյնգունակ :

ԽԵ

Քանզի չեւ եւս ըզնոսին վերակառոյց ժամանակ .
 Այլ տաղաւարք բարբարիկք ի դերբուկս անդ կանգնեցան
 Ողբալիս եւս յարդարեալ եւ սըխրալիս հանգունակ
 Ըզնըւագեալ ճառագայթ լուսոյ նոցին ցիրեւցան
 Եւ ըզնըչխար ջախջախեալ հարըստութեանցն անցելոց :
 Տեսանէր յայնժամ ուրեմն հռովմայեցին գերեզմանս
 Դամբանարան քաղաքաց որ տըխրագին տան զարմանս .
 Եւ արդ պատճէն խրատական գրոց նորին մընայուն
 Վարդապետէ զոր ուսաւն ի տարաշխարհն անդ ի՝ չուն :

XLVI

That page is now before me, and on mine
His country's ruin added to the mass
 Of perish'd states he mourn'd in their decline,
 And I in desolation: all that *was*
 Of then destruction *is*; and now, alas!
 Rome — Rome imperial, bows her to the storm,
 In the same dust and blackness, and we pass
 The skeleton of her Titanic form,
 Wrecks of another world, whose ashes still are warm.

XLVII

Yet, Italy! through every other land
 Thy wrongs should ring, and shall, from side to side;
 Mother of Arts! as once of arms; thy hand
 Was then our guardian, and is still our guide;
 Parent of our Religion! whom the wide
 Nations have knelt to for the keys of heaven!
 Europe, repentant of her parricide,
 Shall yet redeem thee, and, all backward driven,
 Roll the barbarian tide, and sue to be forgiven.

XLVIII

But Arno wins us to the fair white walls,
 Where the Etrurian Athens claims and keeps
 A softer feeling for her fairy halls.
 Girt by her theatre of hills, she reaps
 Her corn, and wine, and oil, and Plenty leaps
 To laughing life, with her redundant horn.
 Along the banks where smiling Arno sweeps
 Was modern Luxury of Commerce born,
 And buried Learning rose, redeem'd to a new morn.

ԽԶ

Մատենան նորա կայ'ռաջի իմ, եւ յիմում մատենիս
 Յաւելուն արդ աւերակք երկրի նորա յայնոսիկ՝
 Զոր անշնչեալս ողբայր նա, եւ ես ողբամ ամայիս .
 Առ հասարակ որպէս էր՝ կայ խանգարեալ աւադիկ .
 Եւ Հռովմ ինքն իսկ այժմիկ, հրամանահանն ինքըն Հռովմ,
 Աւաղ ի նոյն ի մրըրկէ տապաստ դընի ոտընհար
 Ընդ նոյն մածեալ ընդ փոշի, ընդ նոյն մըռայլ եւ մըթար .
 Եւ անցանեմք ընդ անկեալ տիտանակերպն ընդ կըմախ .
 Նըշխարք այլոյ աշխարհի, որոց դեռ ջերմ է գազախ :

ԽԷ

Այլ տըխատանք քոյին ո՛վ իտալիա, անվըկանդ
 Առ հասարակ ընդ երկիր բացէ ի բաց հընչեսցին ,
 Ո՛վ արուեստից դու դայեակ, որպէս զինուց երբեմն անդ .
 Յայնժամ պաշտպան մեզ եւ այժմ առաջնորդ աջ է քոյին .
 Դու եւ կրօնից մերոց մայր, յորմէ՝ ազինք աշխարհաց
 Ծունըր կրկնեալ առաջի՝ ժըտին զերկնից բանալիս :
 Ի զեղջ եկեալ Եւրոպայ՝ ընդ մայրատեացն իւր ոճիրս
 Յազատութիւն հանցէ զքեզ, ընկրկելով յետս անդրէն
 Զալիս խուժիցն ամեհեաց, գտցէ ներումն առ ի քէն :

ԽԸ

Արդ ի սպիտակս անդր Առնոս հրաւիրէ զմեզ սերճ յորմունսս
 Ետրուրական ուր Աթէնք հռչակ հարեալ ծաւալեն⁵¹
 Գեղադիտակ դահլըճօքն՝ անոյշ ի սիրտ ըզգացմունսս .
 Թատերաձեւ շուրջ պատեալ բլրօք, յորոց ամբարէն
 Առատապէս ըզցորեան իւր, ըզգինեակ եւ ըզձէթ .
 Սոնք յղփութիւն անդ կայթէ ամաթեղ ջիւր ի՝ բլուին :
 Յափունս անդ ուր խաղք Առնոյ ծիծաղագեղ դեգերին՝
 Ծընան այժմու վաճառուց եւ ճոխութեանց հէթեթանք,
 Ու ի՝նոր կենաց լոյս բացան մակացութեանց գերեզմանք :

XLIX

There, too, the Goddess loves in stone, and fills
 The air around with beauty; we inhale
 The ambrosial aspect, which, beheld, instils
 Part of its immortality; the veil
 Of heaven is half undrawn; within the pale
 We stand, and in that form and face behold
 What mind can make, when Nature's self would fail;
 And to the fond idolaters of old
 Envy the innate flash which such a soul could mould:

L

We gaze and turn away, and know not where,
 Dazzled and drunk with beauty, till the heart
 Reels with its fulness; there — for ever there —
 Chain'd to the chariot of triumphal Art,
 We stand as captives, and would not depart.
 Away! — there need no words, nor terms precise,
 The paltry jargon of the marble mart,
 Where Pedantry gulls Folly — we have eyes:
 Blood, pulse, and breast confirm the Dardan Shepherd's prize.

LI

Appear'dst thou not to Paris in this guise?
 Or to more deeply blest Anchises? or,
 In all thy perfect goddess-ship, when lies
 Before thee thy own vanquish'd Lord of War?
 And gazing in thy face as toward a star,
 Laid on thy lap, his eyes to thee upturn,
 Feeding on thy sweet ckeek! while thy lips are
 With lava kisses melting while they burn,
 Shower'd on his eyelids, brow, and mouth, as from an urn?

ԽԹ

Է անդանօր դիցանոյշ խանդաղակաթ ի վիմի ³²
 Գեղեցկութեամբ խնկելով շուրջ զիւրեւ զօգս. հասարակ ,
 Եւ տարփելոցն յանթառամ դիմացն ի տես արփենի
 Անմահական յինքենէն ծորեալ բաշխէ. օշարակ :
 Կիսաբացիկ ընկրկի երկնաձեղունն առագաստ ,
 Կացեալ յակճիռս ի միջին՝ դիտեմք ի կերպն եւ դիմակ
 Ըզգիւտ մարդոյս հանճարոյ՝ ուր չէր բնութիւն ինքն ատակ .
 Եւ ընդ նախնի դիցալաշտից խանդամբ վըսեմն ընդ եռանդ
 Որ զայսգունակ ձուլեցին հոգեպատկեր հաստուածս անդ :

Ծ

Հայեմք յառիմք եւ դառնամք , ոչ դիտելով յոմ շրջել ,
 Յարբեցութիւն ըմբռնեալք եւ ի խըտիղըս գեղոյ ,
 Մինչեւ սրտի պարտասեալ եւ դեղեւեալ դանդաշել .
 Լըծեալք ընդ կառս յաղթական արուեստագէտն հանճարոյ
 Իբրեւ ըստրուկք ինքնադատք կամք անդ , եւ կալցանկամք յար .
 Օ՛ն անդր ի բաց սեթեւեթք եւ հիւսք բանից կըռեւոց ,
 Հէգ ասացուածք ի վաճառս հընչեալք կըճից կոփելոց .
 Որովք պատրեն իմաստակք զամբոխ ախմար . են մեր աչք ,
 Արիւն , զարկ , կուրծք , հաւաստեն ըզդարդանեան հովուին
 [վարկ ³³ :

ԾԱ

Ո՞չ յայս գոյն ձեւ տարազու յայտնեցար դու առ Պարիս ,
 Եւ կամ առ նա ինքն յաւէտ բարերջանիկն Անբիսէս ,
 Կամ մինչ համակ փերւերտեալ յաստուածագեղդ ի սարիո
 Նըւաճեցեր առ ոտամբդ ըզմարտից տէրն իսկ զԱրէս .
 Որոյ յառեալ իբր յաստեղ լուսադիտակ ի քո դէմն ,
 Ի գուճս իջեալ անկանէր , ակն առ ի քէն անքըթիթ
 Ճարակելով սիրատարփ յանուշակ դաշտ ծընօտիդ ,
 Մինչ ի շըթանցդ ատրաշէկ աղբերացեալ հրակայլակ
 Հոսէր համբոյր ի ճակատ , յօնս ու ի բերան բովանդակ :

LII

Glowing, and circumfused in speechless love,
 Their full divinity inadequate
 That feeling to express, or to improve,
 The gods become as mortals, and man's fate
 Has moments like their brightest; but the weight
 Of earth recoils upon us; — let it go!
 We can recal such visions, and create,
 From what has been, or might be, things which grow
 Into thy statue's form, and look like gods below.

LIII

I leave to learned fingers and wise hands,
 The artist and his ape, to teach and tell
 How well his connoisseurship understands
 The graceful bend, and the voluptuous swell:
 Let these describe the undescribable:
 I would not their vile breath should crisp the stream
 Wherein that image shall for ever dwell;
 The unruffled mirror of the loveliest dream
 That ever left the sky on the deep soul to beam.

LIV

In Santa Croce's holy precincts lie
 Ashes which make it holier, dust which is
 Even in itself an immortality,
 Though there were nothing save the past, and this,
 The particle of those sublimities
 Which have relapsed to chaos: — here repose
 Angelo's, Alfieri's bones, and his,
 The starry Galileo, with his woes;
 Here Machiavelli's earth return'd to whence it rose.

ԾԲ

Յանձնատուհոր ջերեալք հուր, ձուլեալք ի սէր անբարբառ.
 Ոչ բաւէին համօրէն աստուածեղէն գիւտք հնարից
 Բացայայտել կամ ժուժել ազգման կըրիցն ոգեսպառ,
 Մահկանացուաց հաւատարք լինէին պարք անմահից.
 Եւ բաղդ մարդկան բարձրանայր յաստուածափայլ աստիճան:
 Այլ ծանրութիւն հողեղէն ճնշէ զմեզ. — օհ, տացուք դուլ.
 Կարեմք տեսիլս տեսանել, եւ կերպարանս ըստեղծուլ՝
 Հաւաքելով յեղեղոց կամ ի լինել կարելեաց
 Նըմանս անդրոյդ եւ ըզդից պատկերս յերկրի կըրելեաց:

ԾԳ

Մատանց թողում ճարտարաց եւ ձեռագէտ իմաստնոց՝
 Արհեստողին եւ կապկին³⁴, վարդապետել պերճաբան՝
 Եթէ զիարդ թըւիցի կարծեցելոցն այնց գիտնոց՝
 Քեղապատշաճ կորութիւնն կամ թանձրութիւն հեշտական.
 Թող կրթեսցին ի ճառել զանճառելոյն հանգամանս.
 Բայց մի շքթել յաւակնին պղծաշունչք զայն հեղեղատ՝
 Յորում կացցեն նորայն տիպք կերպարանաց անընդհատ,
 Զանայլայլակն հայելի հաճոյագոյնն անըրջոց՝
 Ճաճանչեղոց ի յերկնից ի խորագոյն խորշ հոգւոց:

ԾԴ

Ի սըրբազանն ագարակ Սըրբոյ խաչին պարագիր³⁵
 Հանգչին աճիւնք՝ որք ըզվայրն իսկ յարդարեն սըրբագոյն.
 Անմահութեամբ իմըն լի է խաղաղեալն այն մոխիր.
 Թէպէտ չիցէ այլ ինչ անդ բայց յիշատակ անցելոյն,
 Եւ խուն նըշխարք վեհազանց ի վիճ թոհիցն անկելոց.
 Միբանձելոյ աստանօր ու Ալիիերեայ ոսկրոտի³⁶,
 Եւ աստեղաց հետահան Գալիլէոյ աստ դընի³⁷,
 Եւ տառապանք իւր ընդ իւր. դառնայ ի հող աստ կըրկին
 Մագդեալեւելեայ հողն, ի վայր՝ յորմէ առաւըն նախկին³⁸:

LV

These are four minds, which, like the elements,
 Might furnish forth creation : — Italy!
 Time, which hath wrong'd thee with ten thousand rents
 Of thine imperial garment, shall deny,
 And hath denied, to every other sky,
 Spirits which soar from ruin : — thy decay
 Is still impregnate with divinity,
 Which gilds it with revivifying ray ;
 Such as the great of yore, Canova is to-day.

LVI

But where repose the all Etruscan three —
 Dante, and Petrarch, and, scarce less than they ,
 The Bard of Prose, creative spirit ! he
 Of the Hundred Tales of love — where did they lay
 Their bones, distinguish'd from our common clay
 In death 'as life ? Are they resolved to dust,
 And have their country's marbles nought to say ?
 Could not her quarries furnish forth one bust ?
 Did they not to her breast their filial earth intrust ?

LVII

Ungrateful Florence ! Dante sleeps afar,
 Like Scipio, buried by the upbraiding shore ;
 Thy factions, in their worse than civil war,
 Proscribed the bard whose name for evermore
 Their children's children would in vain adore
 With the remorse of ages ; and the crown
 Which Petrarch's laureate brow supremely wore,
 Upon a far and foreign soil had grown,
 His life, his fame, his grave, though rifled — not thine own.

ԾԵ

Սոքա հանճարք չորեքին բառից տարերց հանգունակ
 Յարուցանել համօրէն ազգ նոր՝ իցեն բաւական :
 Իաալիւ՛, Թէպէտ բիւր ած քեզ աղէտս ամանակ
 Զարքայակերպդդ գըծձեալ զարդու փառաց պատմութեան ,
 Սակայն զլացաւ եւ զլացցի շնորհելայլոց աշխարհաց
 Հանճարս՝ առողս խոյանաց յաւերակաց իսկ միջոյ .
 Անմահութեամբ տոչորեալ է տակաւին եւ եղծ քոյ ,
 Յորմէ փայլք քեզ հատանին վերակենցաղք վառ ի վառ .
 Այսպիսի դք կանո վա նախնեաց վեհից զուգափառ ³⁹ :

ԾԶ

Այլ ո՛ւր արդեօք հանգիցեն Ետրուրացիքն երեքեան ,
 Տանդէ , Պետրարք , ու ոչ նըւազ ինչ կամ կըրսեր ի նոցին
 Ըստեղծագործն այն հանճար ու արձակ բանին երգահան ,
 Այն որ զըրոյցըս հարիւր վիպասանեաց սիրային ⁴⁰ .
 Ո՛ւր արդ ոսկերքն այն հանգչին վեհք քան ըզկաւս հասարակ ,
 Մեծք ի մահու իբր ի կեանս . միթէ դարձա՞ն ի փոշի
 Եւ չունիցի՞ զնոցանէ կի՞ճ հայրենեաց բան յուշի :
 Հիմ ոչ հատին քարահատք նորուն արձան կիսանդրի .
 Որդիական հող նոցին չաւանդեցաւ մօրն երկրի :

ԾԷ

Ապաշընորհ Ծաղկաւան . Տանդէ նընջէ հեռ՝ ի քէն
 Սկիպիոնի նըմանեալի ծանակիչ քեզ ափունս .
 Հերձուածք եւ վեճք որ ի քեզ՝ քան քաղաքի մարտից քէն
 Արտասահման արարին ըզբերդող, զայն՝ զոյր անուն
 Որդիք քոյին եւ Թոռունք զուր պաշտեսցեն հանապազ՝
 Խայթեալ խղճիւ հնացելով . նա եւ պըսակն ինքնին արդ
 Զոր Պետրարքեայ ուր ուրեմն էառ ճակատ դափնեզարդ
 Յերկիր բուսեալ է օտար . եւ կեանք նորին եւ համբաւ
 Եւ գերեզմանն իսկ դրժեալ՝ ի քո հող ոչ ձօնեցաւ :

LVIII

Boccaccio to his parent earth bequeath 'd
 His dust, — and lies it not her Great among,
 With many a sweet and solemn requiem breathed
 O'er him who form'd the Tuscan's siren tongue?
 That music in itself, whose sounds are song,
 The poetry of speech? No; — even his tomb
 Uptorn, must bear the hyæna bigot's wrong,
 No more amidst the meaner dead find room,
 Nor claim a passing sigh, because it told for *whom*!

LIX

And Santa Croce wants their mighty dust;
 Yet for this want more noted, as of yore
 The Cæsar's pageant, shorn of Brutus bust,
 Did but of Rome's best Son remind her more:
 Happier Ravenna! On thy hoary shore,
 Fortress of falling empire! honour'd sleeps
 The immortal exile; — Arqua, too, her store
 Of tuneful relics proudly claims and keeps,
 While Florence vainly begs her banish'd dead and weeps.

LX

What is her pyramid of precious stones?
 Of porphyry, jasper, agate, and all hues
 Of gem and marble, to encrust the bones
 Of merchant-dukes? the momentary dew
 Which, sparkling to the twilight stars, infuse
 Freshness in the green turf that wraps the dead,
 Whose names are mausoleums of the Muse,
 Are gently prest with far 'more reverent tread
 Than ever paced the slab which paves the princely head.

ԾԸ

Պողաչէիոյ աւանդեաց ըզհողն յերկիր հայրենեան .
 Ո՛չ աւատիկ յաւագաց միջի կացցէ յանդորրու ,
 Եւ քաղցր եւ վեհ շնչիցեն մաղթանք հոգւոց հանգստեան
 Յայն՝ որ ըստեղծն ըզտուսկեան յուշկապարիկն լեզու ,
 Գուսանութիւն զայն ինքնին , որոյ եւ ձայնք՝ երգք իսկ են ,
 Եւ քերդութիւն է բարբառն ⁴¹ : — Այլ եւ զնորին իսկ դամբան
 Հար տապալեաց ի զայրուց նախանձամուղն բորեան .
 Ձիք արդ նըմա տեղի ու ոչ ի սինլըքոր գերեզմանս ,
 Զի մի ուրուք ծանուցեալ հանցէ եւ դոյզն հառաչանս :

ԾԹ

Եւ Սուրբըն-Խաչի վեհիցն արդ մխրոց զուրկ է նոցին .
 Եւ յաղագս այսր իսկ զըրկման քաջ եւս լինի նըշաւակ .
 Իբր յերախանս կեսարուց՝ բարձեալ Բրուտեայ կիսանդրին
 Ածէր քաջիկ եւս ի յուշըզՀռովմայ՝ նտիրն այն զաւակ :
 Քեզ երանի Հռաւենա , զի տարագիրն այն անմահ
 Նընջէ յեզերդ հին՝ յակառն պետութեան զաղփաղիւն ⁴² .
 Այլ երանի եւ Արկուայ , որ ամբարեալ պանծայ բուն
 Նըւագաւորըս նըշխարս՝ պահեալ սիրով ի գիրկս իւր .
 Մինչ Ծաղկաւան զարտալած մեռեալն հայցէ յողբ ի զուր ⁴³ :

Կ

Առ իմ բրգունքդ այդոքիկ ի պատուական ի քարանց ,
 Պորիւիւր , յասպիս եւ ակատ , ընտիրք կըճեայց եւ գոհար ,
 Անփուտ սահեւ զոսկրոտի վաճագական դըքսազանց .
 Ո՛չ աւանիկ դիւրալոյծ կայլակ ցօղոյ ամպավար
 Յերեկորնեայ աստեղց վառք ախորժ սփռեն զովութիւնս
 Մանուածաւալ ի մարմանդ որ զմեռելոց պատէ զհող
 Ոյց լոկ անուանքն առ Մուսայս են մահարձանք եւ կոթող :
 Ո՛չ աւանիկ խորագոյն անդ յարգութեամբ ճեմք լինին
 Քան ի շիրիմըս յըղկեալս որ ծածկէ զգլուխ գոռոզին :

LXI

There be more things to greet the heart and eyes
 In Arno's dome of Art's most princely shrine,
 Where Sculpture with her rainbow sister vies ;
 There be more marvels yet — but not for mine ;
 For I have been accustom'd to entwine
 My thoughts with Nature rather in the fields,
 Than Art in galleries: though a work divine
 Calls for my spirit's homage, yet it yields
 Less than it feels, because the weapon which it wields

LXII

Is of another temper, and I roam
 By Thrasimene's lake, in the defiles
 Fatal to Roman rashness, more at home ;
 For there the Carthaginian's warlike wiles
 Come back before me, as his skill beguiles
 The host between the mountains and the shore,
 Where Courage falls in her despairing files,
 And torrents, swell'n to rivers with their gore,
 Reek through the sultry plain, with legions scatter'd o'er,

LXIII

Like to a forest fell'd by mountain winds ;
 And such the storm of battle on this day,
 And such the frenzy, whose convulsion blinds
 To all save carnage, that, beneath the fray,
 An earthquake reel'd unheededly away !
 None felt stern Nature rocking at his feet,
 And yawning forth a grave for those who lay
 Upon their bucklers for a winding — sheet ;
 Such is the absorbing hate when warring nations meet !

ԿԱ

Են են բազում ինչ աչաց նայն եւ սըրտից ըսքանչանք
 Յափունս Առնոյ՝ յարուեստից ի պերճազարդ թանգարան ,
 Ուր անդրիաստեղծ մըրցի գիւտ ընդ քեռն իւրում՝ բազմերանգ
 իցեն անդ շատ հրաշալիք , այլ վասն իմ ոչ հրաշազան . [44.
 Զի պարարեւ ըզհանճար սովորութիւն արարի
 Տեսւեամբ բնութեան ի դաշտի քան յարուեստից տեսլավայր .
 Թէպէտ եւ միտք իմ պատուեն ըղհրաշակերտըս ճարտար ,
 Այլ առաւել տեղի տան քան թէ լինին խորազգաց .
 Զի այլամուխ իմն են զէնքն որով հարու նդ ըզգացուած :

ԿԲ

Եւ մըտադիւրըս յածիմ յափունս լըճին Տրասիմէն ⁴⁵ ,
 Յանձուկ ի կիրճս անդ՝ Հռովմայ գոռոզութեանն յոտընխէթ .
 Զի անտանօր ընդ առաջ իմ ի հանդէս ելանեն
 Կարբեդոմէեան վարողին խաբեմարտիկ սեթեւեթք .
 Որպէս հընարս հընարեալ ձըգէր զստին ի կափուլ ,
 Ածեալ փակեալ ընդ լերանց մէջ եւ ընդ ակըն լըճին .
 Անդ անկանէր Արութիւն ի յուսահատ վաշտ ռազմին ,
 Ի դաշտ ջեռեալ խաղային գետահետեալ ճապաղիք
 Ի ցիր կոտորս կաճառուց արձակեալ ծուխ հեղձուցիկ ,

ԿԳ

Ի խուռն անկեալս որպէս մայրք մըրըրկաթափք ի լերանց .
 Եւ այնպէս բուռն էր կըռիւ պատերազմին յայնմ աւուր ,
 Այնպէս սաստիկ մոլութիւն կափուցանէր զաչս իւրեանց՝
 Զըտեսանել ինչ խապառ բայց ըզնախճիր մահակուր ,
 Զի ժաժ լինէր ի տեղւոյն եւ ոչ ումք լինէր ազդ .
 Զըզգայր զահեղն ընդ ոտիւք բնութեան սարսուռ եւ տատան .
 Մինչ անկելոցն ի մարտին ինքնին բանայր ըղտապան ,
 Որք անպատանք ի վահանս իւրեանց կային դիտապաստ :
 Դիմամարտից ազգաց այսպէս բուռն է քէն անըզգաստ :

LXIV

The Earth to them was as a rolling bark
 Which bore them to Eternity ; they saw
 The Ocean round, but had no time to mark
 The motions of their vessel ; Nature's law,
 In them suspended, reck'd not of the awe
 Which reigns when mountains tremble, and the birds
 Plunge in the clouds for refuge and withdraw
 From their down-toppling nests ; and bellowing herds
 Stumble o'er heaving plains, and man's dread hath no words.

LXV

Far other scene is Thrasimene now ;
 Her lake a sheet of silver, and her plain
 Rent by no ravage save the gentle plough ;
 Her aged trees rise thick as once the slain
 Lay where their roots are ; but a brook hath ta'en —
 A little rill of scanty stream and bed —
 A name of blood from that day's sanguine rain ;
 And Sanguinetto tells ye where the dead
 Made the earth wet, and turn'd the unwilling waters red.

LXVI

But thou, Clitumnus ! in thy sweetest wave
 Of the most-living crystal that was e'er
 The haunt of river nymph, to gaze and lave
 Her limbs where nothing hid them, thou dost rear
 Thy grassy banks whereon the milk-white steer
 Grazes ; the purest god of gentle waters !
 And most serene of aspect, and most clear ;
 Surely that stream was unprofaned by slaughters,
 A mirror and a bath for Beauty's youngest daughters !

ԿԴ

Որոց թըւէր երկիրս այս որպէս նաւակ մի սահուն ,
 Ի յաւիտեանս անդր առեալ առբերելով ըզնոսին .
 Տեսանէին շուրջ զիւրեամբք զհամատարած ծիր ծովուն
 Եւ չէր նոցա պատեհ միտ դընել շարժման նաւակին .
 Կասեալ կային ի նոսա գամ մի օրէնք բընուծեան ,
 Եւ չազդէին զարհաւիրս լերինաթունդ երերման՝
 Մինչ բունաւեր հաւուց բամբ յամպլս խընդրեն պահարան ,
 Բառաջ բառնան հօտ նախիր յարօտաւայրըս թափառք
 Եւ զարհուրեալ մահացուաց կարկին շրթունք անբարբառք :

ԿԵ

Այլ քանի՜ այժմայլափոխ է Տրասիմենն այն նախկին .
 Յարծաթ փոխեալ լիճն յերիզ , եւ ի դաշտի անդ զիւրեւ
 Չածէ դք այլ աւերած՝ բայց հեզիկ մահն արօրին .
 Ծառք հինաւուրցք խիտ առ խիտ բառնան կատար բարձր յա-
 Որպէս երբեմն առ արմամբք նոցին խըռնեալ դիակունք . [բեւ,
 Բայց առուակիկ մի փոքրիկ սակաւաջուր անձկահուն
 Ի ճապաղեաց այնր աւուր՝ զարեան առեալ է անուն .
 Եւ արդ պատմէ Արենակ ⁴⁶ թէ զո՞ր թացին անդ երկիր ,
 Կամ իբր անկեալքն՝ ըզխոժոռ ալիսն հարին ի կարմիր :

ԿԶ

Այլ դու ինքնին Կլիտումնէ ⁴⁷ ի խաղ ալեացդ անուշակ
 Յականակիտ քան զամէն բիւրեղ պայծառ կենդանի ,
 Յաւերժ հարսին գետայնոյ ժամադիր վայր առանձնեակ
 Յորում յառեալ եւ լուսնայ , յանառազաստ հովանի ,
 Դու պարարես մարգս յուռթիս զըւարակաց կաթնափայլ .
 Ո՛վ մաքրագոյնդ աստուածոց հեզանագիկ մըկանանց ,
 Պայծառագոյն երեսօք եւ ջընջագոյնդ հոմազանց .
 Ոչ պըղծեցին ըստոյդ զայդ վըտակ խազմից ճապաղէք ,
 Ըզհայեւեակն այն մատաղ գըստերց գեղոյ եւ բաղնիք .

LXVII

And on thy happy shore a Temple still,
 Of small and delicate proportion, keeps,
 Upon a mild declivity of hill,
 Its memory of thee ; beneath it sweeps
 Thy current's calmness ; oft from out it leaps
 The finny darter with the glittering scales,
 Who dwells and revels in thy glassy deeps ;
 While, chance, some scatter'd water-lily sails
 Down where the shallower wave still tells its bubbling tales .

LXVIII

Pass not unblest the Genius of the place !
 If through the air a zephyr more serene
 Win to the brow, 't is his ; and if ye trace
 Along his margin a more eloquent green,
 If on the heart the freshness of the scene
 Sprinkle its coolness, and from the dry dust
 Of weary life a moment lave it clean
 With Nature's baptism, — 't is to him ye must
 Pay orisons for this suspension of disgust.

LXIX

The roar of waters ! — from the headlong height
 Velino cleaves the wave-worn precipice ;
 The fall of waters ! rapid as the light
 The flashing mass foams shaking the abyss ;
 The hell of waters ! Where they howl and hiss,
 And boil in endless torture ; while the sweat
 Of their great agony, wrung out from this
 Their Phlegethon, curls round the rocks of jet
 That guard the gulf around, in pitiless horror set,

ԿԵ

Յերանաւէտ քո ափունըս տակաւին կայ տաճար՝
 Տարածութեամբ փոքրատար , գեղասլատշաճ գլխովին
 Բըլըի փոքու կառուցեալի զառ ի կողն ի խոնարհ .
 Կըրէ ցայսօր ժամանակ ըզյիշատակ քո նախկին .
 Փարի զոտամբն հանդարտիկ ալեակ քոյին հեզասահ
 Զորով վազէ ստէպ փայլթեփ զրահազգեստիկըն լուղակ
 Որ բընակէն եւ շօղին անդ ի խորին բիւրեղակ .
 Եւ մերթ կորզեալ հարսնամատն ըսփիւռ նաւէ՝ նդ մըկանունս
 Ուր յեղեղուկք զրուցեն վէսք ըզվէպս իւրեանց պղպըջունս :

ԿԸ

Անցորդ , առանց օրհնելոյ զվայրացս Ոգի՝ մի երթար .
 Զի թէ զեփիւռ մաքրենի շնչէ յօդոցն ի քո դէմս՝
 Գիտեա՛ զի շունչ է նորին . եւ թէ յեզերս անդ պայծառ
 Ի պերճախօս իմըն մարգ ճեմն առնուցուս ծաղկածեմն ,
 Թէ զովագինդ այդ տեսիլ ազդէ ի սիրտ հովհեշտին ,
 Եւ ի փոշոյ մածելոյ ծանրաթաղտուկ կենացն ինչ
 Մըկըրտութեամբ Բընութեան լուացեալ գործէ սուրբ և ջինջ ,
 Ապա քեզ պարտ եւ արժան է ունել շնորհս նըմին ,
 Զի դադարեալ լըռեցոյց առ վայր մի զկիրս աղիտին :

ԿԹ

Ո՛վ շառաչիւնք ջուրց ուղիսից ի կատարաց բարձրաբերձ
 Վիմակըտուր ընդ պարեխս ալեաց՝ վիժի Վէլինոյ ⁴⁸ .
 Ո՛վ քարավէժ սահանացն , երագ զինչ լոյս օդահերձ
 Վակժոյժ կոհակք փըրփըրին յէջս անդընդին երերնոյ .
 Ո՛վ դըժոխք ջուրց հոսանաց , ուր յար մունչիւնք եւ հոնչիւնք
 Եռան ղեռան հանապազ յորձանապտոյտ ի տանջանս .
 Խեթկեալ յահեղ օրհասէ ապաժոյժ քիրտն ի հոսանս
 Նոր ֓լեգեթոն ⁴⁹ ընդօստնու՝ հիւ գայ զժայռիւքն ի ցընցուղ
 Զեզերբք վըհին կանգնելովք , յանկարեկիր իմն երկիւղ ,

LXX

And mounts in spray the skies, and thence again
 Returns in an unceasing shower, which round,
 With its unemptied cloud of gentle rain,
 Is an eternal April to the ground,
 Making it all one emerald: — how profound
 The gulf! and how the giant element
 From rock to rock leaps with delirious bound,
 Crushing the cliffs, which, downward worn and rent
 With his fierce footsteps, yield in chasms a fearful vent.

LXXI

To the broad column which rolls on, and shows
 More like the fountain of an infant sea
 Torn from the womb of mountains by the throes
 Of a new world, than only thus to be
 Parent of rivers, which flow gushingly,
 With many windings, through the vale: — Look back!
 Lo! where it comes like an eternity,
 As if to sweep down all things in its track,
 Charming the eye with dread, — a matchless cataract,

LXXII

Horribly beautiful! but on the verge,
 From side to side, beneath the glittering morn,
 An Iris sits, amidst the infernal surge,
 Like Hope upon a death-bed, and, unworn
 Its steady dyes, while all around is torn
 By the distracted waters, bears serene
 Its brilliant hues with all their beams unshorn:
 Resembling, 'mid the torture of the scene,
 Love watching Madness with unalterable mien.

Հ

Երկնապողոզ ցայտ ի վեր, տարափաձեւ ցինդ ի վայր
 Ճախարակեալ անդադար եւ տարածեալ շրջասփռ
 Մանրակայլակ ամպահոս անձրեւածին ցօղ յամայր
 Յաւերժական ապրիւէլ գործէ նդ ստորեւն իւր երկիր,
 Ա. հասարակ փոխելով տեղւոյն ի աիւլ զըմբըխտի:
 Քանի՛ խորին է վիհն այն եւ զիւրդ տարրն հըսկայ
 Խելառ մոլար ոստոստմամբ ժայռից ի ժայռ ընթանայ
 Թաւալգըլոր կարկառօք՝ որք ընդ սանդուղսն խոժոռ
 Խարդաւանեալ թօթափին բացեալ խոռոչս ահաւոր,

ՀԱ

Օժանդակել զի բարձանցն սահեալ սիւն լայնալիճ,
 Որ՛առաւել բերէ զկերպ աղբեր ծովու նորածին
 Ըզեռնակոյտն արգանդի լուծեալ երկունս բարձրաճիչ
 Յարարչութիւն աշխարհի նորոյ ձօնեալ անդրստին,
 Քան ծընողի գետակաց կարկաջաձայն հոսելոց
 Դարձ ի դարձի ճեմելով մանուածաւալ ի հովտին.
 Հայեաց ընդ կրունկըն, հանգոյն յաւերժութեան իմն ինքնին
 Համաքարչեալ վարելով զոր գըլտանէն յիւրն հոսանս,
 Սըխրանք աչաց եւ սարսափ, հոսի անզոյգս այս Սահանս.

ՀԲ

Գեղեցկութիւն ահաւոր. իսկ ի վըհիցն բերան
 Ծիածաւալ ծայր ի ծայր առաւօտին պաղպաղուն
 Ըզսանդարօք կոհակաց կախեալ կան թեւք հիռութեան
 Որպէս թէ Յոյս ի վերոյ մահու մահճաց առկայուն.
 Եւ մինչ համայն ըզնովաւ ջրակոծեալ եւ ջրնջի
 Նա երանգօքն անեղծիւք փայլ ըզփայլի հարկանի,
 Հանդէս հանուրցն առնելով ճառագայթից տողանի.
 Նըմանեալ իմըն Սիրոյ որ ի դըմնեայ տագնապս անդ
 Առ ցնորելովք հըսկիցէ՝ միշտ երեսօք անվըկանդ:

LXXIII

Once more upon the woody Apennine,
 The infant Alps, which — had I not before
 Gazed on their mightier parents, where the pine
 Sits on more shaggy summits, and where roar
 The thundering lawine — might he worshipp'd more ;
 But I have seen the soaring Jungfrau rear
 Her never-trodden snow, and seen the hoar
 Glaciers of bleak Mont Blanc both far and near,
 And in Chimari heard the thunder-hills of fear,

LXXIV

Th'Acroceraunian mountains of old name ;
 And on Parnassus seen the eagles fly
 Like spirits of the spot, as't were for fame,
 For still they soared unutterably high :
 I've look'd on Ida with a Trojan's eye ;
 Athos, Olympus, Ætna, Atlas, made
 These hills seem things of lesser dignity,
 All, save the lone Soracte's heights display'd
 Not now in snow, which asks the lyric Roman's aid

LXXV

For our remembrance, and from out the plain
 Heaves like a long-swept wave about to break,
 And on the curl hangs pausing : not in vain
 May he, who will, his recollections rake,
 And quote in classic raptures, and awake
 The hills with Latian echoes ; I abhorr'd
 Too much, to conquer for the poet's sake,
 The drill'd dull lesson, forced down word by word
 In my repugnant youth, with pleasure to record

ՀԳ

Օ՞ն անդր հապա յԱպենին անտառախիտ միւսանդամ⁸⁰
 ՅԱլպեայ լերանցըն զաւակ , զոր պատուէի մեծապէս
 Թէ չէր կանխաւ հրաշացեալ իմ ընդ ծրնողն յաղթանդամ ,
 Ուր եղեւինքն ընծիւղեն ի շեպ կոհակս ապալերս ,
 Ուր 'րոտընդոստ գարգափմամբ թաւալ բերին ուսինք ձեանց .
 Այլ իմ տեսեալ է զանկոին ըզկուսան լեառն երկնադէզ⁸¹
 Սառամանեօքն յաւերժիւք , եւ ըզսառոյց լուսակէզ
 Յըրտասարսուռ Սըպիտակ լերինն՝ մօտուսս եւ հեռի ,
 Եւ արհաւրաց հանդիպեալ կայծակնացայտ Կիմեռի⁸² :

ՀԴ

Ըզհինաւուրցսըն տեսի Շանթակատար ես լերինս⁸³
 Ու ի՛ գազաթան Պառնասայ զարծուին սլացիկ ի խոյանս՝
 Որպէս ըզքաջ այնց վայրաց , իբր համբաււրն իսկ առ հինս ,
 Զի ցարդ առնուն նոքա թռիչս յանհասականն ի՛ սահմանս :
 Եւ տրովացի հայեցիւք կացի յակճիռս ընդ իդաս .
 Աթոս , Ետնէ , Ոլիմպոս ու Ատլաս՝ անշուք եւ նըկունս
 Կացուցանեն ըզլեբանցս ինձ այսոցիկ ըզբարձունս .
 Քաւ ի միոյն՝ Սորակտեան բարձրաւանդէն միայնակ⁸⁴ ,
 Ոչ ձիւնափառ՝ իբր յիշէր հռովմայեցին քնարերգակ⁸⁵ .

ՀԵ

Արտակիտեալ ի դաշտէն բերէ յինքեան կերպարանս
 Մըկանաճիգ կոհակի մերձ եղելոյ ի խորտակ
 Եւ վիմատառ կառելոյ յօճաճեւիկն ի ձըգանս .
 Կամեցողաց ոչ անդէպ յուզել զմըտացն յիշատակ
 Ըզքաջագիր սոփերացն յեղյեղել տառ սխրալի ,
 Զարթուցանել ի բըլուրս լատինացի արձագանգ .
 Այլ առեցի ես առ վարժ քերդողական եւ հրահանգ
 Ըզդաս ուսմանըն տաղտուկ , առնուլ ի յուշքան առ բան ,
 Մինչդեռ մանուկն իսկ էի , յուսով երբեմն այնց յիշման ,

LXXVI

Aught that recalls the daily drug which turn'd
 My sickening memory ; and, though Time hath taught
 My mind to meditate what then it learn'd,
 Yet such the fix'd inveteracy wrought
 By the impatience of my early thought,
 That, with the freshness wearing out before
 My mind could relish what it might have sought,
 If free to choose, I cannot now restore
 Its health ; but what it then detested, still abhor.

LXXVII

Then farewell, Horace ; whom I hated so,
 Not for thy faults, but mine ; it is a curse
 To understand, not feel thy lyric flow,
 To comprehend, but never love thy verse,
 Although no deeper Moralist rehearse
 Our little life, nor Bard prescribe his art,
 Nor livelier Satirist the conscience pierce,
 Awakening without wounding the touch'd heart,
 Yet fare thee well — upon Soracte's ridge we part.

LXXVIII

Oh Rome ! my country ! city of the soul !
 The orphans of the heart must turn to thee,
 Lone mother of dead empires ! and control
 In their shut breasts their petty misery.
 What are our woes and sufferance ? Come and see
 The cypress, hear the owl, and plod your way
 O'er steps of broken thrones and temples, Ye !
 Whose agonies are evils of a day —
 A world is at our feet as fragile as our clay.

ՀԶ

Ըզդառնըն դեղ օր աւուր տըւեալ առ ուն իմ հիւանդ .
 Եւ թեպէտ յետ այնորիկ կըրթեաց ըզմիտս ամանակ
 Խորհըրդածել յայնոսիկ զորըս ուսան երբեմն անդ .
 Սակայն նախկին հընացեալ ունակութիւնն այն վայրագ ,
 Այնպէս ունի սեւեռեալ զանժոյժ Խորհուրդս իմ վաղուց ,
 Զի էանց զոյգ ընդ կորով դաւարութեան հանճարոյս
 Տենչ ճաշակման զայնս՝ յորս չէր անմարթ խնդրեն ինչ հաճոյս
 Թէ էր ազատ յընտրութիւն . այլ բուժելոյ չիք իմ կար .
 Եւ զոր յայնժամն ատեցի , ատեամ եւ արդ հաւասար :

ՀԷ

Ապա ողջամբ ինձ մընաս Որատիէ զոր ատեմ ,
 Ոչ թէ յաղագըս քոյոցդ ինչ՝ այլ իմոյ վընասու .
 Զհոսանս քնարիդ հասկանալ եւ չըզգալ՝ կիւք են դըժխեմ ,
 Ի միտ առնուլ զո՞ճ տաղիդ եւ չըլինել սիրարկու .
 Թեպէտ եւ չիք իբր ըզքեզ խրատիչ կենացս համառօտ ,
 Եւ ոչ քերթօղ այնպէս քաջ վարդապետեաց զիւրն արուեստ ,
 Ոչ երգիծող փարելի զխիղճ եհար . այնպէս համեստ
 Առանց վիրի հըպելով սթափել ըզսիրտ զոր եհար .
 Այլ կաց ողջամբ . հրաժարիմք ի՛ Սորակտեանս աստ ի սար :

ՀԸ

Ո՛վ Հռովմ, ո՛վ իմն հայրենիք , ո՛վ հոգետունչ ինձ քաղաք ,
 Սիրտք որբացեալք առ քեզ լոկ ակնարկեսցեն ի յակճիռս ,
 Առ քեզ ո՛վ դու մեռելոց պետութեանց մայր միայնակ ,
 Եւ արգելցեն ի յոգուջ ըզդուզնաքեայ զիւրեանց կիրս :
 Քանզի զինչ իսկ իցեն ամենայն ցաւք մեր եւ վիշտք :
 Եկակք , տեսէք ըզնոճիս , ըզվոճս բըւոց լըւարուք .
 Խարխափեցէք ի գահուց եւ տաճարացս ի դերբուկ՝
 Դուք՝ որոց ցաւք օրհասի՝ չարիք միոյ են աւուր . —
 Հանգոյն կաւոյս մեր դիւրեղձ՝ աշխարհ մ'ողջոյն կայ՝ ուաթուր :

LXXIX

The Niobe of nations! there she stands,
 Childless and crownless, in her voiceless woe;
 An empty urn within her wither'd hands,
 Whose holy dust was scatter'd long ago;
 The Scipios' tomb contains no ashes now;
 The very sepulchres lie tenantless
 Of their heroic dwellers: dost thou flow,
 Old Tiher! through a marble wilderness?
 Rise, with thy yellow waves, and mantle her distress.

LXXX

The Goth, the Christian, Time, War, Flood, and Fire,
 Have dealt upon the seven-hill'd city's pride;
 She saw her glories star by star expire,
 And up the steep barbarian monarchs ride,
 Where the car climh'd the capitol; far and wide
 Temple and tower went down, nor left a site: —
 Chaos of ruins! who shall trace the void,
 O'er the dim fragments cast a lunar light,
 And say, « here was, or is », where all is doubly night?

LXXXI

The double night of ages, and of her,
 Night's daughter, Ignorance, hath wrapt and wrap
 All round us; we but fell our way to err:
 The ocean hath his chart, the stars their map,
 And Knowledge spreads them on her ample lap;
 But Rome is as the desert, where we steer
 Stumbling o'er recollections; now we clap
 Our hands, and cry « Eureka »! it is clear —
 When but some false mirage of ruin rises near.

ՀԹ.

Ազգաց ու ազանց Նիոբէ ³⁶, աւագիկ կայ նա նոտանօր,
Անզաւակեալ եւ անթագ, ցաւալըլուկ ու անբարբառ,
Բարձեալ բազկօքըն կարկամ ունայնացեալ մի սափոր՝
Որոյ աճիւն սըրբազան վաղ իսկ եղեւ դիրուտար.
Թափուր է արդ ի մոխրոյ Սկիպիոմի գերեզման.
Եւ քընարանք դամբանաց բարձի թողի անվարձ կան
Ի բնակելոցն ի նոսին ի դիւցազանց նախնական : —
Եւ դու Տիբեր ծերունի, Հոսէս ի կիճս աստ ամայս.
Արի աւօքըդ պըղտոր եւ վերարկուեա՛ զնեղեալս այս :

Ձ

Գոթ, քրիստոնեայ, ժամանակ, պատերազմունք ջուր եւ հուր
Բաժանեաց ի զարդուց Եօթնաբլուր քաղաքին.
Եւ տեսանէր նա 'ստոյ ըզհետ աստեղ նուազիւ ըզփառս իւր,
Եւ երիվարք խուժագուժ թափաւորաց դիմէին
Ուր յաղթականք կառաձիգք ի Կապետոլ երթային ³⁷,
Տապաստ դընին ցիր եւ ցան համբուն տաճարք ու աշտարակ,
Աւերակաց իմըն բոհք. ո՛ր բաւիցէ յայն դատարկ
Նըշմարեւ հետս ի նըշխարս, սփռեւ աղօտ ինչ լուսնակ
Եւ ասեւ, « Աստ էր, կամ է ». մինչդեռ գիշեր է կրկնակ.

ՁԱ

Կըրկին գիշերքըն՝ Դարուց եւ գիշերոյ իսկ դըստեր՝
Տըզիտուլթեան՝ սըլիռեցին եւ սըփռեն շուրջ ըզմեօք թեւս.
Առ դեղերելլուկ ընդ թիւր մեղ ճանապարհք յայտնին մեր.
Ովկիանու իսկ ցուցակ է, ու աստեղաց դոյ քարտէս,
Զորըս պարզէ Գիտուլթիւն ի լայնաձիր պարունակ.
Այլ անապատ իմն է Հռովմ, յորում շըրջիմք թափառիկ
Ի յիշատակս անցելոց, եւ ձայն ածեալ ծափհարիկ
Աշաղակեմք, « Եւրեգա, ահաւագիկ լուսացաւ » ³⁸,
Մինչ առ երի աւերակք կան յերեւոյթ լուսադաւ :

LXXXII

Alas! the lofty city! and alas!
 The treble hundred triumphs! and the day
 When Brutus made the dagger's edge surpass
 The conqueror's sword in hearing fame away!
 Alas, for Tully's voice, and Virgil's lay,
 And Livy's pictured page! — but these shall be
 Her resurrection; all beside — decay.
 Alas, for Earth, for never shall we see
 That brightness in her eye she bore when Rome was free!

LXXXIII

Oh thou, whose chariot roll'd on Fortune's wheel,
 Triumphant Sylla! Thou, who didst subdue
 Thy country's foes ere thou wouldst pause to feel
 The wrath of thy own wrongs, or reap the due
 Of hoarded vengeance till thine eagles flew
 O'er prostrate Asia; — thou, who with thy frown
 Annihilated senates — Roman, too,
 With all thy vices, for thou didst lay down
 With an atoning smile a more than earthly crown —

LXXXIV

The dictatorial wreath, — couldst thou divine
 To what would one day dwindle that which made
 Thee more than mortal? and that so supine
 By aught than Romans Rome should thus be laid?
 She who was named Eternal, and array'd
 Her warriors but to conquer — she who veil'd
 Earth with her haughty shadow, and display'd,
 Untill the o'er-canopied horizon fail'd,
 Her rushing wings — Oh! she who was Almighty hail'd!

ԶԲ

Աւաղ ասեմ ըզքաղաքն այն բարձրամուր եւ եղուկ .
 Աւաղ երիցն հարիւրոց յաղթանակաց նորին պանծ .
 Աւաղ աւուրն՝ յոր Բրուտոս՝ հըռչականուն մեծաշուք
 Քան ըզսուսեր երկրակալ զսակուրն արար գերազանց :
 Աւաղ Տուլլեայ բեմբասաց ու ողբանըւագ Վիրգիլեայ ,
 Նբկարաբանն եւ Լիւեայ ⁵⁹ : — Բայց յարիցէ նա սոքօք . —
 Իսկ որ օտար ինչ քան զայս՝ լի է համայն աւերօք :
 Աւաղ երկրի , ոչ եւս աչք իւր փայլեն , այնպէս սլայծառս
 Որպէս մինչ Հռովմ վայելէր յազատութեան իւրում փառս :

ԶԳ

Ո՛վ բաղդանիւ կառավար յաղթանակող դու Սիւլաս ,
 Որ ընկապճեալ նուաճեցեր ըզհայրենեաց թըշնամիս ,
 Եւ դուլ առ վայր մի չառեր առ ի գիտել քաջահաս
 Ըզգործելոց առ ի քէն իսկ ըզքարնաց արհաւիրս ,
 Եւ շեղջաշեղջ վրիժանացդ ի հունձ առնել իրաւունս ,
 Մինչեւ արծուիք քո սլացան յԱսիա քեզ ծընրադիր .
 Որ ցըրուեցեր զծերակոյտըն ճակատաւդ ի կընճիռ .
 Հռովմայեցիդ , թէ եւ ոչ անյանց . զի հաշտ ինչ ծաղուք
 Եդեր ի վայր ի գըլխոյդ ըզպըսակ գեր երկրաշուք ,

ԶԴ

Զիշխանապետըն պըսակ . — կարծիւր արդեօք քեզ յայնժամ
 Թէ յոր հասցէ անարգանս առ յապա այն՝ որով դուն
 Գեր ի՞նչ եղեր մահացուաց . թէ ոտնհար եւ կարկամ
 Լիցի՞ երբեք Հռովմ՝ ի նոյն Հռովմայեցոյ իսկ համբուն .
 Այն որ քաղաքըն կոչէր յաւերժական , որ վինէր
 Ու ի յաղթանակ արձակէր եւեթ ըզզօրսըն մարտիկ .
 Որ բարձրանալ հովանեաւն հովանանայր յերկիր ձիգ ,
 Որ սաւառնէր ընդ ոլորոտ տիեզերաց թեւս սփիւռ ,
 Եւ որ ի վեհ յանուն , վա՛շ , Ամենակալ յորջորջիւր :

LXXXV

Sylla was first of victors; but our own,
 The sagest of usurpers, Cromwell; — he
 Too swept off senates while he hew'd the throne
 Down to a block — immortal rebel! See
 What crimes it costs to be a moment free,
 And famous through all ages! but beneath
 His fate the mortal lurks of destiny;
 His day of double victory and death
 Beheld him win two realms, and, bappier, yield his breath.

LXXXVI

The third of the same moon whose former course
 Had all but crown'd him, on the self-same day
 Deposed him gently from his throne of force,
 And laid him with the earth's preceding clay.
 And show'd not Fortune thus how fame and sway,
 And all we deem delightful, and consume
 Our souls to compass through each arduous way,
 Are in her eyes less happy than the tomb?
 Were they but so in man's, how different were his doom!

LXXXVII

And thou, dread statue! yet existent in
 The austere form of naked majesty,
 Thou who beheldest, 'mid the assassins' din,
 At thy bathed base the bloody Cæsar lie,
 Folding his robe in dying dignity,
 An offering to thine altar from the queen
 Of gods and men, great Nemesis! did he die,
 And thou, too, perish, Pompey? have ye been
 Victors of countless kings, or puppets of a scene?

ՁԵ

Սիւլլա եղեւ ի յաղթողքս վեհագոյն ընդհանուր .
 Ի բռնաւորս զգօնագոյն եկաց Գրումուէլ յերկրիս մեր ,
 Անմահանունն ապրստամբ , ըզծերակոյտ թաքթաքուր
 Մերթեալ եւ սա՝ գոգ ի կոճղ ուրեմն ըզգահըն տաշէր :
 Տեսէք քանի՜ եղերունս ի մարդկանէ պահանջեն
 Ազատութիւն առժամեայ ու անուն ի դարս անմոռաց .
 Այլի բաղդի նորուն կայ թագուցեալ խրատ մահացուաց ,
 Ձի յօր կրկին յաղթութեանցն եւ մահուն՝ զոյգ պետութիւն
 Ետես ստացեալ, եւ ըզշունչիւր արձակէր գոհագոյն :

ՁԶ

Յաւուր լուսնոյն յերրորդում՝ որոյ շրջանն առաջին
 Եղեւ նմա թագաբեր , արդ ի նըմին իսկ աւուր
 Իջոյց հեզիկ ի գահուց յոր ամբարձաւ նայն ուժգին ⁶⁰ ,
 Եւ ընդ նախկի հանգուցեալս հանգոյց յերկիր ըզկաւ իւր :
 Ո՞չ եցոյց մեզ Բաղդ այսու՝ թէ պետութիւնք եւ համբաւ
 Եւ ամենայն որ թըւինըն ցանկալիք՝ զորոյ զհետ
 Ձըկտիմք՝ զամէն հընարեալ յամէն կրթեալ դժուար հետ ,
 Յաջըս նորա ոչ իցեն բարեբաստիկ քան զդամբան
 Թէ զայս դիտէր եւ մարդ՝ իբր այլազգ առնէր դատաստան :

ՁԷ

Ո՛վ դու արձան ահաւոր , որ կառուցեալ ցարդ կանգուն ⁶¹
 Կաս յանպաճոյճ կերպարանս վեհինաշուք մերկութեան ,
 Որ դիտեցեր յառողեալ ոտսըդ յարեան թաթաղուն՝
 Տապաստ անկեալ ըզկեսար ի սրիկայիցն երախան
 Օրհասական նազանօք հանգրիճեւ լով ըզլօդիկ ,
 Իբրեւ ըսպանդ սեղանոյդ ի դըշնոյէն արգադիր՝
 Ի նեմեսեայ ի մեծէն՝ զոր դիք պատուեն եւ երկիր .
 Մեռաւ եւ նա , կորեա՛ր դու Պոմպէ . իցէք յաղթականք
 Թագաւորաց դուք անթիւ , թէ թատերաց դէմք ցուցանք :

LXXXVIII

And thou, the thunder-stricken nurse of Rome!
 She-wolf! whose brazen-imaged dugs impart
 The milk of conquest yet within the dome
 Where, as a monument of antique art,
 Thou standest: — Mother of the mighty heart,
 Which the great founder suck'd from thy wild teat,
 Scorch'd by the Roman Jove's etherial dart,
 And thy limbs black with lightning — dost thou yet
 Guard thine immortal cubs, nor thy fond charge forget?

LXXXIX

Thou dost; — but all thy foster-babes are dead —
 The men of iron; and the world hath rear'd
 Cities from out their sepulchres: men bled
 In imitation of the things they fear'd,
 And fought and conquer'd, and the same course steer'd,
 At apish distance; but as yet none have,
 Nor could, the same supremacy have near'd,
 Save one vain man, who is not in the grave,
 But, vanquish'd by himself, to his own slaves a slave —

XC

The fool of false dominion — and a kind
 Of bastard Cæsar, following him of old
 With steps unequal; for the Roman's mind
 Was modell'd in a less terrestrial mould,
 With passions fiercer, yet a judgment cold,
 And an immortal instinct which redeem'd
 The frailties of a heart so soft, yet bold,
 Alcides with the distaff now he seem'd
 At Cleopatra's feet, — and now himself he beam'd,

ՁԸ

Եւ դու դայեակ շանթաճար մատակագայլ մայր Հռովմայ⁶².
 Յորդի ի ստեանց պըղընձեաց թըւին թորեւ ծորը կաթին,
 Կաթն յաղթաբեր. ի սրահի քում անդ կանգնեալ գըմբեթեայ
 Ուր եւ պատուիսըն նըշխար ճարտարութեան հընային,
 Արձանացեալ կաս անդէն, ով մայր սըրտի հըզօրի,
 Զոր ի ստեանց քոց վայրենեաց մեծն այն ծըծեաց հիմնարկու.
 Ի հռովմականն Որմըզդի անմահ փըքնաց խամրեալ դու,
 Ու ի հարեըց փայլականցըն թըխացեալ արդ համակ.
 Զանմահ կորիւնքդ յիշէս ցարդ եւ զմայրագութ. քո վաստակ.

ՁԹ

Եւ կարի՛սկ քաջ. — այլ մեռեալ են աճա քո դիեցիկք,
 Արքն երկաթեայք. եւ աշխարհ ի դամբանաց իսկ նոցին
 Քաղաքանի յարոյց նոր. յարիւն եկին անդ մարդիկ
 Ի նմանութիւն կըրթեալ այնց՝ յորոց երբեմն ահէին.
 Մարտեան, ստացան, զասպարէզ ըզնոյն հատին կապկաբար:
 Այլ ցարդ ոչ ոք ոչ ուրեք երեւեցաւ հաւասար
 Եւ ոչ լիցի մերձագոյն որ ի վեհիցն այն ի պար.
 Բայց մի եւեթ այր սնոտի, որ դեռ չեմուտ ի տապան,
 Այլ սա յանձնէն իսկ յաղթեալ, գերի գերեացն է իւրեան⁶³.

Ղ

Սուտ պետութեան թեկնածու, աղճկորդի որ նոր կեսար,
 Հեռի մընայր յընթացիցն ի հետեւելն անդ հընոյն՝
 Քանզի մըտացնախնոյն այն հռովմայեցւոյ կաղապար
 Նըւազ ունէր մասն երկրի. թէպէտ կըրիւք բռնագոյն
 Այլ ի դատել անդ իւրում հանդարտագինըս վարէր.
 Անմահ ի նմա բընագորումըն թըւէր կալի չըքմեղս.
 Ըզգոռ սըրտին եւ թուլոյ քաւելով կիրըս մեղմեխս.
 Մերթ իլիկաւն Ալկիդէս թըւէր յոտին Կլոպատրեայ
 Եւ մերթ ինքնին ածելով գըլխոյն պըսակ ճաճանչեայ:

XCI

And came — and saw — and conquer'd ! But the man
 Who would have tamed his eagles down to flee,
 Like a train'd falcon, in the Gallic van,
 Which he, in sooth, long led to victory,
 With a deaf heart which never seem'd to be
 A listener to itself, was strangely framed ;
 With but one weakest weakness — vanity,
 Coquettish in ambition — still he aim'd —
 At what ? can he avouch — or answer what he claim'd ?

XCII

And would be all or nothing — nor could wait
 For the sure grave to level him ; few years
 Had fix'd him with the Cæsars in his fate,
 On whom we tread ; For *this* the conqueror rears
 The arch of triumph ! and for this the tears
 And blood of earth flow on as they have flow'd,
 An universal deluge, which appears
 Without an ark for wretched man's abode,
 And ebbs but the reflow ! Renew thy rainbow, God !

XCIII

What from this barren being do we reap ?
 Our senses narrow, and our reason frail,
 Life short, and truth a gem which loves the deep,
 And all things weigh'd in custom's falsest scale ;
 Opinion an omnipotence, — whose veil
 Mantles the earth with darkness, until right
 And wrong are accidents, and men grow pale
 Lest their own judgments should become too bright,
 And their free thoughts be crimes, and earth have too much light.

ՂԱ

Դիմէր, դիտէր եւ յաղթէր⁶⁴: Իսկ սա հնարեալ միշտ հընարս
Արծուիս մարգելի թըռիչս երկրապատիկ Խոյանաց
Բազէաբար իջանել գաղղիական ընդ կաճառս .
Թէպէտ վարեաց արդարեւ ըզնոսին յորս յաղթանաց ,
Այլ վիճակեալ ապառումն եւ սալացեալ խուլ սըրտի ,
Որ եւ ինքեան անգամ ոչ մատուցանէ ունկն ի լուր .
Զախտ ախտացեալ վատագոյն՝ զունայնութիւն հետազուր ,
Երկրակալէ փառասէր . եւ իղձ լինի տակաւին . —
Եւ իմ արդեօք . — ասիցէ՞, կամ դիտիցէ՞ իսկ ինքնին :

ՂԲ

Կամէր լինել կամ ամէն կամ ոչինչ . ոչ իսկ ժուժայր
Անտարակոյս դամբանաւ ըն լինել հարթ հաւասար ,
Եւ յետ սակաւ ինչ ամաց զոյգ կեսարու եդեալ վայր
Լինելի մէջ ոտընկոխ : — Բաբէ . այս ըզկամար
Ամբառնայցէ յաղթական . առ այս արեան ճապաղիք
Եւ արտասուք ընթացեալ ողողեսցեն զընդհանուր ,
Որպէս հեղեղն ի հընումն առ հասարակ յորդաջուր .
Այլ տագնապեալ մարդկութեան ոչ երեւի աստ տապան .
Յորձանք զյորձանքս մըղեն : — Տէր , ցոյց ըզքօ ծիածան :

ՂԳ

Զինչ ի յամուլ պայմանէ աստի հընձեւ կարասցուք .
Ըզգայութիւնք մեր նեղք , կեանք համառօտք , միտք զաղփաղ-
ձըշմարտութի՛ պատուական գոհար՝ այլկայ ստորիջուր . [փուն .
Եւ ամենայն ինչ կըշռի սովորութեան սուտ չափուն .
Ամենակալ զօրութեան նըմանեալ իմըն կարծիք
Ըստուերաձիգ վերարկուաւ պարապքօղէ զերկիր արդ ,
Յորչափ թըւին պատահարք չարն եւ բարի . պակնու մարդ
Թէ մի արդեօք դատաստանք իւր թըւիցին պայծառք յիյժ
Ու ազատ խորհուրդք զըրեսցին ի մեղս , ու երկիր տեսցէ զլոյս :

XCIV

And thus they plod in sluggish misery,
 Rotting from sire to son, and age to age,
 Proud of their trampled nature, and so die,
 Bequeathing their hereditary rage
 To the new race of inborn slaves, who wage
 War for their chains, and rather than be free,
 Bleed gladiator-like, and still engage
 Within the same arena where they see
 Their fellows fall before, like leaves of the same tree.

XCV

I speak not of men's creeds — they rest between
 Man and his Maker — but of things allow'd,
 Avert'd, and known, — and daily, hourly seen —
 The yoke that is upon us doubly bow'd,
 And the intent of tyranny avow'd,
 The edict of Earth's rulers, who are grown
 The apes of him who humbled once the proud,
 And shook them from their slumbers on the throne;
 Too glorious, were this all his mighty arm had done.

XCVI

Can tyrants but by tyrants conquer'd be,
 And Freedom find no champion and no child
 Such as Columbia saw arise when she
 Sprung forth a Pallas, arm'd and undefiled?
 Or must such minds be nourish'd in the wild,
 Deep in the unpruned forest, 'midst the roar
 Of cataracts, where nursing Nature smiled
 On infant Washington? Has Earth no more
 Such seeds within her breast, or Europe no such shore?

ՂԴ

Այսպէս մարդիկ խարխափեն ծանրագանգաղ ի վըտանգ
Ծընգեալ ծիւրեալ հարց յորդիս, դարուց ի դար անմոռաց,
Եւ մեռանին պարծելով ընդ բընուծիւն առոտնանկ,
Աւանդելով ըզգըրգլեակս զառ ի նախնեացն ըստացուած
Աւագգ իւրեանց յետագայ՝ ազգ ընտոծին սըտըրկաց.
Փըշըել փորձէ նա զչըղթայսն, եւ ոչ միայն ոչ ազատ՝
Այլ հանապազ ի մըրցանս մատնեալ հանգոյն գօտեմարտ,
Յասպարիզի անդր ի նոյն՝ ուր իւրքն անկեալ կան ընկերք
Կանխեալք քան զինքն՝ համաբուն իբրեւ ծառոյ սին աերեւք:

ՂԵ

Ոչ զհաւատոյ ինչ ճառեմ, որ ընդ Հաստիչն եւ ընդ մարդ
Այլ ըզյայտից ծանօթից եւ վկայելոց աստանօր,
Եւ զայնց՝ որ Ղօր ամենայն, յամենայն ժամ ստուգին արդ.
Ձպարանոցացըս կըքիչ ըզլուծն ասեմ կրկնակոր,
Ձերեւեալն յայտ յանդիման բըռնաւորաց ըզդիտմունս,
Ձպատգամս վարչաց աշխարհի՝ բերողս վարուց կապկակիր,
Այնմ որ երբեմն ըզնոցայն գոռոզուծիւն հար յերկիր,
Եւ բուռն հարեալ ըզգահուց՝ ոստուցանէր ըզթմըրեալս.
Օ՛չ թէ բազկացն հըզօրաց՝ չէր արարեալ բայց լոկ զայս:

ՂԶ

Հիմ նուաճիցին լոկ բըռունք ի բըռնաւոր նըմանեաց. —
Եւ հիմ չիցեն նահատակք ազատուծեան եւ որդիք,
Հանգոյնք նոցին՝ զոր ետես Կոլումբիա՝ մինչ վազեաց
Իբրեւ Պալլաս սպառազէն եւ յարատոյ անմընձիկ.
Կամ թէ հանճարք պղպիսիք յանապատի՞ լոկ բուծցին,
Յանտառս՝ յոր ոչ հաս տապար, ու ի շառաչ ջուրց վիժանաց
Ուր բընուծիւն ժըպտելով ըզՎաշինկդոն դայեկեաց.
Ընդէր չիցեն պղպիսիք եւ այժմ յերկրիս ծոց՝ սերմանք.
Կամ Եւրոպեայ էր չիցեն ափունք ափանցն այն նըմանք⁶⁵:

XCVII

But France got drunk with blood to vomit crime,
 And fatal have her Saturnalia been
 To Freedom's cause, in every age and clime ;
 Because the deadly days which we have seen,
 And vile Ambition, that built up between
 Man and his hopes an adamantine wall,
 And the base pageant last upon the scene,
 Are grown the pretext for the eternal thrall
 Which nips life's tree, and dooms man's worst — his second fall.

XCVIII

Yet, Freedom ! yet thy banner, torn, but flying,
 Streams like the thunder-storm *against* the wind;
 Thy trumpet voice, though broken now and dying,
 The loudest still the tempest leaves behind ;
 Thy tree hath lost its blossoms, and the rind,
 Chopp'd by the axe, looks rough and little worth,
 But the sap lasts, — and still the seed we find
 Sown deep, even in the bosom of the North ;
 So shall a better spring less bitter fruit bring forth.

XCIX

There is a stern round tower of other days,
 Firm as a fortress, with its fence of stone,
 Such as an army's baffled strength delays,
 Standing with half its battlements alone,
 And with two thousand years of ivy grown,
 The garland of eternity, where wave
 The green leaves over all by time o' erthrown ; —
 What was this tower of strength? within its cave
 What treasure lay so lock'd, so hid? — A woman's grave. .

ՂԵ

Արեամբ արբեալ Փռանգաստան չոգաւ փրսխեանց շարաւ չար.
Տօնիցն հանդէսք սատուռնեան՝ ազատութեան ածին տոյժ,
Եւ հասուցեն հանապազ ամէնուրեք յամէն դար.
Քանզի աւուրք որք հասին ըն մեզ աւուրք չարագոյժ,
Ամբարհաւաճ սէր գահու որ կառուցեալ կուռ պատուար
Ընդ մէջ մարդկան եւ յուսոյն ադամանտիկ խէթ էարկ,
Եւ որ յետ այնր ի թատերս հանդիսացաւ խաղ անարգ,
Բաղայք յաւերժ ստըրկութիւն՝ կենաց ծառոյն վէր ազդոյ,
Ըսպառնալով զյետին չար՝ կրկին անկումըն մարդոյ :

ՂԸ

Բայց թ' եւ գծեալ՝ սաւառնի Ազատութիւն դրօշ քո դեռ
Իբրեւ շառափ շանթորոտ բախեալ ընդդէմ փոթորկին .
Թոպիւնք ձայնիդ թմբկահար թէպէտ բեկբեկք եւ կերկեր
Այլ քաջալուրք քան ըզքնաւ արտահանչեալ ի մրըրկին .
Թէպէտ քըշտեալ յընծիւղից եւ տեռազերծ քոյին ծառ
Տապարատաշ կոշկոճեալ թէպէտ գըծուծ եւ խոտանս ,
Այլ հիւթ խաղայ դեռ ի քեզ . եւ գըտանեմք մէք սերմանս
Ի հեռաւորս անգամ ծոցս հիւսիսականս ի խորին ,
Տացէ գարուն լաւագոյն՝ պըտուղս նըւազ մեզ դառննս :

ՂԹ

Արձան աւուրց անցելոց՝ կայ՝ շտարակ կոկ բոլորչի⁶⁶ ,
Ամուր զինչ բերդ , եւ պատուարք քարակարկառք ըզնովալ՝
Յընդդիմանալ բաւականք զօրագումար մեծ զակշի .
Կրելով ըզկէսըս բըրգանց ծայրազարդիկ կատարաւ .
Երկհազարամ բաղեղանց փարին բազուկք ըզնովմբ՝
Յաւերժութեանն այն պըսակք , շարժին սաղարթք իւր դալարք
Չամենեքումբք որ անկան յամանակէն ոտընհարք : —
Զհնչ էր ամուրս աշտարակ . եւ ի նըկուղն ի խորուղ
Զոր գանձ ծածկէ զգոյշ ու պոսպէս զանխուլ : — Տապան մի —
[Կընոջ :

C

But who was she, the lady of the dead,
 Tomb'd in a palace? Was she chaste and fair?
 Worthy a king's, or more — a Roman's bed?
 What race of chiefs and heroes did she bear?
 What daughter of her beauties was the heir?
 How lived, how loved, how died she? Was she not
 So honour'd — and conspicuously there,
 Where meaner relics must not dare to rot,
 Placed to commemorate a more than mortal lot?

CI

Was she as those who love their lords, or they
 Who love the lords of others? such have been
 Even in the olden time, Rome's annals say.
 Was she a matron of Cornelia's mien,
 Or the light air of Egypt's graceful queen,
 Profuse of joy — or 'gainst it did she war,
 Inveterate in virtue? Did she lean
 To the soft side of the heart, or wisely bar
 Love from amongst her griefs? — for such the affections are.

CII

Perchance she died in youth: it may be, bow'd
 With woes far heavier than the ponderous tomb
 That weigh'd upon her gentle dust, a cloud
 Might gather o'er her beauty, and a gloom
 In her dark eye, prophetic of the doom
 Heaven gives its favourites — early death; yet shed
 A sunset charm around her, and illumine
 With hectic light, the Hesperus of the dead,
 Of her consuming cheek the autumnal leaf-like red.

Ճ

Եւ ո՞վ արդեօք եղեւ նա . ո՞վ էր մահուանդ այդ տիկին
Գերեզմանեալի պալատ . է՞ր գեղեցիկ եւ համեստ ,
Թագաւորաց արժան . լաւ եւս՝ առ Հոռոմանկողին .
Յո՞ր՝ դիւցազանց եւ վեհից արդեօք ձեզէր զիւրըն ճետ .
Գեղեցկութեան նորին ո՞ր արդեօք աղջիկ կաց ժառանգ :
Զիւրդ եկեաց , զի՞ սիրեաց , զիւրդ արդեօք եւ մեռաւ .
Մի՞ վասն այն՝ այդքան շքով եւ փառօք այդըր եղաւ ,
(Ուր ոչ իշխեն քայքայիլ ընչխաբք մարդկան սինըքոր)
Զի՞ յիշեսցի նորայն բաստ գեր մահացուի շնորհաւոր .

ՃԱ

Նըմա՞ն արդեօք այնոցիկ որ զիւրեանց տեարըս սիրեն ,
Թէ այնոցիկ՝ որ զայլոց . զի եւ առ հինս անդ էին
Այսպիսիք ոք , որպէս վէպքն հռոմէականք մեզ ճառեն .
Եղե՞ւ արդեօք նա զօրէն կուռնելիայ զգօն տիկին ,
Եթէ լրկտի եւ շամբուշ զինչ Եգիպտեան պերճ դժխոյ .
Աիրո՞ղ արդեօք գըրգանաց , եթէ նոցին դիմամարտ՝
Կիրթ լաւութեամբք . Թոյլ մասամբ սըրտին անկեալի թա-
թէ զգօնութեամբ մերժելով ի տառապանս իւր ըզսէր . [կարդ ,
Զի՞ այսպիսի հեթեթանք իմն են ըղձից ինքնաբեր :

ՃԲ

Գուցէ մեռա՛ւ դեռահաս . գուցէ նկըճեալ վըշտակիր
Յաւօք ծանումբք՝ քան որ շուրջ մեծագըմբէթն դամբան
Պարառոցեալ եւ ճընշէ զաճիւն նորին գեղաճիր .
Գուցէ ամպրոպք պատեցին ըզգեղ այտիցն ազնուական .
Եւ մութ կալաւ զաչսըն սեաւս՝ զըղձապատումս արկածիցն՝
Զոր տան երկինք սիրելեաց , ըզմեռանել տարաժամ :
Այլ վայելուչ իմն երանգ իբր յարեւուն մըտից ժամ
Ըզվերջալոյսն արծարծէր մահուն՝ զնովաւ սփռեալ ցիր ,
Ծընգեալ ծնօտիցն ասեւրով զաշնասաղարթ գոյն կարմիր :

CIII

Perchance she died in age — surviving all,
 Charms, kindred, children — with the silver gray
 On her long tresses, which might yet recall,
 It may be, still a something of the day
 When they were braided, and her proud array
 And lovely form were envied, praised, and eyed
 By Rome — but whither would Conjecture stray?
 Thus much alone we know — Metella died,
 The wealthiest Roman's wife: Behold his love or pride!

CIV

I know not why — but standing thus by thee
 It seems as if I had thine inmate known,
 Thou Tomb! and other days come back on me
 With recollected music, though the tone
 Is changed and solemn, like the cloudy groan
 Of dying thunder on the distant wind;
 Yet could I seat me by this ivied stone
 Till I had bodied forth the heated mind
 Forms from the floating wreck which Ruin leaves behind;

CV

And from the planks, far shatter'd o'er the rocks,
 Built me a little bark of hope, once more
 To battle with the ocean and the shocks
 Of the loud breakers, and the ceaseless roar
 Which rushes on the solitary shore
 Where all lies founder'd that was ever dear:
 But could I gather from the wave-worn store
 Enough for my rude boat, where should I steer?
 There woos no home, nor hope, nor life, save what is here.

ՃԳ

Գուցէ մեռա՛ւ լի աւուրբք երկարակեաց լինելով
 Քան թէ գեղցն տըխատանք, քան ազգականք եւ որդիք,
 Եւ ալեւոր վարպէն երկայն թերեւս ածին ինչ զուշով
 Չաւուրան անցեալս մինչ էին նոքա հիւսկէն հոպոպիք .
 Յորժամ զարդուք մենթանաց եւ գեղեցիկն երեսօք
 Նախանձ արկեալ սըխրացեալ երանիւր յաչըս Հռովմայ : —
 Այլ մինչեւ ցէրբ ձըգիցի՝ այսգոյն կարծեաց բաղբաղայ . —
 Այս ինչ քաջիկ յայտ է մեզ, զի Մետեւլայն այն մեռաւ,
 Ճոխագունին Հռոմոց կին : — Ահա սէրն կամ համբաւ .

ՃԴ

Ըզվան էրն ոչ ինչ գիտեմ, այլ մինչդեռ կամես առ քեւ
 Թըւիմ գի քեզն բնակեալ ճանաչել, ո՛վ գերեզման,
 Եւ աւուրբ վաղիսկ ուրեմն անցեալք սահեալք շուրջ զինեւ
 Նըւագաւոր իմն ազդմամբ յիշատակաց դարձեալ գան .
 Թէպէտ եւ ձայնք նըւագացն այլափոխեալք եւ ծանունք
 Հանգոյն շանթից նուաղելոց յամպրոպս ի հողմն հեռաւոր .
 Այլ քաղցր է ինձ նըստիլ այս բաղեղնապատըս կոչկոռ
 Մինչեւ ծընայց ի մըտաց ջեռուցելոց կերպարանս .
 Ի թափառիկ ջըրջասփիւռ աւերակացս ի սահմանս .

ՃԵ

Եւ ի տախտից սըփռելոց ի քառաժեռս ցիր եւ ցան
 Կառուցանել ինձ յուսոյ նաւակիկ, գոլգիմագրաւ
 Դարձեալ յալիս ամենակոծս եւ դարձեալ յինքն ովկէան,
 Եւ ի շառաչ մըշտամուռնչ կոհականւոյս այս անբաւ
 Որք ի յափունս մենաւորս անդուլ կոծին եւ հըծծին,
 Անդ ուր համայն ցանկալիքն իմ խորատոյզ կան յընդերս :
 Այլ թէ բեկորս իսկ բարձից եւ ծովածիկ շատ մը թերս,
 Եւ կառուցից ինձ նաւակ խոշոր, իսկ ո՛ւր վարեմ զայն . —
 Զիք տուն, չիք յոյս եւ ոչ կեանք, քա՛ւ որ աստէնըս միայն ⁶⁷ :

CVI

Then let the winds howl on ! their harmony
 Shall henceforth be my music, and the night
 The sound shall temper with the owlets' cry,
 As I now hear them, in the fading light
 Dim o'er the bird of darkness' native site,
 Answering each other on the Palatine,
 With their large eyes, all glistening gray and bright,
 And sailing pinions. — Upon such a shrine
 What are our petty griefs ? — let me not number mine.

CVII

Cypress and ivy, weed and wallflower grown
 Matted and mass'd together, hillocks heap'd
 On what were chambers, arch crush'd, column strown
 In fragments, choked up vaults, and frescos steep'd
 In subterranean damps, where the owl peep'd,
 Deeming it midnight : — Temples, baths, or halls ?
 Pronounce who can ; for all that Learning reap'd
 From her research hath been, that these are walls —
 Behold the Imperial Mount ! 't is thus the mighty falls.

CVIII

There is the moral of all human tales ;
 'T is but the same rehearsal of the past,
 First Freedom and then Glory — when that fails,
 Wealth, vice, corruption, — barbarism at last.
 And History, with all her volumes vast
 Hath but one page, — 't is better written here
 Where gorgeous Tyranny hath thus amass'd
 All treasures, all delights, that eye or ear,
 Heart, soul could seek, tongue ask — Away with words ! draw near,

ՃԶ

Թող մռնչեացեն արդ հողմունք. այսուհետեւ ձայն նոցուն
 Լիցի նձնըւագ դաշնաւոր. եւ դասապետ ինք գիշեր
 Յերիւրեսցէ զհունչ նոցա նդ բըւիճակացըս ճըչին
 Զոր եւ լըսեմս իսկ այժմիկ, ի լոյս աղօտ եւ յերեր,
 Յաղջամըղջին տարածել ի բոյնս հաւուց խաւարի,
 Պալատինեայ ի բարձանց ձայնս ածելով առ իրեար⁶⁸,
 Լայնաչեայք, գորչք եւ փայլունք, բաբախելով Թեւահար:
 Առ այսպիսեօք շիրմօք զինչ մերքս իցեն վիշտք արհամարհ:
 Թողից օն անդր արդ ի բաց զիմոց ցաւոցըս համար:

ՃԷ

Բաղեղն եւ նոճ եւ մեխակ, աճէ եւ խոտըն վայրի
 Համախառնեալ համաւայր. դիզան դնին անդ փլատակք
 Ուր էր երբեմն սենեակ, բեկորք ջախջախ կամարի,
 Մանրակոտոր անդ սիւնակք, ձեղունք ցըրուեալք ընդ յատակ,
 Որմնանըկար դեղերանգք ի ներքնատունս տամկացեալք,
 Ուր բու դարեալ դադարէ կարծեալ գիշեր հասարակ.
 Եւ ո՞ գիտէ, սրա՞չք իցեն թէ բաղանիք թէ տաճարք.
 Խոյզ եւ խընդիր գիտուլթեան ծանեաւ լոկ զայս զի որմք են:
 Հայեաց ի լեռունն ինքնակալ⁶⁹:— Այսպէս հըզօրք իսկ գըլթեն:

ՃԸ

Այդ համօրէն մարդկայնոցըս պատմութեանց յիշատակ,
 Յար անդուլ վէպք անցելոց. Ազատութիւն անաջին,
 Յետ նորա փառք. ի վըիպել նոցին՝ ոսկւոյ տենչ անյագ,
 Ախտք եւ եղծումըն բարուց, եւ խըթանալ հուսկ վերջին:
 Եւ պատմութեան ամենայն ստուարակարկատ մատենից
 Զիք բայց միայն մի պատճէն, եւ է գըրեալ աստ յաջիկ,
 Աստ ուր գոռոզ բըռնուլթիւն էած կուտեաց գանձ սաստիկ
 Եւ փափկուլթիւնս զանազան, մարմաջ աչաց եւ ի լուր,
 Սըրտի լեզուի եւ մըտաց յաղթկուս.— այլ հիմ բանք ի զուր.

CIX

Admire, exult, despise, laugh, weep, — for here
 There is such matter for all feeling: — Man!
 Thou pendulum betwixt a smile and tear,
 Ages and realms are crowded in this span,
 This mountain, whose obliterated plan
 The pyramid of empires pinnacled,
 Of Glory's gewgaws shining in the van
 Till the sun's rays with added flame were fill'd!
 Where are its golden roofs? where those who dared to build?

CX

Tully was not so eloquent as thou,
 Thou nameless column with the buried base!
 What are the laurels of the Cæsar's brow?
 Crown me with ivy from his dwelling-place.
 Whose arch or pillar meets me in the face,
 Titus or Trajan's? No — 't is that of Time:
 Triumph, arch, pillar, all he doth displace
 Scoffing, and apostolic statues climb
 To crush the imperial urn, whose ashes slept sublime,

CXI

Buried in air, the deep blue sky of Rome,
 And looking to the stars: they had contain'd
 A spirit which with these would find a home,
 The last of those who o'er the whole earth reign'd,
 The Roman globe, for after none sustain'd,
 But yielded back his conquests: — he was more
 Than a mere Alexander, and, unstain'd
 With household blood and wine, serenely wore
 His sovereign virtues — still we Trajan's name adore.

ՃԹ

Մերձ մատիր, տես, եւ ցընծա, խոտեա՛, ի ծաղը հաւո ու ի լաց.
 Քանզի ե՛ն ե՛ն իսկ աստէն հանուրց կըրիցդ սյդ պատճառք.
 Ո՛վ մարդ կախեալ ճոճանակդ ընդ մէջ ծաղու ու արտասուաց.
 Ի քիւ տեղւոյս՝ պետութիւնք եւ ազօք դընին ոտընհարք.
 Ի լերինս յայսմ՝ որոյ արդ եւ տեղագիծ իսկ ջընջի,
 Յուրանակերսլ ամբառնայր իշխանապանծ աշտարակ
 Շողողելով ի փառաց պաճուճազարդ փայլատակ.
 Մինչեւ ճաճանչք արեւու բոցադիզեալ էօային.
 Ո՛ր արդ ոսկիքն ե՛ն ձեղունք. եւ ո՛ր որք զայն կանդնեցին:

ՃԺ

Ոչ այնքան քաջ պերճախօս կիկերոնին էր լեզու՝
 Որքան դու սիւն անանուն եւ կիսաթաղ խարըսխաւ:
 Ո՛ր ե՛ն դավնիք որ զճակատ պըսակեցին կեսարու. —
 Տուք ինձ պըսակ բաղեղան որ ի նորին տան բուսաւ:
 Ո՛յր է կամարս այս կամ մայթ որ արդ աչացս հարկանի,
 Տրայիանու թէ Տիտեայ. — ժամանակին միայնակ.
 Ունչս ածելով վարէ նա զկամար, ըզմոյթ, զյաղթանակ.
 Առաքելոյն կանգուն կայ նդրի ուր կայսերն էր սափոր⁷⁰,
 Եւ նընջէին աճիւնք վէհք յօդըս թաղեալք կանդնաւոր,

ՃԺԱ

Ի խորագոյն կապուտակն ի մէջ երկնիցըն Հռովմայ,
 Ակնարկելով ընդ աստեղս. ու էր շունչ երբեմն ի նոսին՝
 Ում ոչ գըրէր անհաճոյ գալ բընակել ի սոսա,
 Մի յայնց ոգւոց որք լըրին իւրով երկրի տիրեցին,
 Հռոմէականն աշխարհի, զոր չըկալաւ ոք յետոյ.
 Նա եւ զգրաւեալն իսկ կորոյս: Քան զՍղեքսանդր ինձ նա մեծ,
 Սուրբ յարենէ ընտանւոյ եւ ի գինւոյ զեղծամեղծ,
 Որ զարբենի լաւութիւնս հանդիսացոյց անսպարսաւ.
 Եւ մինչեւ ցօրս այս պատուի Տրայիանու ջինջ համբաւ:

CXII

Where is the rock of Triumph, the high place
 Where Rome embraced her heroes? where the steep
 Tarpeian? fittest goal of Treason's race,
 The promontory whence the Traitor's Leap
 Cured all ambition, Did the conquerors heap
 Their spoils here? Yes; and in yon field below,
 A thousand years of silenced factions sleep —
 The Forum, where the immortal accents glow,
 And still the eloquent air breathes — burns with Cicero!

CXIII

The field of freedom, faction, fame, and blood:
 Here a proud people's passions were exhaled,
 From the first hour of empire in the bud
 To that when further worlds to conquer fail'd;
 But long before had Freedom's face been-veil'd,
 And Anarchy assumed her attributes;
 Till every lawless soldier who assail'd
 Trod on the trembling senate's slavish mutes,
 Or raised the venal voice of baser prostitutes.

CXIV

Then turn we to her latest tribune's name,
 From her ten thousand tyrants turn to thee,
 Redeemer of dark centuries of shame —
 The friend of Petrarch — hope of Italy —
 Rienzi! last of Romans! While the tree
 Of freedom's wither'd trunk puts forth a leaf,
 Even for thy tomb a garland let it be —
 The forum's champion, and the people's chief —
 Her new-born Numa thou — with reign, alas! too brief.

ՃԺԲ

Յաղթանակաց քարաժայռն ո՛ւր արդ, ո՛ւր բարձր այն գահակ,
 Ուր դիւցազննցն արկանէր գիրկ Հրուովմ: ո՛ւր Տարպեան վախք⁷¹,
 Ընկերչակաց մատնութեան կառափնատեղ դըժընդակ,
 Գահ՝ ուր զամէն հըպարտ բարըս՝ մատնըչին բուժէր վազք:
 Մի ա՛նդ արդեօք կուտեցին աշխարհակալք զառ զապուր. —
 Այո այդրէն. — եւ խոնարհ ի դաշտի անդր ի բացեայն
 Հազար ամաց գըժտուութիւնք նընջեն ի քուն լռութեայն.
 Անմահականն ճառից անդ հընչեցիկ վայր Փորոյն⁷²
 Ուր պերճախօս ցարդ շընչին օդք ընդ հրավառ Արկերոյն.

ՃԺԳ

Ազատութեան դաշտ, հերձից եւ համբաւուց եւ արեանց.
 Ժողովըրդեան մեծողոյ կըրից կարգեալ անդ հանդէս,
 Ի վայրկենէն առաջնոյ յոր պետութիւն ծայր ընձուեաց
 Մինչ յայն՝ յոր նոր աշխարհաց նուաճման չըմնաց ասպարէս:
 Այլ վաղ ուրեմն անդ սքօշեալ ազատութեան էին դէմք,
 Եւ անիշխան բըռնութեան շորթեալ ըզբաստըս նորին.
 Մինչեւ խիզախն ի խռանէ օրինազանց զինուորին
 Ըզծերակոյտըն կոխէր առ ոտն ըզհամր ու ահաբեկ,
 Կամ լըրբաձայն վաճառէր կաշառու զթապն առ անձն հէգ:

ՃԺԴ

Այլ արդ դարձցուք առ յետին Հռովմայ կացեալն տրիբուն.
 Թողեալ ըզբիւր բըռնաւորսն զարձ առ քեզ արասցուք,
 Ո՛վ դու դարուց խաւարաց՝ ամօթաբարձ փրկութիւն.
 Դու բարեկամ Պետրարքեայ, իտալական յուսոյն շուք.
 Ո՛վ Ռիէնցի ո՛վ յետին հռովմեական դու զաւակ⁷³:
 Թէ կոճոպեալ տայցէ կոճղ ազատութեան մի սաղարթ՝
 Գերեզմանիդ միայնոյ հիւսեցի նա պսակ ի զարդ.
 Ո՛վ ատենից նահատակ, ժողովըրդեան առաջնորդ
 Հռովմայ Նումաս նորածին. վա՛հ պետութեանդ համառօտ:

CXV

Egeria! sweet creation of some heart
 Which found no mortal resting-place so fair
 As thine ideal breast; whate'er thou art
 Or wert, — a young Aurora of the air,
 The nympholepsy of some fond despair;
 Or, it might be, a beauty of the earth,
 Who found a more than common votary there
 Too much adoring; whatsoe'er thy birth,
 Thou wert a beautiful thought, and softly bodied forth.

CXVI

The mosses of thy fountain still are sprinkled
 With thine Elysian water-drops; the face
 Of thy cave-guarded spring, with years unwrinkled,
 Reflects the meek-eyed genius of the place,
 Whose green, wild margin now no more erase
 Art's works; nor must the delicate waters sleep,
 Prison'd in marble, bubbling from the base
 Of the cleft statue, with a gentle leap
 The rill runs o'er, and round fern, flowers, and ivy creep,

CXVII

Fantastically tangled; the green hills
 Are clothed with early blossoms, through the grass
 The quick-eyed lizard rustles, and the bills
 Of summer-birds sing welcome as ye pass;
 Flowers fresh in hue, and many in their class,
 Implore the pausing step, and with their dyes
 Dance in the soft breeze in a fairy mass;
 The sweetness of the violet's deep blue eyes,
 Kiss'd by the breath of heaven, seems colour'd by its skies.

ՃԺԵ

Եգերիա՛, անուշակդ ինձ դաստակերտ ի սրտե՛ 74
 Որ ի մահացուս ոչ եգիտ վայր ապաստան դեղեցիկ
 Քան ըզքո ծոց մըտաստեղծ. որ ինչ քո լեալ էր կամէ,
 Թէ արշալոյս ծաղկահասս յայերս օդոց ընթացիկ,
 Թէ հարսն յաւերժ հընարեալ ի հոմանոյ յուսահատ,
 Կամ թէ արդեօք երկրաւոր գեղեցկութիւն իսկ համակ
 Որ գերազանց քեզ գըտեր քան զտարփածուս հասարակ
 Պաշտօնատարս աստանօր. որ զինչ եւ էր քոյին զարմ,
 Խօրհուրդ էիր դու չքնաղ ի կերպարան նըրբակազմ:

ՃԺԶ

Աղբերապատ քո մամուռքն յար ոռոգեալ ցայտենցարդ
 Յերխեան ջուրցըդ ցընցուղ. դէմք քոց ալեաց քարաշիթ
 Ում ոչ զօրէ ժամանակ ածել կնճիռն հընազարդ՝
 Հատանեն ցոլ զերեսաց հեզակն ոգւոյ սահմանիդ:
 Զորոյ զեզերըս կանաչ՝ ոչ եղծանէ արդ արուեստ.
 Եւ ոչ խաղաղ նընջէ ջուր պարափակեալ ի կըծի
 Մինչ ի ստորուստ արձանից հերձոտելոց պըղպըջի
 Հեզիկ վազիւք վարեալ վէտս ի վեր եւ շուրջ եւ հեռի,
 Ի ծիր ծաղկանց, բաղեղանց՝ որ ցնորաձեւ բոլորի.

ՃԺԷ

Կանխածաղիկ բողբոջեն դաւարազգեաց պարբ բլբեր
 Զեռեալ տըզգայ ի մարմանդն աչակաքաւըն մողէս.
 Ամարաբեր հաւուց վանգք երգեն յանցման քում՝ Ողջ լեր.
 Ծաղկունք վառեալք գոյն ի գոյն եւ բազմախուռն ի հանդէս
 Առ վայր մ' յինքեանս դադարել ժըտին ըզքոյ գարշապար.
 Եւ երփն յերփին թինդ առնուն զեփիւռաշարժք գեղապար.
 Աչք կապուտակ մըթնաշաղ մանուշակին քաղցրաբար
 Յերկնահընչակ սողոխէն առեալ սիրոյ համբուրիկ
 Զթերականս ըզգենուլ թըւին զերանդըս գողտրիկ:

CXVIII

Here didst thou dwell, in this enchanted cover,
 Egeria! thy all heavenly bosom beating
 For the far footsteps of thy mortal lover;
 The purple Midnight veiled that mystic meeting
 With her most starry canopy, and seating
 Thyself by thine adorer, what befell?
 This cave was surely shaped out for the greeting
 Of an enamoured Goddess, and the cell
 Haunted by holy Love — the earliest oracle!

CXIX

And didst thou not, thy breast to his replying,
 Blend a celestial with a human heart;
 And Love, which dies as it was born, in sighing,
 Share with immortal transports? could thine art
 Make them indeed immortal, and impart
 The purity of heaven to earthly joys,
 Expel the venom and not blunt the dart —
 The dull satiety which all destroys —
 And root from out the soul the deadly weed which cloy's?

CXX

Alas! our young affections run to waste,
 Or water but the desert; whence arise
 But weeds of dark luxuriance, tares of haste,
 Rank at the core, though tempting to the eyes,
 Flowers whose wild odours breathe but agonies,
 And trees whose gums are poison; such the plants
 Which spring beneath her steps as Passion flies
 O'er the world's wilderness, and vainly pants
 For some celestial fruit forbidden to our wants.

ՃԺԸ

Եգերիա՛, յայս չքնաղ հովանոցակ կայիր դու,
 Եւ երկնաստեղն երկնափայլ ծոց քո ծրփեալ բաբախէր
 Ընդ հեռաւոր հետս ոտից քում տարփածուի մահացու .
 Բազմաստեղօքն բուլիւք ծիրանածայր մէջ գիշեր
 Հովանանայր քողարկու խորհրդաւորդ հանդիպման .
 Եւ մինչ նըստեալ աստ կայիր առ հոմանոյդ, զի՞ էր քեզ .
 Անշուշտ քարայրս այս ըստ կամս աստուածուհոյ սիրակէզ
 Ճարտարպետեալ ձեւացաւ, եւ ի սենեակն այն ներքին
 Օթեւանէր Սէրնն սուրբ՝ պատգամախօսն առաջին :

ՃԺԹ

Եւ արդարեւ տարածեալ առ ծոց նորին ըզքոյ ծոց
 Ընդ անմահիդ կապեցե՞ր ըզմահացու նորայն սիրտ .
 Եւ ընդ օիրոյ՝ որ ծնանի եւ մեռանի հեծակոծ ,
 Հաղորդեցե՞ր զոր ի քեզ անմահ տարփիցըդ խըլիրտ .
 Եւ բաւեցե՞ր յարդարել անմահականըս զայն կիրս ,
 Եւ երկրաւորս հըրճուանաց տալ երկնունակ մաքրութիւն ,
 Անբուժ ըզնետըն պահել եւ ըզնորայն թափել թոյն ,
 Ըզյափրութիւննն պըղերգ՝ որ եղծանէն ըզբընաւ ,
 Եւ զհեղձուցիչն ի հոգւոյ զգաղձըն խըլել կենսադաւ :

ՃԻ

Եղո՛ւկ մեզ, կիրք կաթոգինք ի մանկականըս հասակ
 Կամ զուր վատնին կամ հոսեն արբուցանել զանապատ՝
 Յորմէ միայն արձակին յոգնահամբար սեաւ բուսակք ,
 Որո՞մն անժամ, վէրք սըրտի՝ թէ եւ աչաց որոգայթ .
 Ծաղկունք՝ ի բոյր վայրենի օրհասական հարեալ հոտ ,
 Ծառք խիժաբերք թունակաթք . այսպիսիք տունկք աւադիկ
 Ընդ մոլութեան բողբոջեն գարշապարօք չարակնիք՝
 Մինչ թափառեալ երթայ նա նդ անջըրդի վայրս աշխարհի՝
 Խնդրել պըտուղս ինչ երկնից՝ զլացեալս առ դիւր մեր կարի :

CXXI

Oh Love! no habitant of earth thou art —
 An unseen seraph, we believe in thee, —
 A faith whose martyrs are the broken heart, —
 But never yet hath seen, nor e'er shall see
 The naked eye, thy form, as it should be;
 The mind hath made thee, as it peopled heaven,
 Even with its own desiring phantasy,
 And to a thought such shape and image given,
 As haunts the unquench'd soul — parch'd, wearied, wrung, and
 [riven.

CXXII

Of its own beauty is the mind diseased,
 And fevers into false creation: — where,
 Where are the forms the sculptor's soul hath seiz'd?
 In him alone. Can Nature show so fair?
 Where are the charms and virtues which we dare
 Conceive in boyhood and pursue as men,
 The unreach'd Paradise of our despair,
 Which o'er-informs the pencil and the pen,
 And overpowers the page where it would bloom again?

CXXIII

Who loves, raves — 't is youth's frenzy — but the cure
 Is bitterer still; as charm by charm unwinds
 Which robed our idols, and we see too sure
 Nor worth nor beauty dwells from out the mind's
 Ideal shape of such; yet still it binds
 The fatal spell, and still it draws us on,
 Reaping the whirlwind from the oft-sown winds;
 The stubborn heart, its alchemy begun,
 Seems ever near the prize — wealthiest when most undone.

ՃԻԱ

Ո՛հ Սէր, չես չես դու բնակիչ երկրիս այսորիկ .
 Աներեւոյթ Սերովբէ, որում ձօնեմք մէք հաւատս,
 Հաւատք՝ որոյ վեկայք՝ սիրտք են խորտակեալք վշտակիրք .
 Այլ ոչ մերկօք աչօք ցարդ եղեւ ի քեզ ոք նըկատ,
 Եւ ոչ տեսցէ ոք երբեք ըզկեբսլարանդ՝ որպէս էն .
 Ըզքեզ մարդկան հնարեաց միտք, այն որ զերկինս իսկ ելից
 Թիւղդրելովք ցընորիւք երեւակերպն իւր ըղձից .
 Եւ ետ միոյ խորհրդոյ մտացլն զայս ձեւ եւ զայս դէմս,
 Քաղէլզողիս տապակիրս, ցաւածս, հիւծեալս եւ դժբեմս :

ՃԻԲ

Ձեռեալ մըտաց յիւրակերտն ըղձակաթի տարի գեղոյ,
 Եւ յինքնաստեղծսն տուայտի հեթեթանաց սընոտիս .
 Ո՛ւր են պատկերք՝ զոր հանճար անդրէգործին ած ի գոյ . —
 Ի նըմայ լոկ : — Ե՞րբ եցոյց բնութիւն չըքնաղս այդպիսիս .
 Ո՛ւր են չընորհքն այն, կամ ո՞ւր այն լաւութիւնք՝ զոր իշխեմք
 Խորհրդածել յարբուն տիս եւ զհետ ձըգտիմք յայրսութեան .
 Յուսահատիչ ըղձանաց դըրախտ անհուպ անժաման,
 Որ չարաչար չըպարէ զգրիչ եւ վըրձին ճարտարի
 Եւ քընքէ զքարտ՝ յոր փայլել ծաղկափըթիթ հընարի :

ՃԻԳ

Մոլի հարեալն ըզսիրով. սէր՝ զառանցանք մանկութեան,
 Այլ դառնագոյն եւս է դեղն . մինչ ըզսիրուն պաշտելին
 Թողուն պաճոյճք հետ զհետէ . և մինչ քաջ իսկ յայտ է այն
 Թէ չիք արգոյ կամ չըքնաղ բայց տիպք նոցա մըտածին,
 Դեռ տակաւին վարակէ զոգի՝ պըճնեալն երեւոյթ
 Եւ տոռն արկեալ կաշկանդեալ առեալ տանի բացածիգ
 Ի հողմնացան սերմանեաց իւրոց հնձել ըզմըրիկ :
 Սիրտ յամառեալ անձնամատն յոսկէստեղծիկ հեթեթանս՝
 Հասու կարծէ զինքն եւ ճոխ՝ հուպ կորստեան ի դարանս :

CXXIV

We wither from our youth, we gasp away —
 Sick — sick ; unfound the boon, unslaked the thirst,
 Though to the last, in verge of our decay,
 Some phantom lures, such as we sought at first —
 But all too late, — so are we doubly curst.
 Love, fame, ambition, avarice — 't is the same,
 Each idle, and all ill, and none the worst —
 For all are meteors with a different name,
 And Death the sable smoke where vanishes the flame.

CXXV

Few — none — find what they love or could have loved,
 Though accident, blind contact, and the strong
 Necessity of loving, have removed
 Antipathies — but to recur, ere long,
 Envenom'd with irrevocable wrong ;
 And Circumstance, that unspiritual god
 And miscreator, makes and helps along
 Our coming evils with a crutch-like rod,
 Whose touch turns Hope to dust, — the dust we all have trod.

CXXVII

Yet let us ponder boldly — 't is a base
 Abandonment of reason to resign
 Our right of thought — our last and only place
 Of refuge ; this, at least, shall still be mine :
 Though from our birth the faculty divine
 Is chain'd and tortured — cabin'd, cribb'd, confined,
 And bred in darkness, lest the truth should shine
 Too brightly on the unprepared mind,
 The beam pours in, for time and skill will couch the blind.

ՃԻԴ

Ի մանկութեան անդ թօշնիմք ի տիս , հատեալք ի հառաչ ,
Անհապ 'առ իղձ՝ թալանամք , եւ անյագուրդք առ ծարաւ ,
Եւ անագան թէ ուրեմն յեզր անդ կենացըս դանդաչ
Ուրուական իմն ամօքէ իբր ըղձայաքըն կանխաւ .
Այլ անագան եւ անժամ . որով եղուկ մեզ կրկին :
Մի ինչ են սէր եւ սիգանք , ագահութիւն , եւ համբաւ ,
Չար են համայնք եւ թափուրք , այլ յետնաչար ոչ բընաւ ,
Զի երեւոյթք աեռակերպք են լոկ , անուամբք զանազան ,
Եւ ըսպառին փայլք բոցոյ նոցին ի մուսլ ծուխ մահուան :

ՃԻԵ

Խուն կամ ոչ որ զոր կարէր թիրե՛լ եգիտ կամ սիրեաց ,
Եւ եթէ դէպք կոյր հըպումն , եւ սիրելոյ հարկ ուժգին
Տարամերժեաց իսկ երբեք ըզհակակիր կիրս ոգեաց ,
Այլ ուր ուրեմն դարձցին եւ այնք դեղեալք կսկծագին .
Եւ պատահումն բաղդի՝ Դիք անողի ու անճարակ
Շրջախուզեալ բոլորէ զմեօք ըզչաբեացըս խուժան
Իբրու ծայրիւ ճանկճանկոտ գաւազանի խուզական ,
Եւ ի հըպել մականին՝ յոյսք մեր գառնան ի փոշի ,
Ի փոշի՝ զոր կոխեաց ամենայն մարդ մըսեղի :

ՃԻԵ

Այլ խօհասցուք սրտապինդք . զի չիք ինչ այնպէս վատթար
Որպէս ըզբաննն թողուլ եւ զխորհէլոյ զիրաւունս ,
Ըզյետին զայն եւ միակ ապաստանի մեր դադար ,
Ի սոցն եւ ես ապաւէն ժողեալ կացից գէթ համբուն .
Թէ եւ ի ծնէ իսկ մերմէ աստուածեղէնն ի մեզ կար
Կալեալ կապեալ վըշտաբեկ արտասահման տարագիր՝
Դընի արկեալ ի մըթան , զի ստուգութիւն լուսակիր
Մի զօշոտէ զանպատրաստ միտս , այլ ծագէ ճառագայթ .
Զի ժամանակ եւ արուեստ բուժեն զաչաց կուրին խայթ :

CXXVIII

Arches on arches! as it were that Rome,
 Collecting the chief trophies of her line,
 Would build up all her triumphs in one dome,
 Her Coliseum stands; the moonbeams shine
 As 't were its natural torches, for divine
 Should be the light which streams here, to illumine
 This long-explored but still exhaustless mine
 Of contemplation; and the azure gloom
 Of an Italian night, where the deep skies assume

CXXIX

Hues which have words, and speak to ye of heaven,
 Floats o'er this vast and wondrous monument,
 And shadows forth its glory. There is given
 Unto the things of earth, which Time hath bent,
 A spirit's feeling, and where he hath leant
 His hand, but broke his scythe, there is a power
 And magic in the ruin'd battlement,
 For which the palace of the present hour
 Must yield its pomp, and wait till ages are its dower.

CXXX

Oh Time! the beautifier of the dead,
 Adorner of the ruin, comforter
 And only healer when the heart hath bled;
 Time! the corrector where our judgments err,
 The test of truth, love, — sole philosopher,
 For all beside are sophists, from thy thrif, —
 Which never loses though it doth defer —
 Time, the avenger! unto thee I lift
 My hands, and eyes, and heart, and crave of thee a gift:

ՃԻԸ

Ո՛վ դուք կամարք կամարաց . թըւ 'իմն այնպէս թէ Հռոմայ
 Լզբնաւ զամէն զիրարեալ զորդւոցն յաղթից ըզնրչան
 Յաղթանակօք հանուրբք մի լոկ կանգնել տուն գըմբեթեայ՝
 Լզկոլիսէն իւր ամբարձ , ուր որպէս ջահք բընական 75
 Լուսնոյ ճաճանչք նըշողէն . զի աստուածեան իսկ լուսոյ
 Լուսաւորել է արժան զհրաշիցն այն բովս անըսպառ ,
 Թէ եւ աշխատ եղեն միտք հետազօտք անդ ընդ երկար .
 Եւ կապուտակըն փայլին իտալական գիշերի՝
 (Յորում երանգս այնպիսիս ըզգենուն դէմք եթերի ,

ՃԻԹ

Որոց են բանք եւ խօսին ընդ քեզ յերկնիցըն բարձանց) ,
 Մաւալ առեալ յընդարձակս այս եւ չըքնաղ ի շինած
 Հովանանայ տարածուն ի շուք նորին փառապանծ :
 Ըզգացումն իմն ոգեղէն է յերկրաւորս աւերածս
 Զոր տապալեալ ամանակ՝ արկանէ ձեռն ըզնոքօք ,
 Այլ եւ փշրէ զմանգաղն անդ . է զօրութիւն ինչ ծածուկ
 Եւ մոգական իմն հանդէս մահարձանացն ի դերբուկ
 Որոց տեղի տան այժմուս հոյակապեալ ապարանք
 Ըսպասելով զապագայն յօժիտ առնուլ դարուց ժանգ :

ՃԼ

Ո՛հ դու դիմաց մեռելոց գեղաւորիչ ժամանակ ,
 Աւերակաց զարդարիչ , մէն միւրթար մըտադիւր
 Եւ գեղ կամակ դու սըրտի արիւնակաթ տխրորակ .
 Ո՛հ ժամանակ ո՛վ ուղղիչ դատաստանաց խեղաթիւր
 Ճըշմարտութեան եւ Սիրոյ փորձիչ , միակ իմաստսէր ,
 Զ'ի բաց ի քէն՝ իմաստակք են այլք . արդար վըժժինդիր ,
 Թէ եւ յամես ի դատ , զանց երբեք չառնես ի նանիր .
 Առ քեզ ո՛վ ժամանակ , ձեռս , աչս եւ սիրտ վերամբարձ ,
 Պարգեւ մի մէն միայնակ ի քէն խնդրեմ ինձ ի վարձ .

CXXXI

Amidst this wreck, where thou hast made a shrine
 And temple more divinely desolate,
 Among thy mightier offerings here are mine,
 Ruins of years, though few, yet full of fate :
 If thou hast ever seen me too elate,
 Hear me not ; but if calmly I have borne
 Good, and reserved my pride against the hate
 Which shall not overwhelm me, let me not have worn
 This iron in my soul in vain — shall *they* not mourn ?

CXXXII

And thou, who never yet of human wrong
 Left the unbalanced scale, great Nemesis !
 Here, where the ancient paid thee homage long —
 Thou, who didst call the Furies from the abyss,
 And round Orestes bade them howl and hiss
 For that unnatural retribution — just,
 Had it but been from hands less near — in this
 Thy former realm, I call thee from the dust !
 Dost thou not hear my heart ? — Awake ! thou shalt, and must.

CXXXIII

It is not that I may not have incurr'd
 For my ancestral faults or mine the wound
 I bleed withal, and, had it been conferr'd
 With a just weapon, it had flow'd unbound ;
 But now my blood shall not sink in the ground ;
 To thee I do devote it — *thou* shalt take
 The vengeance, which shall yet be sought and found,
 Which if I have not taken for the sake —
 But let that pass — I sleep, but thou shalt yet awake.

ՃԼԱ

Յաւերակացս ի միջի՝ ուր քեզ տաճար եւ խորան
կառուցեալ իմըն կանգնես աստուածապէս ամայի ,
Բարձեալ բերեմ եւ ես զիմ նըւէր նուիրացդ ի խըռան ,
Ձաւերս ամաց , ոչ բազումս այլ դիպուածովք յոքնալի :
Եթէ տեսեր զիս երբեք ամպարհաւաճ՝ մի լըսեր .
Իսկ թէ տարայ լըռելեայն յոջողութեան եւ հանդարտ ,
Չգոռոզու թիւնս իմ պահեալ ատելութեան դիմամարտ՝
Յորմէ բնաւ ոչ ընկճեցայց , մի նդ վայր ուրեմն ընդ ոգիս
Անցցէ երկաթս այս : — Չիցեն եւ նոցա զեղջ եւ լալիս :

ՃԼԲ

Եւ դու որ ոչն թողեր երբեք մարդկանքս չարեաց
Չարդարութեանն վրիպելն ըժար ով մեծ Նեմեսիս ⁷⁶ ,
Աստ ուր նախնիք ընդերկար հարին պաշտօն քեզ փառաց ,
Դու որ ձայնեալ յանդընդոց ի դուրս հաներ կատաղիս
Պատեալ զանձամբ Որեստեայ շըչել սուլել արհաւիրս ⁷⁷
Ի վըէժ քինուն այնորիկ անբընականն հատուցման ,
Որ ոչ գըրիւր մեղս՝ թէ չէր մերձաւոր ձեռքըն դրուժան .
Ըզբեզ կարգամ ի փոշոյ յարքենիդ քում հին դարդարդ
Ոչ լըսիցես իմ սըրտիս ... Զարթիր , զի մարթ քեզ եւ պարտ :

ՃԼԳ

Ոչ զի այնպէս համարիմ թ' էր ինձ ազատ գուհ ճընար
Յազգու վիրէս՝ զոր առ մեղս հարց կամ իմոցս իսկ կըրեմ ,
Զոր թէ հարեալ եւ եդեալ իսկ էր ի յիս ձեռն արդար
Արձակ եւ յայնժամ թերեւս տայի հոսել դսռնադէմ .
Այլ ոչ է պարտ արդ յերկիր հեղուլ արեանս ճապաղեաց
Քեզ նըւիրեմ ըզնոսին , դու խնդրեսցես զիմքս վըէժ
Զի եւ խնդրել տակաւին եւ գըտանել գոյ յաւեժ .
Վըրէժ՝ զոր ոչ խնդրեցի , զի ... այլ թողցուք զայդ համբուն .
Թեպէտ մըտից ես ի նինջ այլ դու կացցես միշտ արթուն :

CXXXIV

And if my voice break forth, 't is not that now
 I shrink from what is suffer'd : let him speak
 Who hath beheld decline upon my brow,
 Or seen my mind's convulsion leave it weak ;
 But in this page a record will I seek.
 Not in the air shall these my words disperse,
 Though I be ashes ; a far hour shall wreak
 The deep prophetic fulness of this verse,
 And pile on human heads the mountain of my curse !

CXXXV

That curse shall be Forgiveness. — Have I not —
 Hear me, my mother Earth ! behold it, Heaven ! —
 Have I not had to wrestle with my lot ?
 Have I not suffer'd things to be forgiven ?
 Have I not had my brain sear'd, my heart riven,
 Hopes sapp'd, name blighted, Life's life lied away ?
 And only not to desperation driven,
 Because not altogether of such clay
 As rots into the souls of those whom I survey.

CXXXVI

From mighty wrongs to petty perfidy
 Have I not seen what human things could do ?
 From the loud roar of foaming calumny
 To the small whisper of the as paltry few,
 And subtler venom of the reptile crew,
 The Janus glance of whose significant eye,
 Learning to lie with silence, would seem true,
 And without utterance, save the shrug or sigh,
 Deal round to happy fools its speechless obloquy.

ՃԼԴ

Եւ եթէ ձայն ամբարձեալ՝ գոչեմն այժմիկ գուժաւոր
 Ոչ զ'ի չարեացըս կրելոց զահի հարեալ եւ սոսկամ,
 (Թող ասասցէ, ո՞ երբեք ետես զիմ դէմն գետնակոր
 կամ ո՞երբեք ի սարսուռ հարեալ զոգիս եւ կարկամ),
 Այլ զի զքարտէնս այս կամիմ յետ իմ Թողուլ յիշատակ,
 Զի ոչ տարցին հողմք ըզբանս, Թէ՛ւ դարձայց ես ի մոխիր.
 Այլ գայցէ ժամ հեռաւոր, եւ ընդուագաց գուշակիր
 Հանցէ ի գլուխնս զիմոց խորախորհուրդ տեսուծիւն
 Եւ կուտեսցէ զմարդկուծեամբ զանէծս իմ զայս լեռնագոյն.

ՃԼԵ

Եւ անէծքն այն մոռացօնք յինէն գրեսցին : — Միթէ ո՞չ, —
 Լուր ինձ ո՞չ մայր իմ, Երկիր, եւ դուք Երկինք ունկընդիրք,
 Միթէ չիցէ՞ ընդ բաղդի կըռուեալ իմ սիրտ ի Թընդոջ.
 Միթէ չիցէ՞ն եւ իմ լեալ մոռացուծեան արժան կիրք.
 Զիցէ՞ն եւ զիմ ջեռուցեալ խելս եւ ըզսիրտ պատառեալ,
 Զհամբաւ խամրեալ, զՅոյս խորեալ, վատնեալ զկենաց իմոց
 Եւ Թէ չանկայ եւ յետ այսր յանյուսուծէ տըւայտանս, [կեանս.
 Զի ոչ ի նոյն ի նրման կաւոյ զանգեալ եմ իսպառ
 Յոր լուծանին ոգիք այնց՝ որ ինձըս կան ոտընհար :

ՃԼԶ

Ի մեծամեծ եղերանց ցընենգութիւն գըձձատես
 Զիցէ՞ տեսեալ իմ ցոր վայր իցեն մարդուկք ձեռնհաս.
 Ի պոռոտող շառաչմանց զըրպարտութեան փրփրապէս
 Մինչ ի զանխուլ անդր հըծծիւն փանաքէից բաղբաղայս,
 Ըզնըրբանիւծ դեղ Թունոյ սողկազընացըն ջուրաց,
 Զակնարկութիւնս յանոսեան, որոյ ազգու նիշ եւ հիւ⁷⁸
 Զըստուգութեան կեղծէ ցոյց, մինչ կայն լըռիկ դաւադիր,
 Ու առանց բանի բարբառման, այլ ուս յերեւր ու ի Թառանչ
 Սփռել ճըգնի՝ պարզամիտս՝ անձայն կըծու Թիւր բարբանջ :

CXXXVII

But I have lived, and have not lived in vain :
 My mind may lose its force, my blood its fire,
 And my frame perish even in conquering pain ;
 But there is that within me which shall tire
 Torture and Time, and breathe when I expire ;
 Something unearthly, which they deem not of,
 Like the remember'd tone of a mute lyre,
 Shall on their soften'd spirits sink, and move
 In hearts all rocky now the late remorse of love.

CXXXVIII

The seal is set. — Now welcome, thou dread power !
 Nameless, yet thus omnipotent, which here
 Walk'st in the shadow of the midnight hour
 With a deep awe, yet all distinct from fear ;
 Thy haunts are ever where the dead walls rear
 Their ivy mantles, and the solemn scene
 Derives from thee a sense so deep and clear
 That we become a part of what has been,
 And grow unto the spot, all-seeing but unseen.

CXXXIX

And here the buzz of eager nations ran,
 In murmur'd pity, or loud-roar'd applause,
 As man was slaughter'd by his fellow man.
 And wherefore slaughter'd? wherefore, but because
 Such were the bloody Circus' genial laws,
 And the imperial pleasure. — Wherefore not ?
 What matters where we fall to fill the maws
 Of worms — on battle-plains or listed spot ?
 Both are but theatres where the chief actors rot.

ՃԼԷ

Այլ իմ կեցեալ է, եւ ոչ կեանքս կեցեալ վայրաւար .
 Թ' եւ կորուսցեն միտք ըզկար իւրեանց, կամ զհուր իւր արիւն,
 Թէ վատնեսցի եւ մարմին կըռուեալ ընդ կիրս վըշտահար .
 Այլ է ինչ յիս քան ըզցաւս եւ զժամանակ մընայուն .
 Եւ շընչիցէ նա եւ յետ իմ լինելոյ շընչասպառ .
 Աներկրաւոր իմն է նա՝ զորմէ նոցա ոչ է փոյթ,
 Իբր յիշատակ նըւագաց քնարի լուելոյ եւ անքոյթ,
 Որոյ ազդեալի կակղեալ ոգիս՝ որ ժայռք են այժմիկ,
 Խըլըրտեսցէ զգորովոյ ապաժաման խայթ յուշիկ :

ՃԼԸ

Հարաւ կընիքն : — Արդ եկ այժմ ինձ զօրութիւն ահաւոր,
 Որոյ անուն չիք, այլ գո՞գ առ ամենայն բաւական,
 Որ ի գիշեր հասարակ ճեմիս ի ստուերս աստանօր
 Խոր իմն ածեալ արհաւիրս, այլ ոչ երկիւղ իսկական .
 Ընտրես ըզվայրս յապաւէն, ուր որմք մեռեալք ամբառնան
 Բաղեղնապատ ի պատուարս . եւ տեսարանս վեհունակ
 Առնու ի քէն ըզգացուած իմն այնպէս խոր եւ յըստակ՝
 Մինչեւ լինել եւ մեզ մասն իրաց ելոց ու անցելոց
 Եւ աճել անդ, բընաւին տեսողք ու անտեսք առ յայլոց :

ՃԼԹ

Աստ խուռնամբօխ բըզգալով ժողովք ազգաց զեռային
 Մերթ ի մրմունջ աղերս, մերթ ի ծափաձայն շառաչուկ,
 Յորժամ ի սպանդ վարէր մարդ ի հարուածոյ ընկերին : —
 Եւ յաղաքս էր մեռանէր : — Քանզի օրէնք բարեշուք
 Հրամայէին զայս, օրէնք արիւնըռուշտ կըրկիսին,
 Եւ կամք հաճոյք ի շխողին : Եւ առ իմէ՞ ոչ այսպէս .
 Զի զի՞նչ այլ ինչ բոտոտից թողցուք որդանց մեցամէս՝
 Թէպէտ անկցուք ի կրկէս թէպէտ անկցուք ի մարտի .
 Ո՞չ զոյգ թատերք են՝ ուր քաջ գերասանն իսկ փլտի :

CXL

I see before me the Gladiator lie :
 He leans upon his hand — his manly brow
 Consents to death, but conquers agony,
 And his droop'd head sinks gradually low —
 And through his side the last drops, ebbing slow
 From the red gash, fall heavy, one by one,
 Like the first of a thunder-shower ; and now
 The arena swims around him — he is gone,
 Ere ceased the inhuman shout which hail'd the wretch who won.

CXLI

He heard it, but he heeded not — his eyes
 Were with his heart, and that was far away :
 He reck'd not of the life he lost nor prize,
 But where his rude hut by the Danube lay,
There were his young barbarians all at play,
There was their Dacian mother — he, their sire,
 Butcher'd to make a Roman holiday —
 All this rush'd with his blood — Shall he expire
 And unavenged ? Arise ! ye Goths, and glut your ire !

CXLII

But here, where Murder breathed her bloody steam ;
 And here, where buzzing nations choked the ways,
 And roar'd or murmur'd like a mountain stream
 Dashing or winding as its torrent strays ;
 Here, where the Roman millions' hlame or praise
 Was death or life, the playthings of a crowd,
 My voice sounds much — and fall the stars' faint rays
 On the arena void — seats crush'd — walls bow'd —
 And galleries, where my steps seem echoes strangely loud.

ՃԽ

Ահա դիտեմ զառաջեալ Սուսերամարտ ի յորսայս ⁷⁹
 Արմընկնայեց ընկողմնեալ. եւ գոռակերպ ի ճակատ
 Ըզմեռանել յանձն առնու, այլ նըւաճէ եւ զօրհաս .
 Առ փոքր փոքր ի խոնարհ բերի գըլուխն ուժահատ,
 Եւ կարմրորակ ի կողէն յետին ըսպեացըն կայլակք
 Արտածորեալ յամր հոսմամբ մի մի կաթեն ի գետին
 Որպէս թօնուտ մըրըրկաց տեղատարաւ շիթք նախկին .
 Խըռնի զնովաւ ասպարէզն համայն . եւ նա մեռանի,
 Մինչ յաղթութեան նորա դեռ՝ հնչմամբ հռչակ հարկանի:

ՃԽԱ

Լըսել լըւաւ զայն, այլ ոչ եւրս լինէր ունկընդիր .
 Աչք իւր յառեալ ի սըրտին, եւ սիրտն ի բաց հեռանայր,
 Ոչ ընդ կենացըն կորուստ եւ ոչ ընդ փառս՝ կարէկիր .
 Այլ ուր գըձուծ տաղաւարն առ Դանոբաւ ամբառնայր,
 Ուր բարբառիկ մանկըտեակքըն կայթէին ի խաղի .
 Ուր մայր նոցին ազգաւ Դակ . իսկ ինքըն հայր եւ տանտէր
 Առ ի Հռովմայ տօնից հեշտ՝ աստէն զըաւեալ խողխողէր :
 Ընդ ծորսարեանն զայս խորհէր:— Իսկ արդ մեռցի՞ եւ անվըէ՞:—
 Արիք գեղդուրք Գոթաց, կիրք ձեր արբեսցին զայրավէ՞:

ՃԽԲ

Այլ աստանօր ուր շընչէր Ըսպանութիւն զարեան ծուխ,
 Աստ ուր ազինք զիրարեալք լընուին խուռն ըզփողոցս,
 Եւ աղաղակ խուժանին իբր ի լերանց ընդոստ ուխ
 Մերթ մընչէր մերթ մըռընչէր ըստ հեղեղին դարձուածոց .
 Աստ ուր Հռովմայ բիւրաւորքն՝ ի ձայն խրախոյս կամ հերքիչ
 Ըզկեանս կամ մահ շնորհէին՝ լեալս ամբոխին խաղալիկ,
 Աստ իմն հընչէ բարբառ լոկ, եւ աստեղաց լոյս նուաղիկ
 Սըփուի յունայնս ասպարէզ, ուր գահք մանրեալք, որմք կոր-
 կամարակապք՝ ուր ոտիցս հետք հանեն խօլ արձագանգ: [Ճանք,

CXLIII

A ruin — yet what ruin! from its mass
 Walls, palaces, half-cities, have been rear'd;
 Yet oft the enormous skeleton ye pass,
 And marvel where the spoil could have appear'd.
 Hath it indeed been plunder'd, or but clear'd?
 Alas! developed, opens the decay,
 When the colossal fabric's form is near'd:
 It will not bear the brightness of the day,
 Which streams too much on all years, man, have reft away.

CXLIV

But when the rising moon begins to climb
 Its topmast arch, and gently pauses there;
 When the stars twinkle through the loops of time,
 And the low night-breeze waves along the air
 The garland-forest, which the gray walls wear,
 Like laurels on the bald first Cæsar's head;
 When the light shines serene but doth not glare,
 Then in this magic circle raise the dead:
 Heroes have trod this spot — 't is on their dust ye tread.

CXLV

« While stands the Coliseum, Rome shall stand;
 » When falls the Coliseum, Rome shall fall;
 » And when Rome falls — the World.» From our own land.
 Thus spake the pilgrims o'er this mighty wall
 In Saxon times, which we are wont to call
 Ancient; and these three mortal things are still
 On their foundations, and unalter'd all;
 Rome and her Ruin past Redemption's skill,
 The World, the same wide den — of thieves, or what ye will.

ՃԽԳ.

Աւերակ մի միայն , եւ որպիսի . ոյր նըշխար
 Պարիսպ սլալատս եւ ողջոյն քաղաքակէսս իսկ ամբարձ .
 Այլ տակաւին շուրջ անցեալքո զկըմախիւքըն վիթխար՝
 Ափշեալ յառիս թէ ուստի՞ այնքան աւար առաւ բաց ,
 Քանդեցաւ նա՝ ըդեօք ըստոյզ , թ' ի բաց բարձան փուլք նորին :
 Այլ աւաղ , մինչ յանարի ամբարտակին ներձիս կոյտ՝
 Խանգարուծեան յանդիման լինի ողորմն երեւոյթ .
 Ոչ եւս իշխէ հանդուրժել պայծառութեան տըւնջեան
 Ծանր է լոյս այնըմ՝ զոր ամք եղծին եւ ձեռըն մարդկան :

ՃԽԴ.

Այլ մինչ լուսին վերացեալընդ բարձրագոյնըն կամար
 Հեզեկ ի վեր սողալով կանգնի յուշիկ հանդարտիկ ,
 Մինչ աստեղք ցոլս ընդ խրամատ ժամանակին ցայտեն վառ ,
 Եւ ալեձեւ մինչ չարժէ գիշերային մեղմ հողմիկ
 Ըզըրջապատ անտառին որ զպարըսպօք գորշախայտ ,
 Նըման դափնեաց որ ի կունտ ճակատ նախկի Եսսարուն ,
 Մինչդեռ պայծառ ծագէ նշոյլ՝ պլլչըտայ լոյս պատարուն .
 Յայնժամ ի ծիրս յայս մոգիչ յառնեն մեռեալք եւ կանգնին .
 Եւ ըզփոշի զոր կոխեան աստ՝ դիցազունք կոխեցին :

ՃԽԵ.

« Կանգուն կացցէ Հռովմ , ցորչափ Կոլիսէոն կայ կանգուն ,
 » Կոլիսէոն երբ կործան անկանի՝ Հռովմ իսկ անկցի ,
 » Եւ յանկանելն Հռոմայ՝ անկցի աշխարհ իսկ համբուն » :
 Այսպէս երբեմն ասէր զյաղթ որմոցս՝ պանդուխտ համազգի
 Ի սաքսոնեան ժամանակս՝ որք հինք կոչին առ ի մէնջ .
 Եւ տակաւին երեքին մահկանացու իրքս այս կան
 Կանգունք յիւրեանցըն հիմունս եւ անաղարտք ու անսասան ,
 Հռովմ եւ Աւերք իւր՝ անցեալք ըստ նորոգման իսկ հընար ,
 Գողոց եւ այլ դըժհէից լայն քարայր՝ նոյնս այս Աշխարհ :

CXLVI

Simple, erect, severe, austere, sublime —
 Shrine of all saints and temple of all gods,
 From Jove to Jesus — spared and blest by time ;
 Looking tranquillity, while falls or nods
 Arch, empire, each thing round thee, and man plods,
 His way through thorns to ashes — glorious dome !
 Shalt thou not last ? Time 's scythe and tyrant 's rods
 Shiver upon thee — sanctuary and home
 Of art and piety — Pantheon ! — pride of Rome !

CXLVII

Relic of nobler days, and noblest arts !
 Despoil'd yet perfect, with thy circle spreads
 A holiness appealing to all hearts —
 To art a model ; and to him who treads
 Rome for the sake of ages, Glory sheds
 Her light through thy sole aperture ; to those
 Who worship, here are altars for their beads ;
 And they who feel for genius may repose
 Their eyes on honour'd forms, whose busts around them close.

CXLVIII

There is a dungeon, in whose dim drear light
 What do I gaze on ? Nothing : Look again !
 Two forms are slowly shadow'd on my sight —
 Two insulated phantoms of the brain :
 It is not so ; I see them full and plain —
 An old man, and a female young and fair,
 Fresh as a nursing mother, in whose vein
 The blood is nectar : — but what doth she there,
 With her unmantled neck, and bosom white and bare ?

ՃԽԶ

Պարզատեսիլ, հարթ եւ կոկ անսեթեւեթ վեհունակ,
Տաճար սըրբոց ընդհանուր, մեհեան հանուրց աստուածոց,
ՅԱրամազդայ ցընխուս. զոր թող դըգուեաց ժամանակ.
Դու որ հեզիկդ ակնարկես, մինչ տապալեալք շարժակոծ
Որք շուրջ ըզբեւն են դընին, եւ պետութիւնք եւ կամարք,
Եւ հորդէ մարդ ընդ տատասկ ըզճանապարհն առ մոխիր.
Գըմբէթ փառաց Պանթէոն⁸⁰, շանկանիցին դու յերկիր.
Մանգաղ դարուց եւ մականք բըռանց ի քէն բըթեցան,
Տուն եւ տաճար արուեստից եւ կրօնից սլարծք հռովմական:

ՃԽԷ

Նըշխար աւուրց ազնւաց ու ազնւագոյն արուեստից,
Կապտեալ, այլ դեռ անթերի, շըրջանակաւ քով սփռես
Նըւիրական իմն ազդումն առ հասարակ դու սըրտից,
Ո՛վ օրինակ արուեստից, ընդ որոյ՝ Փառք լուսատես՝
Ընդ պատուհանը միակ՝ հեղու զճաճանչս իւր առ նա՝
Որ զհընութեանց եւ զգարուց զնընէն ի Հռովմ զօտընփոխ.
Աղօթկերաց են սեղանք անդ առ ուլունս սըբատող⁸¹.
Եւ խուզարկուաց հանճարոյ՝ գոն կերպարանք պատուելիք
Կանգնեալք յաչացն ըզբօսանս, որ ըզնոքօք կիսանդրիք:

ՃԽԸ

Ահաւադիկ տուն բանտի. յորոյ աղօտ տըխուր լոյս
Զնչ ինձ կայցէ տեսանել: — Տեսից թող անդրէն.
Դիմակք երկու ստուերակերպք եւ յամրաշարժք գան ի դուրս.
Երկու ցընորք խելածինք եւ միայնակք համօրէն. —
Այլ ո՛չ այդպէս. տեսանեմ ըզնոսա ստոյգ եւ որոշ.
Մին ծերունի, միւսըն կին եւ մանկամարդ գեղունակ⁸²
Մատաղամօր դիեցկի նման՝ ոյր արեան փոխանակ
Խաղայ ի նեարդս օշարակ. այլ զնչ աստէն նորա գործ
Պարանոցաւն հոլանի մերկակըտիտ ճերմակ ծոց:

CXLIX

Full swells the deep pure fountain of young life,
 Where *on* the heart and *from* the heart we took
 Our first and sweetest nurture, when the wife,
 Blest into mother, in the innocent look,
 Or even the piping cry of lips that brook
 No pain and small suspense, a joy perceives
 Man knows not, when from out its cradled nook
 She sees her little bud put forth its leaves —
 What may the fruit be yet? I know not — Cain was Eve's.

CL

But here youth offers to old age the food,
 The milk of his own gift: it is her sire
 To whom she renders back the debt of blood
 Born with her birth. No; he shall not expire
 While in those warm and lovely veins the fire
 Of health and holy feeling can provide
 Great Nature's Nile, whose deep stream rises higher
 Than Egypt's river: from that gentle side
 Drink, drink and live, old man! Heaven's realm holds no such tide.

CLI

The starry fable of the milky way
 Has not thy story's purity; it is
 A constellation of a sweeter ray,
 And sacred Nature triumphs more in this
 Reverse of her decree, than in the abyss
 Where sparkle distant worlds: — Oh, holiest nurse!
 No drop of that clear stream its way shall miss
 To thy sire's heart, replenishing its source
 With life, as our freed souls rejoin the universe.

ՃԽԹ

Ծորէ առատ նորախայծ կենացն աղբիւր խոր պայծառ ,
 Յորմէ սըրտին ի վերայ եւ ի սըրտէ իսկ անտի
 Ըննախն ի մեզ ձըգեցաք եւ զքաղցրագոյնըն պաշար ,
 Յորժամ օրհնեալ ի մայր՝ կին՝ յանմեղունակն ակնարկի ,
 Եւ ի ջերմիկըն ճըչիւն շըրթանց անդուլ եւ անկիր
 Ըզգայ հրճուանս իմն՝ որում սիրտ մարդոյ չէ բաւական ,
 Դեռաբուսիկ մինչ կոկոնն ի խանձարրոց անդ անկեան
 Յուշիկ յուշիկ բողբոջէ : — Զիւրդ պըտուղն այն լիցի . —
 Ո՞ գիտէ . — Դ՛ն աւաղիկ եւ կայէն էր Եւայի :

ՃԾ

Այլ մանկամարդ աստ ձօնէ մնունդ հնացելոյն հասակաւ ,
 Ըզկաթն՝ ըզձիր իսկ նորուն . եւ փոխարէն առ հայր իւր
 Մատուցանէ զպարտս արեանն զոր ծընընդեամբն ընկալաւ .
 Ո՛չ ոչ մեռցինա , ցորչափ յերակունս անդ ջերմ եւ դիւր
 Առողջութիւն եւ ազնիւ ըզգացուածոց հուր բորբոք
 Մատուռակէ զբընութեան վեհ Նեղոս յորդառատ ,
 Որոյ աղբիւր բարձր եւ խոր քան զեգիպտեանն հեղեղատ : —
 Ի գիրգ ծոցոյ այտի արբ ո՛վ ծերունի , արբ եւ կեաց ,
 Արբայութեան իսկ երկնից չիք այդպիսի տեղ ալեաց :

ՃԾԱ

Աստեղազարդն առասպել կաթնացընցուղ կամարին
 Ըզպարզութիւն պատմութեան քում ոչ ունի զայս գունակ ,
 Բոյլք աստեղաց են ի սմա ճառագայթիւք հեզագին .
 Եւ բընութիւն սըրբազան վեհ եւս կանգնէ յաղթանակ
 Աստ յընկըրկեւ օրինացըն՝ քան յանդունդս անդ երկնից
 Ուր հեռաւոր աշխարհաց ճառագայթէ ցիր կաճառ :
 Ո՛վ սըրբագոյնդ դայեկաց . մէն շիթ աղբերըդ պայծառ
 Հասցէ անվըէպ հօրդ ի սիրտ , տալ կեանս յորմէ առ ինքնին .
 Որպէս հոգիք մեր ղերծեալք գընան ի վայր ուստ 'եկին .

CLII

Turn to the Mole which Hadrian rear'd on high,
 Imperial mimic of old Egypt's piles,
 Colossal copyist of deformity,
 Whose travell'd phantasy from the far Nile's
 Enormous model, doom'd the artist's toils
 To build for giants, and for his vain earth,
 His shrunken ashes, raise this dome : How smiles
 The gazer's eye with philosophic mirth,
 To view the huge design which sprung from such a birth!

CLIII

But lo! the dome — the vast and wondrous dome,
 To which Diana's marvel was a cell —
 Christ's mighty shrine above his martyr's tomb!
 I have beheld the Ephesian's miracle; —
 Its columns strew the wilderness, and dwell
 The hyæna and the jackal in their shade;
 I have beheld Sophia's bright roofs swell
 Their glittering mass i' the sun, and have survey'd
 Its sanctuary the while the usurping Moslem pray'd;

CLIV

But thou, of temples old, or altars new,
 Standest alone — with nothing like to thee —
 Worthiest of God, the holy and the true.
 Since Zion's desolation, when that He
 Forsook his former city, what could be,
 Of earthly structures, in his honour piled,
 Of a sublimer aspect? Majesty,
 Power, Glory, Strength, and Beauty, all are aisled
 In this eternal ark of worship undefiled.

ՃԾԲ

ՁԱդրիանու դաստակերտ տես բարձրաբերձ ամբարտակ ³⁵ .
 Կայսերական միմոսիկ կոթողաց հին Եգիպտեայ ,
 Սոսկավիթխար գաղափար տըգեղութեան բովանդակ .
 Որ յուշածեալ զանհեղեղ տիպս հեռաւորն Նեղեայ
 Աշխատ առնէր ըզճարտարս՝ հըսկայագործ կանգնել շէն ,
 Վասըն փոշւոյն ընդունայն եւ վասն աճեանն հողմավար
 Զայնքան ըզմեծ ամբառնալ գմբեթունակ շըրջապար .
 Քանի՜ արժան է ծաղու իմաստասէր նա մըտաց
 Որք առ վախճան պղպխիսի դիտեն զահեղդ պղ շինած :

ՃԾԳ

Ահա գումբեթն ընդարձակ , ահա գումբեթն հրաշային ³⁴ .
 Առ որով խուն մ՝ Անահտայն մեհեան թըւի տաղաւար .
 Վէհ սա սեղան քրիստոսեան ի գերեզման վըկային :
 Զսփեսոսեան իմ տեսեալ է քաջ շինուած հրաշափառ .
 Վայրավատին դընէին սեանցըն բեկորք յամայի .
 Ու ի հովանւոյն հանգչէր անդ բորենի եւ յովազ .
 Տեսի զսըրբոյն Սոփիայ ձեղունս յարեւ լուսանազ
 Յաջողեցաւ ինձ զնընել ըզխրալին զայն տաճար
 Մինչդեռ յաղօթըս կային մահմետականք պերճաբար :

ՃԾԴ

Այլ դու միայն կաս ի հին եւ նոր տաճարս եւ սեղան
 Դսւ միայնակ ամբառնաս , չունելով զոք հաւասար .
 Դու լոկ սըրբոյն Աստուծոյ եւ ճըշմարտի քաջ արժան :
 Ո՞ր յերկրաւոր տաճարաց մըտցէ գեղոյդ ի պայքար ,
 Յորմէ հետէ Սիոնի յաւար դարձաւ սուրբ խորան
 Եւ եթող Տէր ըզփառացն իւրոց նախկին օթարան .
 Ահեղութիւն , մեծութիւն եւ փառք եւ գեղ զուգական
 Համախըմբեալ ընդ յարկաւդ յաւերժական տարածին ,
 Ուր սուրբ անխառն պաշտի ճըշմարտութիւն երկնային :

CLV

Enter : its grandeur overwhelms thee not ;
 And why ? it is not lessen'd ; but thy mind,
 Expanded by the genius of the spot,
 Has grown colossal, and can only find
 A fit abode wherein appear enshrined
 Thy hopes of immortality ; and thou
 Shalt one day, if found worthy, so defined,
 See thy God face to face, as thou dost now
 His Holy of Holies, nor be blasted by his brow.

CLVI

Thou movest — but increasing with the advance,
 Like climbing some great Alp, which still doth rise,
 Deceived by its gigantic elegance ;
 Vastness which grows — but grows to harmonize —
 All musical in its immensities ;
 Rich marbles — richer painting — shrines where flame
 The lamps of gold — and haughty dome which vies
 In air with Earth's chief structures, though their frame
 Sits on the firm-set ground — and this the clouds must claim.

CLVII

Thou seest not all ; but piecemeal thou must break,
 To separate contemplation, the great whole ;
 And as the ocean many bays will make,
 That ask the eye — so here condense thy soul
 To more immediate objects, and control
 Thy thoughts until thy mind hath got by heart
 Its eloquent proportions, and unroll
 In mighty graduations, part by part,
 The glory which at once upon thee did not dart,

ՃԾԵ

Մուտ, եւ ընկճիս ոչ յայնքան մեծութենէ անդ նորին .
 Ոչ առ նորայն նըւազել՝ այլ առ լայնել մըտաց քոց
 Հըսկայաբար ածելով ի ձեռն հզոյ տաճարին .
 Զի եւ ոչ այլուր գըտցի տեղի պատկան վեհ հոգւոց
 Բայց յայսպիսի կայս, ուր յոյսք յանմահութիւն վերբերին :
 Օր եկեսցէ եւ տեսցես (թէ ոչ գըտցիս անարժան),
 Զաստուածութիւնն իսկ տեսցես անճառ դու դէմ յանդիման
 Որպէս զիւրն աստ տեսանես ըզսըրբութիւն սըրբութեանց,
 Տեսցես եւ մի՛ հող դարձցիս յաչացն ահէ վեհասլանձ :

ՃԾԶ

Յառաջ խաղաս... եւ աճէ նա յառաջելդ եւս քան զեւս,
 Որպէս եւ խրոխտ ինչ կոհակք այրարատեան⁸⁵ բարձրաբերձ
 Հըսկայակերպըն գեղով պատրելով զաչս յակներեւս .
 Աճել աճէ բովանդակ այլ վայելուչ անտրխեղծ .
 Դաշնակութիւն իմն եւ չափ տիրէ համայն անդ գոգցես,
 Վէմք պատուականք, ճոխազարդ պատկերք, սեղանք շողշողուն
 Ի բոց ոսկեակ կանթեղաց, եւ յաղթականն այն ձեղուն
 Հանուրց երկրի զանգուածոց, թէ եւ նոքա յերկիր վայր
 Ըշտակ առեալ, ամպածրար ջանայ սորայն եւեթ ծայր :

ՃԾԷ

Այլդեռ ըզբնաւ ոչ տեսեր, օն, քակեալ լոյծ ըզբոլոր
 Յառեալ տես մի առ մի զմեծ զամենայնին ըզմասունս .
 Իբր ովկիան բիւր յափունսըն գործէ ծոց գոգաւոր
 Ական տեսոյ արժանիս . ծրարեա զհոգւոյդ աստ զաչկունս .
 Ուրոյն դիտել զմերձաւորս, եւ սանձ մըտաց դիր ըզգոյշ .
 Մինչեւ հարցին ի սըրտիդ պերճապատում տիպք նորուն,
 Ու առ փոքր փոքր կըրթեալ բերցես ի՝ քաջ տեսութիւն
 Ըզհրաշագեղ պատկերին զանհամեմատ կերպարան՝
 Զոր համօրէն նըկատել ոչ բաւելիր ի սկըզբան :

CLVIII

Not by its fault — but thine : Our outward sense
 Is but of gradual grasp — and as it is
 That what we have of feeling most intense
 Outstrips our faint expression ; even so this
 Outshining and o'erwhelming edifice
 Fools our fond gaze, and greatest of the great
 Defies at first our Nature's littleness,
 Till, growing with its growth, we thus dilate
 Our spirits to the size of that they contemplate.

CLIX

Then pause, and be enlighten'd ; there is more
 In such a survey than the sating gaze
 Of wonder pleased, or awe which would adore
 The worship of the place, or the mere praise
 Of art and its great masters, who could raise
 What former time, nor skill, nor thought could plan ;
 The fountain of sublimity displays
 Its depth, and thence may draw the mind of man
 Its golden sands, and learn what great conceptions can.

CLX

Or, turning to the Vatican, go see
 Laocoön's torture dignifying pain —
 A father's love and mortal's agony
 With an immortal's patience blending : Vain
 The struggle ; vain, against the coiling strain
 And gripe, and deepening of the dragon's grasp,
 The old man's clench ; the long envenom'd chain
 Rivets the living links, — the enormous asp
 Enforces pang on pang, and stifles gasp on gasp.

ՃԾԸ

Ոչ առ նորին ինչ՝ այլ քո զգայականիդ թերութեան ,
 Որ առ սակաւ եւ սակաւ զիրս ըմբռնէ զարտաքոյ ,
 Եւ չըբաւեն ի մեզբանք ներքին զգացմանց գոլթարգման ,
 Հանգոյն եւ յայս սըխրալի ահեղախրոխտ շինուածոյ
 Շլացեալ աչացս ըմբռնին ի խոր պատրանս պակուցման .
 Մեծութիւնս այս մեծութեանց՝ խաղ առնէ զմեօք ըզփոքումք ,
 Մինչեւ տակաւ ընդլայնեալ մըտացս՝ աճումն անդ առնումք ,
 Ընդարձակեալ ըզհոգիս՝ քաջահասուք գոլնոցին՝
 Որոց լոկով զարմացմամբ կայաք յառաջն ի զնին :

ՃԾԹ

Արձանացիր , եւ զգաստ լեր , զի մեծ են շահք ի դիտմանդ
 Քան զըսքանչանս վայրապար կամ զահ տեղւոյն սըբութեան ,
 Կամ զհիացումն ընդ արուեստըն հնարագիւտ որ կայն անդ
 Եւ ընդ ճարտարս՝ որք զհանուրց վեհն ամբարձին զայն կայեան ,
 Որում ստեղծուլինչ զոյգ՝ ոչբաւեաց ձեռն ոչ միտք նախնեաց ,
 Վըսեմութեան համօրէն կան աստէն խորք հոլանի .
 Աստուստ կարեն միտք մարդոյ քակել հանել մի առ մի
 Զոսկեղինիկ աւազոյն առնուլ ըզգափ եւ պայման
 Եւ գիտել ո՞րքան զօրեն մեծամեծ գիւտք մըտական :

ՃԿ

Կամ դարձ այտի արարեալ ի Վատիկան երթիջիր
 Զազնըւակերպ տեսանել Լայոկոնեայ երաշխեպ⁸⁶ ,
 Ըզմահացուի օրահաս եւ ըզհօր սէրկարեկիր
 Համբերութեան լըծակցեալ՝ որ անմահիցն է ի դէպ .
 Զո՛ւր ճիգըն , զուր առ մանուած դարձ ի դարձին պատածոյ
 Եւ առ պըրկանս կաշկանդման չարաժանի վիշապին՝
 Մըրցանք ծերոյն . մահաթոյն երկայնաշար չըղթային
 Ըզկենդանին ողնաշար կարթեալ՝ եւ քարքն անարի
 Մանրակըտիտ սատակէ քաղեալ ոգի առ ոգի :

CLXI

Or view the Lord of the unerring bow,
 The God of life, and poesy, and light —
 The Sun in human limbs array'd, and brow
 All radiant from his triumph in the fight;
 The shaft hath just been shot — the arrow bright
 With an immortal's vengeance; in his eye
 And nostril beautiful disdain, and might
 And majesty, flash their full lightnings by,
 Developing in that one glance the Deity.

CLXII

But in his delicate form — a dream of Love,
 Shaped by some solitary nymph, whose breast
 Long'd for a deathless lover from above,
 And madden'd in that vision — are exprest
 All that ideal beauty ever bless'd
 The mind with in its most unearthly mood,
 When each conception was a heavenly guest —
 A ray of immortality — and stood
 Starlike, around, until they gather'd to a god!

CLXIII

And if it be Prometheus stole from Heaven
 The fire which we endure, it was repaid
 By him to whom the energy was given
 Which this poetic marble hath array'd
 With an eternal glory — which, if made
 By human hands, is not of human thought;
 And Time himself hath hallow'd it, nor laid
 One ringlet in the dust — nor hath it caught
 A tinge of years, but breathes the flame with which 't was wrought.

ՃԿԱ

Կամ ի զընին դու կաց տեառննն դիպածիդ աղեղան⁸⁷,
 Այն որ կենաց կոչի դիք եւ քերդութեան եւ լուսոյ .
 Եւ մարդակերպ իրանամբք բերեալ ըզդէմն արեգան
 Յօնըս շարժէ փայլասփիւռս յաղթանակացն ի շքոյ .
 Դեռ այն ինչ նետն ոստուցեալ յաղեղանէն արձակի ,
 Փայլէ փըքին ցասմնալի անմահականն վրիժուց .
 Շրջացանէն աչք եւ ունչք՝ գեղեցիկ իմըն զայրուց .
 Եւ վեհութիւն կորովի փայլատակեալ բովանդակ
 Լոկովն յայտնէ ակնարկեաւ զաստուածութեան երեւակ :

ՃԿԲ

Այլ ի չքնաղ կերպարանս անդ անուրջք իմն են սիրոյ
 Կերպարանեալք ի տեսիլ յաւերժ հարսին մենահիռ
 Անմահունակ տարփածուի սաստիկ ի սէր հարելոյ
 Եւ յափշտութեան անդ իւրում կացելոյ աչք ի յակճիռ ,
 Տըպաւորեալ ի նրմա զամենայն գեղ մըտածին
 Զոր կարաց մարդ հանճարեւ յաներկրաւոր գաղափար ,
 Յերկնից շնորհէ 'նդունելով ըզխորհրդոցն տիպար ,
 Զանմահութեան ճառագայթս , որ իբրեւ բոյլս աստղակոյտ
 Շուրջ հաւաքեալ կառուցին զաստուածեան զայն երեւոյթ :

ՃԿԳ

Թէ արգարեւ Պռոմիթեւս ըզհուր յերկնից գողացաւ՝
 Որով տածին մահացուք , հատոյց ըզնոյն վերըստին
 Նա՝ որ եղեւ ձեռնհաս հըզօր ոգւով այնքանեաւ
 Քերդողականս յայս ի վէմ տըպաւորել զըլխովին
 Զանմահակերպ փառաց շուք . զոր թէ մարդոյ ձեռն հաստեաց
 Այլ խորհուրդք գեր մարդկայինք անշուշտ ծընան զնորայն ձեւս ,
 Ում ժամանակն իսկ խնայեաց . չիք խոպ մ' անկեալ յարձանէս ,
 Եւ ոչ ընդ մի եկեալքիծ յողովութեամբ ինչ տարեաց ,
 Այլ տակաւին շնչէ զբոց՝ զոր ի սկըզբանն անդ կրբեաց :

CLXIV

But where is he, the Pilgrim of my song,
 The being who upheld it through the past?
 Methinks he cometh late and tarries long.
 He is no more — these breathings are his last;
 His wanderings done, his visions ebbing fast,
 And he himself as nothing: — if he was
 Aught but a phantasy, and could be class'd
 With forms which live and suffer — let that pass —
 His shadow fades away into Destruction's mass,

CLXV

Which gathers shadow, substance, life, and all
 That we inherit in its mortal shroud,
 And spreads the dim and universal pall
 Through which all things grow phantoms; and the cloud
 Between us sinks and all which ever glow'd,
 Till Glory's self is twilight, and displays
 A melancholy halo scarce allow'd
 To hover on the verge of darkness; rays
 Sadder than saddest night, for they distract the gaze,

CLXVI

And send us prying into the abyss,
 To gather what we shall be when the frame
 Shall be resolved to something less than this
 Its wretched essence; and to dream of fame,
 And wipe the dust from off the idle name
 We never more shall hear, — but never more,
 Oh, happier thought! can we be made the same:
 It is enough in sooth that once we bore
 These fardels of the heart — the heart whose sweat was gore.

ՃԿԴ

Այլ և՛ արդեօք իցէ նա, Պանդուխտն իմոց նըւագաց,
 Ո՛ր այն՝ որ էր յանցելումն երգոց օճան զօրավիգ .
 Թըւ 'ինձ [Ժէ գայ նա յուշիկ եւ դանդաղեալ առնու զկաց, . .
 Ոչ եւս է նա . ու ահա հուսկ շնչոյն շրջունջ սակաւիկ :
 Դարձարեցաւ [Ժափառիկն եւ վերացան տեսիլք իւր .
 Եւ եղեւ նա ինքն ոչ ինչ : — Թէ առաւել քան ըզցնորս
 Էր ինչն՝ արդեօք, [Ժէ կարէր խառնիլ ի շարս ձեւաւորս
 Նոցին՝ որք կեանն եւ կըրեն, ապա եւ նա [Ժող անցցէ .
 Ըստուեր նորին ի կուտակս եղծման անկեալ պակասէ ,

ՃԿԵ

Այն որ պատէն եւ զըստուերս եւ գոյութիւնս եւ ըզկեանս
 Եւ զամենայն զոր ստանամքս՝ ի մահացուն իւր պատանս .
 Որ սփռէ զմութ եւ դանդիւռն ու առ հասարակ տըխատանս՝
 Եւ զամենայն ինչ փոխէ յուրուականաց կերպարանս .
 Փարատի ամպն՝ որ ընդ մէջ մեր եւ բնաւին որ փայլեաց .
 Փառաց ճաճանչն իսկ՝ փոխեալ ի վերջալոյս համառօտ
 Մեղմաղձիկ իմըն փայլ սրբիւ է նըւաղ ընդ աղօտ
 Յեղըր մըթան . [Ժըխազոյն ճաճանչք քան [Ժուխ ըզգիշեր ,
 Քանզի հարեալ ափշովթեամբ եւ զօշոտեալ զմիտըս մեր ,

ՃԿԶ

Վարեալ մըղեալի յանդունդս ի վայր ըզմեզ յուղարկեն
 Հետազօտել զայն՝ զոր կայ մընայ լինել մեզ տակաւ ,
 Յորժամ լուծցին կերպարանքս այս յի՛ր՝ որ նուազ իսկ իցէն
 Քան զայժմուս հէգ գոյութիւն . եւ յերազել ըզհամբաւ ,
 Եւ [Ժօթափեւ ըզփոշի յունայնատուր անուանէ .
 Զոր ոչ եւս այլ լըւիցութիւն Բայց ո՛չ եւս . . . խոյն երջանիկ .
 Ոչ եւս լիցութիւն յայնմ հետէ որպիսի եմքս արդ այժմիկ :
 Շատ է ստուգիւ՝ զի զսրբոյն կրեցաք երբեմն ըզբեռինս ,
 Սիրա՝ որ յարեան ճապաղիս փոխէր զերկանցըն քըրտինս :

CLXVII

Hark! forth from the abyss a voice proceeds,
 A long low distant murmur of dread sound,
 Such as arises when a nation bleeds
 With some deep and immedicable wound ;
 Through storm and darkness yawns the rending ground,
 The gulf is thick with phantoms, but the chief
 Seems royal still, though with her head discrown'd,
 And pale, but lovely, with maternal grief
 She clasps a babe, to whom her breast yields no relief.

CLXVIII

Scion of chiefs and monarchs, where art thou ?
 Fond hope of many nations, art thou dead ?
 Could not the grave forget thee, and lay low
 Some less majestic, less beloved head ?
 In the sad midnight, while thy heart still bled,
 The mother of a moment, o'er thy bey,
 Death hush'd that pang for ever : with thee fled
 The present happiness and promised joy
 Which fill'd the imperial isles so full it seem'd to cloy.

CLXIX

Peasants bring forth in safety. — Can it be,
 Oh thou that wert so happy, so adored !
 Those who weep not for kings shall weep for thee,
 And Freedom's heart, grown heavy, cease to hoard .
 Her many griefs for ONE ; for she had pour'd
 Her orisons for thee, and o'er thy head
 Beheld her Iris. — Thou, too, lonely lord,
 And desolate consort — vainly wert thou wed !
 The husband of a year ! the father of the dead !

ՃԿԷ

Լուռ աւաղիկ յանդընդոց անտի լինի ձայն ժաման,
 Երկար եւ խոր ի հեռուստ հընչեալ մրմունջ ահաւոր,
 Որպէս ըզձայն զոր արկցէ ազգ հարեալ յախտ մահական .
 Որում չիցէ յոյս դեղոյ բըժըշկութեան հնարաւոր :
 Ի ծուփ մըրըկի եւ միզի գետին դռնչեալ պատառի .
 Խուռն ի վըհէ թեւածէն թափառական ուրուականք .
 Թէ եւ անթագ՝ պետնոցին թըւի թագի դռ ժառանգ .
 Եւ դալկահար այլ սիրուն, խարչեալ աղեօք մայրենի
 Գըզուէ ի գիրկ դիեցիկ՝ ումսընունդ ծոց իւր չ'ունի⁸³ :

ՃԿԸ

Ո՛ր արդ իցես դու, պետաց եւ արքայից բարունակ,
 Յոյս ցանկալի բազմութեան ազգաց, մեռար՝ դեօք եւ դուն .
 Ձէր մարթ շիրմին մոռանալ ըզքեզ եւ քո փոխանակ
 Կըքել ըզգլուխ ոչ այդքան վեհ ոչ այդքան եւ սիրուն :
 Ի տըխուր մէջ գիշերին, ո՛վ մայր միոյ լոկ ժամու
 Մինչ արիւն դեռ կաթէր սիրտ քո ի վերայ որդւոյ քում՝
 Հասեալ մահու լռեցոյց զամենայն ցաւդ ապառում .
 Փախեաւ ընդ քեզ ներկայս բաստ եւ յուսացեալ խընդութիւնն
 Որ ըզկըզգիսն արքունիս լընոյր զեղոյր թաթաղուն .

ՃԿԹ

Գեղջուկք երկնեն անվտանգ . իսկ առ իմ՞ ոչ քեզ այս,
 Քեզ՝ ո՛վ բնաւից երջանիկ ու ամենեցուն սիրելի .
 Լացցեն, լացցեն այժմ քեզ որք ոչ կամին լալ զարքայս .
 Ազատութեան ինքըն սիրտ ճընչեալ բեռամբ ցաւալի
 Ըզհոյլ վըշտացըն թողեալ՝ գորովէ զմիդ միայնակ .
 Այն օր տեղայրն ըզքեւ շուրջ ներբողական գովից ճառ
 Եւ նըշմարէր ըզգըլխովդ ըզծիածան իւր պայծառ :
 Եւ դու մեկնակ տէր, քքեալ լըծակից, զուր դու փեսայ,
 Մի եւեթ ամամուսին, հայր մեռելոյ յարակայ :

CLXX

Of sackcloth was thy wedding garment made;
 Thy bridal's fruit is ashes : in the dust
 The fair-hair'd Daughter of the Isles is laid,
 The love of millions! How we did intrust
 Futurity to her! and, though it must
 Darken above our bones, yet fondly deem'd
 Our children should obey her child, and bless'd
 Her and her hoped-for seed, whose promise seem'd
 Like stars to shepherds' eyes : — 't was but a meteor beam'd.

CLXXI

Woe unto us, not her ; for she sleeps well :
 The fickle reek of popular breath, the tongue
 Of hollow counsel, the false oracle,
 Which from the birth of monarchy hath rung
 Its knell in princely ears, till the o'erstung
 Nations have arm'd in madness, the strange fate
 Which tumbles mightiest sovereigns, and hath flung
 Against their blind omnipotence a weight
 Within the opposing scale, which crushes soon or late, —

CLXXII

These might have been her destiny ; but no,
 Our hearts deny it : and so young, so fair,
 Good without effort, great without a foe ;
 But now a bride and mother — and now *there* !
 How many ties did that stern moment tear !
 From thy Sire's to his humblest subject's breast
 Is link'd the electric chain of that despair,
 Whose shock was as an earthquake's, and oppress
 The land which loved thee so that none could love thee best.

ՃԶ

Քո հարսանեաց պատմութեանք անկան հիւսիւք խարազանց.
Առաքաստին քո բողբոջ պողաբերեաց քեզ աճին .
Անկեալ եղաւ ի փոշի կըղզեաց դըստրիկն հերապանձ
Սիրեցեալն այն ի բիւրուց, յոյս ապագայ մեր բարւոյն .
Ձի թէ մահուան իսկ մըթար զոսկերոտի մեր պատէր ,
Այլ սփոփեաք՝ թէ որդիքս՝ որդւոյ նորա հնազանդին ,
Օրհնեն ըզմայրն եւ օրհնեն ըզառաւիղն ըղձալին ,
Որ ցանկալի մեզ թըւէր հանգոյն աստեղ յաչս հովուի . —
Ու ահա գըտաւ լոկ ճաճանչ լուսերեւոյթ՝ որ ցըրուի :

ՃՀԱ

Վահ, եղուկ մեզ, ու ոչ նըմա, զինանընջէ խաղաղիկ : —
Վայրաժատին յեղյեղուկ ծուխ ռամկականն շնչոյ ,
Լեզու պեղեալ խորհըրդոց , եւ կամ պատգամք խաբուսիկ՝
Որ շըշնջէր՝ ի սկզբանց իշխանութեան արքենւոյ
Ի լըսելիս փարազանց , մինչեւ ընկճեալ ժողովուրդք
Յարեան եւ խուռն ընթացան , զինուորութիւն խելագար . —
Բաղդ տարակարծ՝ որ զիշխողս հըզօրս առնէ ոտընհար ,
Եւ արկանէ նդդէմնոցին կոյր բըռնութեանն եւ անքոյթ
Մէտ մ՝ ի նըժարն հակակայ՝ որով ճընշին վաղ կամ փոյթ .

ՃՀԲ

Ահա յսոքիկ լինէին թերեւս նորա մասն եւ բառ .
Այլ ո՛չ. չառնուն յանձին զայդ սիրտք մեր . չըքնաղ մանկա-
Բարի՝ գոլովանկեղծ , մեծ՝ չունելով զոք դիմակաց . [մարդ ,
Այն ինչ եղեալ հարսն եւ մայր , եւ անդ անկեալ դընի արդ...
Քանի՜ կապանս ոչ խըզեաց մին այն վայրկեան դըժընդակ .
Ի սըրտէ հօր քում ցըսիրտ յետին հըլու հպատակին
Մածեաւ շըղթայ յուսահատ ելեկտրացունց տազնապին ,
Որոյ դըղորդ իբրեւ ժաժ սասանեցոյց զերկիրն այն
Որ սիրէրն այնպէս ըզքեզ որպէս ոչ այլ ոք համայն :

CLXXIII

Lo, Nemi! navell'd in the woody hills
 So far, that the uprooting wind which tears
 The oak from his foundation, and which spills
 The ocean o'er its boundary, and bears
 Its foam against the skies, reluctant spares
 The oval mirror of thy glassy lake ;
 And, calm as cherish'd hate, its surface wears
 A deep cold settled aspect nought can shake,
 All coil'd into itself and round, as sleeps the snake.

CLXXIV

And near Albano's scarce divided waves
 Shine from a sister valley ; and afar
 The Tiber winds, and the broad ocean laves
 The Latian coast where sprang the Epic war,
 « Arms and the Man », whose re-ascending star
 Rose o'er an empire : — bot beneath thy right
 Tully reposed from Rome ; — and where yon bar
 Of girdling mountains intercepts the sight
 The Sabine farm was till'd, the weary bard's delight.

CLXXV

But I forget. — My Pilgrim's shrine is won,
 And he and I must part, — so let it be, —
 His task and mine alike are nearly done ;
 Yet once more let us look upou the sea ;
 The midland ocean breaks on him and me,
 And from the Alban Mount we now behold
 Our friend of youth, that ocean, which when we
 Beheld it last by Calpe's rock unfold
 Those waves, we follow'd on till the dark Euxine roll'd,

ՃՀԳ

Ողջ լեր՝ Նեմի⁸⁹ . զի չըքնաղ շօշեալ ի բլուրս պրակաշարժ ,
 Զի եւ յախուռն մըրբիկ որ ըզկաղնի հինաւուրց
 Արմատախիւ արարեալ ոստուցանէ գետնաքարչ
 Եւ ըստ ափունսն վարէ զովկիանու դիզան ջուրց
 Յերկինս ի վեր պուղելով ըզփրփրացեալ վէտս ալեաց ,
 Զըւածելիդ կայ պատկառ բիւրեղափայլ լըճակի .
 Հանգարտ զինչ քէն ողոքեալ՝ երեսքն ի կերպ ցուցակի
 Խոր եւ ցըրտին մըկանանց . այն՝ զոր խռովէ եւ ոչինչ ,
 Յեռեալ տոռնեալ զիրերօք համակ հանգոյն օձ ի նինջ :

ՃՀԴ

Եւ հուպնըմին Ալբանոյ վըտակնն գայ յերեւան՝⁹⁰
 Ի հարազատ իմն հազիւ անջըրպետեալի հովտէ .
 Ճեմի Տիբեր ի հեռուստ , ու անդրագոյն լայնն ովկէան
 Քերելով զափն լատին ուր դիւցազանցն ի մարտէ ,
 Ելին « զէնքն եւ այրն » այն՝ որոյ կաց աստըղ կանգուն⁹¹
 Եւ ամբարձաւ յինքնակալի պետութիւն : — Իսկ յաջկոյս
 Հանգըստարան վայրք Տուլլեայ մինչ ի Հռովմայ տայրնն խոյս⁹² .
 Եւ հեռագոյն ուր լերանց պարք անկանին քօղական՝
 Հերկք ու ագարակ Սաբինաց⁹³ , խոնջ քերդողին զբօսարան : ...

ՃՀԵ

Այլ զառանցեմ . — Պանդրխտին իմոյ առաւ սըրբարան .
 Եւ հարկ է մեզ անջատել թողուլ զիրեար . — Եղիցի .
 Վաստակ նորա եւ իմ գոգ ի գլուխ ելին միաբան :
 Այլ միանգամեւս ի ծով անդր ակնարկել թոյլ տացի :
 Համատարած մէջերկրեայ խորտակի հուպ յիս եւ նա .
 Եւ ի լեռնէ Ալբանոյ ըզմանկութեան բարեկամ
 Տեսանեմք մեք զովկէան , որ՝ մինչ տեսաքս հուսկ անգամ՝
 Ըզբարաժեռ կալքէիւ կուտեր կոհակ ի կոհակ⁹⁴ ,
 Եւ սահ արկեալ գընացաք մինչ անդր՝ ուր թուխն Եւքսինեակ՝

CLXXVI

Upon the blue Symplegades : long years —
 Long, though not very many, since have done
 Their work on both ; some suffering and some tears
 Have left us nearly where we had begun :
 Yet not in vain our mortal race hath run,
 We have had our reward — and it is here ;
 That we can yet feel gladden'd by the sun,
 And reap from earth, sea, joy almost as dear
 As if there were no man to trouble what is clear.

CLXXVII

Oh ! that the Desert were my dwelling-place,
 With one fair Spirit for my minister,
 That I might all forget the human race,
 And, hating no one, love but only her !
 Ye Elements ! — in whose ennobling stir
 I feel myself exalted — Can ye not
 Accord me such a being ? Do I err
 In deeming such inhabit many a spot ?
 Though with them to converse can rarely be our lot.

CLXXVIII

There is pleasure in the pathless woods,
 There is a rapture on the lonely shore,
 There is society, where none intrudes,
 By the deep Sea, and music in its roar :
 I love not Man the less, but Nature more,
 From these our interviews, in which I steal
 From all I may be, or have been before,
 To mingle with the Universe, and feel
 What I can ne'er express, yet can not all conceal.

ՃՀԶ

Շառաչաշարժ թաւալէր ի Սիւմպլեզադ կապուտակ⁹⁵ .
 Երկայն տարիք, թէ ոչ յոյժ բազումք՝ այլ քաջ իսկ երկայն,
 Յետ այնորիկ յիս եւ նաներգործեցին հասարակ .
 Արտօսր եւ վիշտք ինչ՝ յորմէ սկսաքս՝ ըզմեզ թողին յայն .
 Բայց ոչ ի զուր զմահացուն հատաք անցաք զասպարէզ .
 Առաք եւ մէք ըզմեր վարձ, եւ աւասիկ ն՝ աստանօր .
 Քանզի կարեմք դեռ բերկրիլ յարեգական շողաւոր,
 Հընձել հըրճուանս ի յերկրէ եւ ծովէ այնպէս սիրունս՝
 Որպէս թէ չիք որ խռովէ յերկրի զսոցա պարզութիւնս :

ՃՀԷ

Ո՛հ, ո՞տայր ինձ երթալ կալ յանմարդաձայն անապատ
 Մի լոկ Ոգի գեղեցիկ հուպ ունելով արբանեակ .
 Ո՛տայր ըզբնաւ մարդկութեան ազգաւս առնել ինձ ապախտ
 Եւ չատելով եւ ոչ զոք սիրել ըզնա միայնակ :
 Ո՛վ դուք տարերք, յորոց յոյզ եւ ի բարբառս վըսեմ
 Թըւիմ եւ ես ամբառնալ ինքն ի վիճակ վեհագոյն
 Ո՛չ կարիցէք դուք շնորհել ինձ արարած մի այսգոյն :
 Խաբիմ արդեօք կարծելով զդոսա ընակեալ շատ ուրեք .
 Թէ եւ, ո՛հ, մեզ կենակցիլն ոցին՝ տըւեալ դուն երբեք :

ՃՀԸ

Զի՛ հեշտալիք են անտառք անճանապարհք եւ անկոխք .
 Ո՛հ, զի՛ զմայլիչ է ոգւոց ափըն լըռին մենաւոր .
 Ընկերութիւն է անբոյթ զոր ոչ խռովեն այլ ամբօխք
 Ի խոր անդունդըս ծովուն, ու ի մռունչս անդ՝ ձայն դաշնաւոր :
 Ոչ թէ պակաս ինչ ըզմարդ, այլ շատ սիրեմ ըզբնութիւն .
 Քանզի՛ ի սմանէ տեսութիւնքն այն՝ որով զանձն իմ կորզեմ
 Յամենայնէ յոր եղէ եւ յոր լինելոս կարեմ,
 Առ ի հեղուլ եւ խառնիլ ընդ տիեզերս, եւ ըզդալ
 Իրս՝ զոր յայտնել ոչ կարեմ, այլ ոչ իսպառ եւ լուռ կալ :

CLXXIX

Roll on, thou deep and dark blue Ocean — roll!
 Ten thousand fleets sweep over thee in vain;
 Man marks the earth with ruin — his control
 Stops with the shore; — upon the watery plain
 The wrecks are all thy deed, nor doth remain
 A shadow of man's ravage, save his own,
 When, for a moment, like a drop of rain,
 He sinks into thy depths with bubbling groan,
 Without a grave, unknell'd, uncoffin'd, and unknown.

CLXXX

His steps are not upon thy paths, — thy fields
 Are not a spoil for him, — thou dost arise
 And shake him from thee; the vile strength he wields
 For earth's destruction thou dost all despise,
 Spurning him from thy bosom to the skies
 And send'st him, shivering in thy playful spray
 And howling, to his Gods, where haply lies
 His petty hope in some near port or bay,
 And dashest him again to earth: — there let him lay.

CLXXXI

The armaments which thunderstrike the walls
 Of rock-built cities, bidding nations quake,
 And monarchs tremble in their capitals,
 The oak leviathans, whose huge ribs make
 Their clay creator the vain title take
 Of lord of thee, and arbiter of war;
 These are thy toys, and, as the snowy flake,
 They melt into thy yeast of waves, which mar
 Alike the Armada's pride, or spoils of Trafalgar.

ՃՀԹ

Շարժեաց խորին ուկէան ալեօքըդ թուխ կապուտակ
 Զուր ըզմկանամբք քովք քարչին գընան տորմիդք բիւրախումբ.
 Զաւերածու ձեռացն հետըս ձըգէ մարդ ի ցամաք,
 Այլ գիմակալ ծովուն եզը արձանանայ նըմին թումբ:
 Ի ջըրեղէնըն դաշտի դու միայն գործես խորտակմունս.
 Զիք անդ մարդոյ նիշ քանդիչ, բայց մի եւեթ, ինքն ինքնին.
 Յորժամ առ վայր մի հանգոյն իմըն կայլակն անձրեւին
 Վիժէ ճողփմամբ ի քոյին յանդընդախոր յորձանոտ
 Անդագա՛ղ անպատան անլաց անսուգ ու անծանօթ:

ՃԶ

Ոչ ձըգեսցեն ոտք մարդոյ կընիքս ի քոյդ ասպարէս,
 Եւ ոչ տարցինա զկապուտ քոյոյ հովտաց յաւարի.
 Դու ամբարձեալ վերացցիս ու ի բաց ըզնա հերքեսցես՝
 Հենգնեալ զուժովն ապիկար՝ որով դըղորդ տայ երկրի.
 Անդընդամուղ դու տրովմամբդ ըզնա ձըգեալընդ երկինս
 Եւ ջախջախեալ խաղալիկ տաս ծրփանացդ ահագին.
 Մինչնա դեռ դից իւր մաղթէ, եւ առ օճան վըտանդին
 Հուպնաւակայս ինչ կամ խորշ դուզնաքեայ տալ ժրոէ ղբաղդ,
 Եւ դու վարեալ արկանես ի ցամաք. թող կացցէ անդ:

ՃԶԱ

Որմնախարխար մենքենայք որձաքարից դըղեկաց
 Սարսեցուցիչքն այն աղանց բախմամբ թընդից շանթաթափք
 Դըրդուեցուցիչք արքայից յիշխանանիստ քաղաքաց,
 Կիտահասակ կաղնէկուռ եւ լայնակող նաւափայտք
 Յոր պանծացեալ մեծամիտ հաստիւք նոցուն կաւեղէնք՝
 Կոչեն զանձինս ծովիշխանս եւ յաղթութեանց մարտադէրք,
 Դոքա զքօսանք են սու քեւ, եւ իբրեւ ձեան ծըւէնք ցիրք
 Հալին յալեաց քոց փրփուրս, այնք՝ որ եղենն ոտընհար
 Յոխորտակեալն Արմաղայ ⁹⁶ եւ նըշխարաց Տրափալէար ⁹⁷:

CLXXXII

Thy shores are empires, changed in all save thee —
 Assyria, Greece, Rome, Carthage, what are they?
 Thy waters wash'd them while they were free,
 And many a tyrant since; their shores obey
 The stranger, slave, or savage; their decay
 Has dried up realms to deserts: — not so thou; —
 Unchangeable, save to thy wild waves' play —
 Time writes no wrinkle on thine azure brow —
 Such as creation's dawn beheld, thou rollest now.

CLXXXIII

Thou glorious mirror, where the Almighty's form
 Glasses itself in tempests; in all time,
 Calm or convulsed — in breeze, or gale, or storm,
 Icing the pole, or in the torrid clime
 Dark-heaving; — houndless, endless, and sublime —
 The image of Eternity — the throne
 Of the Invisible; even from out thy slime
 The monsters of the deep are made; each zone
 Obeys thee; thou goest forth, dread, fathomless, alone.

CLXXXIV

And I have loved thee, Ocean! and my joy
 Of youthful sports was on thy breast to be
 Borne, like thy bubbles, onward: from a boy
 I wanton'd with thy breakers — they to me
 Were a delight; and if the freshening sea
 Made them a terror — 't was a pleasing fear,
 For I was as it were a child of thee,
 And trusted to thy billows far and near,
 And laid my hand upon thy mane — as I do here.

ՃԶԲ

Ափունքդ այդ՝ են պետութիւն , փոխեալ համայն ի քէն զատ .
 Ասորեստան ու Ելլադա , Հոռվմ , Կարքեդոնի , ո՛ւր են արդ .
 Ջուրք քո զնոսա մաշէին , մինչդեռ Կային դեռ ազատ ,
 Որպէս յետոյ արկին անդ բռնաւորաց ձեռք աղարտ :
 Ափունքն այն խուժք եւ սըտրուկք նըւաճեցան յօտարաց .
 Անկմամբ նոցին՝ պետութիւնք յամայնս Կորդ փոխեցան :
 Դու ոչ այդպէս . Կոսս մընաս նոյն , բաց յալեացըդ դրուժան .
 Կապոյտ դիմաց քոց չածէ ծիրըս ծընդեալս՝ ամանակ .
 Իբր յայգու անդ ստեղծման քում հոսես եւ արդ նոյնգունակ :

ՃԶԳ

Ո՛վ հրաշափառ հայելի , յոր բարձրելոյն իսկ ինքնին
 Կերպարանի երեւոյթ՝ ի յոյզ ծրփանց մըրըրկաց .
 Դու հանապազ՝ թէ քստմնեալ եւ հողմահար , թէ լըռին ,
 Ի սիւք ու ի բուք ի սահմանս սառնասուզակ բեւեռաց
 Եւ ընդ թօնուտ արջնաթոյր այրեցածին խորշակաւ ,
 Անեղը անհուն եւ վըսեմ յաւերժութեան ես պատկեր .
 Քահաւորակ անտեսին . ի նոյն հիւթոյ քում տարեր՝
 Զեռունք վըհիդ հաստեցան . երկիրս ամէն քեզ պատկառ ,
 Եւ դու սիդաս խաղաս սոնք անհետազօտ մենափառ .

ՃԶԴ

Էի եւ ես խանդակաթ ի սէր քոյին՝ ովկէան ,
 Եւ ըզբօսանք մանկութեան իմոյ եղեն՝ քո ալիք ,
 Սահիլ գընալ ի նոսին սլըղպըջկաց քոց նըման .
 Տըղայ տիոցս՝ ափնակոծ կոհակքդ էին խաղալիկք .
 Նոքին ինձ հեշտք եւ հաճոյք . ցըրտասարսուռ եւ թէ ծով
 Արկանէր ահ ինչ նոքօք , էր եւ երկեղն այն քաղցրիկ .
 Քանզի նըման իսկ նոցին՝ էի եւ ես քո ուստրիկ .
 Յանձն ի ծրփանքըդ եղեալ եւ ի մօտոյ եւ հեռուստ ,
 Եւ իբր յայժմուս՝ գըգուէին ձեռք իմ ըզբաշ քո հարուստ :

CLXXXV

My task is done — my song hath ceased — my theme
Has died into an echo ; it is fit
The spell should break of this protracted dream.
The torch shall be extinguish'd which hath lit
My midnight lamp — and what is writ, is writ, —
Would it were worthier ! but I am not now
That which I have been — and my visions flit
Less palpably before me — and the glow
Which in my spirit dwelt is fluttering, faint, and low.

CLXXXVI

Farewell ! a word that must be, and hath been —
A sound which makes us linger ; — yet — farewell !
Ye ! who have traced the Pilgrim to the scene
Which is his last, if in your memories dwell
A thought which once was his, if on ye swell
A single recollection, not in vain
He wore his sandal-shoon, and scallop-shell ;
Farewell ! with *him* alone may rest the pain,
If such there were — with *you*, the moral of his strain !

ՃՁԵ

Այլ ես յաւարտ վաստակոցս հասի. եւ երգք իմ լըռեն.
 Եւ նիւթ բանիցս յարձագանգ մ' անկեալ ի խոր մեռաւ դեռ.
 Անուրջք երկայն երազոյս՝ արդ ըզլուծումն խընդրեն.
 Թող շիջի ջահ՝ որ զկանթեղն իմ ցայգամէջ լուցանէր :
 Որ ինչ գրեցաւն գրեցաւ. ո՞ տայր թէ էր լաւագոյն.
 Այլ ես ոչ եւս եմ նոյն ինքն՝ որ ինչ երբեմն եւ էի.
 Յաճին տեսլեանցս երեւոյթք զինեւ նըւազ ըզգալի.
 Եւ որ երբեմն ի յողիս բնակէր ի ներքըս բոց վառ,
 Արդ դողդոջուն եւ նըւազ, եւ անկանի շիջափառ :

ՃՁԶ

Բարեաւ մընայք. — ձայն յաճախ կրկնեալ յաճախ կրկնելի,
 Բարբառ՝ որ տայ ոտնառեւ. — սակայն բարեաւ ինձ մընայք
 Դուք՝ որ ըզհետ նժդեհին շրջեցայք յակն հայելի
 Մինչ ի յետինն տեսիլ : — Եթէ խորհուրդ մի միակ
 Ի խորհրդոց անդ նորուն կացցէ ի ձեզ անմոռաց,
 Թէ ծածանեալ ծըփիցի զձեօք մի եւեթ յիշատակ,
 Ապա նա ոչ վայրապար կըրեաց զկօշիկն եւ խեցեակ⁹³ :
 Ողջամբ մընայք. վիշտք, թէ կայր ինչ վիշտ, նըմա լոկ թողցին,
 Իսկ կըրթական նըւագացըն հրահանգք՝ այն ձեզ բաժին :

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ Ք

1. Իբրեւ նախերգանս իմն կարգեցաք զայս տուն, որ է ՃԺ տուն Գ. երդոց Քերդուածոյն Պանդխտութեան Արուդայ Ասպետի:
2. Աննիբաշ Կարքեդոնացի:
3. Կից յորմն բարձր ապարանից դքսիցն Վէնետկոյ եւ յորմն բանտի քրէական յանցաւորաց՝ արկեալ կայ կամուրջ յարկածածուկ ի վերայ ջրանցից. ընդ այն անցուցանէին յատենէ ապարանիցն ի տեղի պատուհասին՝ զդատաւարտեալս ի մահ կամ ի զնդան մշտնջենաւոր. վասն այնորիկ կոչեցաւ նա կամուրջ հռաչանաց, Ponte dei Sospiri.
4. Կիւբեէէ, ըստ Յունաց առասպելեաց դիցուհի պաշտպան շինից եւ քաղաքաց, վասն որոյ կերպարանեն զգլուխ նորա ի խոյր կամ թագ աշտարակազարդ, բերելով զձեւ մահարձանաց պարսպաց:

5. Դասսոյ (Դորգուադոյ) գերագոյն դիցազներգակ քերդո-
ղաց Խտալացւոց, որ երգեաց զԵրոստաղէճն աշտարակ. յորմէ
Հատուածս եւ ցուցս ի բերան առեալ երգէին յաճախ Վե-
նետկեցիք յածելով թեթեւասահ նաւակօք իւրեանց (զոր
Կոնստանդնուպոլսէն) ի մեծ ջրանցս եւ ի ծովալիճն իւրեանց:
6. Գերահռչակ միակամար կամուրջն արկեալ ի վերայ մեծի
ջրանցիցն որ յերկուո բաժանէ զքաղաքն Վենետկոյ:
7. Անձինք թատրերգութեանց Շէքսպիրայ. Շայլոք է Հրեայն
ի Վաշաթաթանն Վենետիկոյ, — Մաւրիկն է Օթելլոյ (տ. 17):
8. Բանք մօրն Բրասիդեայ Սպարտացւոյ, զոր ասաց առ այնո-
սիկ որք զքաջութիւն որդւոյ իւրոյ գովէին:
9. Սովորութիւն էր դքսից Վենետկոյ խաղալ ամի ամի (ի տօնի
Համբարձման) նաւագումար Հանդիսիւ ի խորս Ադրիական
ծովու եւ արկանել մատանի մի, իբրեւ նշանակ փեսայու-
թեան Վենետկոյ ընդ նմին. եւ նաւ դքսին կոչէր Պուչին-
դուրոյ Bucintoro, որ թարգմանի Եզնացու: — Սուրբ Մար-
կոս, կաթողիկէ տաճարն է եւ Հրապարակն իսկ որ առաջի
նորին. ի գլուխ կամարի մեծի դրան գաւթի եկեղեցւոյն
կայ ոսկէքանդակ պատկեր առիւծու, նշանակ՝ աւետարան-
չին Մարկոսի:
10. Գերմանացւոց ինքնակալն Փրետերիկ Շիկամօրուս, որ
յետ քսանամեայ մարտից եւ հակառակութեան ընդ Հայրա-
պետս Հռովմայ եւ ընդ Խտալիոյ, յամին 1177 եկն ի Վենե-
տիկ, ուր կանխեալ էր քան զնա Պապն Աղէքսանդր Գ, եւ
խնդրեալ ներումն հաշտեցաւ ընդ նմա եւ ընդ Խտալացւոց:
11. Նոյն ինքն Շիկամօրուսն, զի էր ի Սուաբեան տոհմէ. իսկ
տէրն Արեգան կայսրն Աւստրիոյ է:
12. Ենրիկոս Տանտոլոյ դուքս Վենետկոյ 85 ամաց էր յորժամ
ընտրեցաւն ի դքսութիւն, եւ ամաց գոլով իննսուն եւ եօ-

Թանց դաշնակցեալ փռանդական տորմըին խաղաց եւ էառ զԿոստանդնուպօլիս յամին 1204:

13. Ի ներքոյ նախայիշեալ առիւծուդ (9) ի կիսաբոլոր կամարի անդ կանգնեալ կամ չորք ձիւք պղնձիւք ոսկէզօծք, զորս յառման Կոստանդնուպօլսոյ բարձին անտի Վենետկեցիք, ուր ի Հռովմայ փոխադրեալ էր Թէոդոսի կայսեր. եւ ի Հռովմա տրեալ աւանդեն Տրդատայ կամ Տիրիթայ Հայոց արքայի ընծայ ինքնակալին. իսկ ի Հայս Թուի բերեալ ի Տիգրանայ Միջնոյ կամ յԱրտաշիսէ Արշակունւոյ ի ժամանակի արշաւանին իւրեանց յԵլլադա եւ ի կղզիս: Յելս անցելոյ դարու Փռանգաց տիրեալ Վենետկոյ տարան զձիւն ի Բարիզ եւ անտի փոխեցան ի Վենա, եւ վերստին դարձուցան ի տեղի իւրեանց, բայց սուղ ինչ կապտեալ ի սարից եւ ի զարդուց:
14. Պետրոս Դորիա առաջնորդ Գենուացւոց, էառ զԳիոճա քաղաք հուպ ի Վենետիկ, եւ յաղերսել Վենետկեցոց ի հաշտութիւն՝ սպառնայր զինու զօրութեամբ մտանել ի Վենետիկ եւ սանձ արկանել անսանձ ձիոցն պղնձեաց: Այլ վրիպեցաւ ի յուսոյ եւ ի կենացն միանգամայն. եւ պարտեալ Գենուացւոց (յամին 1580) անձնատուրք եղեն ի Վենետկեցիս:
15. Զայր վատ զսնապարծ կամ զապիկար Բանդալոն Pantalone կոչեն Վենետկեցիք, եւ յաճախ յածի այս անուն ի բերանս նոցա առ առակէ եւ նշաւակէ. քերդողս ստուգաբանէ զանունս ի Բանդալեօն Pianta-leone բառից, որ նշանակեն ըստ ձայնին Գնիօդ Խիօն. եւ առ միտս, զի Վենետկեցոց նշան ազգի եւ դրօշու էր առիւծ, եւ նուաճեալ քաջութեամբ քաղաքս եւ բերդս բազումն զնոյն նշան ձողաբարձ տնկէին. վասն այնորիկ Խիօն Խիօն կոչեցան:
16. Պատմէ Պլուտարքոս ի վարս Նիկիասայ զԱթենացւոց գերեւոց ի Սիրակուսացւոց երգել ի սիովանս իւրեանց եւ յողորմ գերչացն զտաղս Եւրիպիդեսայ, եւ այնու շնորհս ազատութեան գտանել ի նոցանէ:

17. Օդուէյ, Otway, [Ժատրերգակ անգղիացի, ծ. 1651, մ. 1685
որ գրեաց զողբերգութիւնն Աղադու-Քիւն Վէնիտիոյ (ի
Սպանիացոց) : — Ռետզլիֆ, Radcliffe, կին վիպասան անգ-
ղիացի, ծ. 1764, մ. 1823. յիշի աստ վասն վիպասանութեանն
կոչեցելոյ Գաղտնի + Ուրուի : — Շելլէր, գերագոյն քեր-
դողաց Գերմանացոց, որ գրեաց եւ վիպասանութիւնս եր-
կուս՝ յորս զՎէնետկոյ սովորոյթս եւ բարս նկարագրէ,
զմին կոչեցեալ Թանգար Վէնիտիոյ, եւ զմիւսն Տեսնող կամ
Հայ : — Շէքսպիր, գերագոյն ողբերգակ բանաստեղծից Անգ-
ղիացոց. որոյ է եւ Օթելլոյ կամ Մահիկն (Սեաւ) Վէնի-
տիոյ ողբերգութիւն նշանաւոր :

18. Շատ սիրեալ եւ ոչ սակաւ ժամանակս եկաց քերդոյն ի
Վէնետիկ, ուր եւ զմասն մի քերդուածոյս գրեաց :

19. Սակայն լաւ եւս լինէր ազնուագոյնս ինչ ընծայել մարդոյ
համբերութեան օրինակս քան զուղտ ապուշ եւ զգայլ գի-
շատիչ :

20. Փրիուլ կամ Ֆրիուլ, երբեմն մարդ Վէնետկոյ, բռնմանա-
կից Իստրիոյ, այսպէս կոչեցեալ յանուն քաղաքին Փորոն
Ֆուլեայ, Forum Julii.

21. Հռետեան բարձունք, Rhætia, յԱլպեայ լեռինս, ի սահմա-
նակցութեան Հելուետիոյ, Դիրուլայ եւ Լոմպարտիոյ :

22. Մեդուակոն մեծ ըստ նախնեաց, տյժմ Պրենդա գետ, յա-
նուն Մեդուակեան տոհմի Հռետիոյ, ոռոգանէ զգաւառս
Վէնետկոյ :

23. Արկուա, Arqua կամ Արկուատոն, Arquato, գիւղ Պատա-
ւիոնի (Բատուա), յորում եկեաց Պետրարդա բանաստեղծ
զյետին ամս կենացն եւ մեռաւ, յ'18 յուլիսի, 1370. եւ [Ժա-
ղեալ կայ անդէն ի բացօթեայ շիրմի. եւ պահի ցարդ տունն
եւ սենեակն եւ կահք սենեկին, որոց յայց ելանեն եկք եւ
բնիկք Իտալիոյ, իբրեւ յիշատակաց քերդողի եւ տարփա-

Տուին Լաւրայի զոր երգեացն յաճախ. եւ թարգմանի Լաւրա՝ Դափնի :

24. Փերրարա, Ferrara քաղաք ամուր ի պետութեան Հռովմայ, յ'ՃԳ դարու ժառանգութիւն եղեւ Եստեան տոհմի, որ պայծառացան անդ դքսութեան շքով ի ժն եւ ի ժջ դարս :
25. Տուն բանտին յորում արգել Ալփոնսոս Եստեան դուքս զՏորկուատոս Դասսոյ բանաստեղծ, զոր եւ ցայսօր ցուցանեն քննասիրաց. որում եւ քերդողս անգղիացի յայց ելեալ եւ ժամս ձիգս ասեն եկաց ի նմին միայնիկ :
26. Գրոսսֆա անուանի ճեմարան կամ ժողով գիտնոց իտալացւոց, որք զմեծն եւ զսլանծալի բառարան լեզուին իւրեանց հրատարակեցին, եւ դատաստան նոցին օրէնք համարին. բայց խստութեան օրինաց նոցին կամ չհաւանութեանն յաղթող ասէ քերդողս զԴասսոյ, նոյնպէս եւ անաչառ բանադատութեան Պուալոյի քերդողի գաղղիացւոյ, որ ոչ հաւանէր՝ ըստ Պայռքնի՝ թէ յաղթիցէ իտալացին՝ գաղղիական հոմաձայն եւ տաղտուկ տաղաչափութեան. սակայն չափազանց թուի մեղադրութիւնդ, անմարթ է զգօն ականջաց չգգալ զգերազանց ներդաշնակութիւն իտալական լեզուի եւ չափաբանութեան :
27. Դժոխերգու պուէտն եւ Տուսկեան հայրն եւ Ծաղկունին՝ նոյն ինքն է Տանդէ հայր իտալացւոյ քերդողական լեզուի. որ յերիս քերդուածս երգեաց զԴժոխս, զՔաւարան եւ զԱրքայութիւն, եւ զերեսին միանգամայն քերդուածսն կոչեաց Աստուածային խաղալիկ կամ թատր. La divina Commedia. — Ասպետաց գովասանն է Արիոստոյ որ ի դիւցազնական քերդուածն Օւլանդո Ռուֆին կամ Դիֆուրիօ՝ Orlando Furioso, երգէ զկրօնս եւ զարարս արի արանց եւ ասպետաց միջին դարուց. եւ նմանեցուցանէ զնա քերդողս՝ Սկոտայ (Walter Scott) գերահռչակ արձակաբան վիպասանի Սկոլտացւոյ մերոյ դարուս հեղինակի. եւ փոխադարձաբար

զհամագգին իւր կոչէ Արիոստոյ հիւսիսային, եւ զիտաւ-
ցին՝ Սկոտ հարաւային :

28. Զառաջինն յեկեղեցւոյ Բենեդիկտեանց թաղեալ կայր
մարմին Արիոստոյ ի փերրարա, եւ կիսանդրի ի վերայ շիր-
մին երկաթակուռ դափնեճեւ պսակաւ՝ որ շանթահար լեալ
երբեմն անկաւ. զայս դէպս յիշէ քերդողս եւ ի չքմեղս
կացուցանէ ի կասկածանաց թերահաւատից :

29. Այս տունս եւ որ զկնի սորին՝ ազատ իմն թարգմանութիւն
է գերահռչակ չորեքտասանողեայ նուագի քնարերգակն
իտալացւոյ Ֆիլիպպայ, որ ընդ աննմանսն դասի սրտառուչ
եւ գեղեցիկ երգոց :

30. Մտերիմ բարեկամն Տուլլեայ Աիկերոնի Սերվիոս Սուլպի-
կիոս, որ նաւելով զննէր զմնացորդս քաղաքացն Ելլադայ :

31. Առնոս գետ, Arnus, Arno. ոռոգանէ զԴոսկանա եւ թափի
ի միջերկրական ծով : — Ետրուրական Աթէնք կոչէ զՓլու-
րենտիա կամ Ֆիորենցա (Ծաղկաւան) մայրաքաղաք Դոսկա-
նայ. որ է երկիր նախնի Ետրուրացւոց եւ Տուսկեանց :

32. Անուանի արձան Աստղկան որ Մեդիկեանն կոչի, մի ի
հրաշակերտից յունական ճարտարութեան համարեալ. ու-
րում շռայլէ քերդողն գովութեամբ :

33. Հերա, Աթենաս, Անահիտ եւ Աստղիկ դիցուհիք վիճելով
վասն գեղոյ իւրեանց՝ դատաւոր ասեն կացուցին զհովիւ մի
Տրովացի կամ զՊարիս զորդի Պաիամու Տրովացւոցն ար-
քայի, եւ նա զԱստղիկ ասաց լինել գեղեցկագոյն :

34. Այսինքն՝ կապկաբար նմանողի :

35. Անուանի գերեզմանատուն ֆլորենտիոյ :

56. Միքայէլ-Անգելոս, Միքելանճէլոյ ըստ Իտալացւոց, մեծահանճար անդրիագործ, ճարտարապետ եւ նկարիչ:— Աւֆիերի գերագոյն ողբերգակ քերդողաց Իտալացւոց:
57. Գալիլէոս, հայր նորոց աստեղաբաշխից, հեռադիտակին գտող, եւ շարժմանն երկրի վարդապետող:
58. Խորագէտ պատմագիր Իտալացւոց:
59. Գանովա գերագոյն յանդրիագործս նորոց դարուց. ծնեալ ի Բոսսանիոյ փոքու գեղջ Դրեվիզ գաւառի, յամին 1757, եւ անդ թաղեալ, 1822, ի հոյակապ տաճարին յիւրում դաստակերտի:
40. Պոգգաչչիոյ, հայր Իտալական արձակ մատենագրութեան:
41. Զի քան զամենայն բարբառս Իտալացւոց Տուսկեանն այսինքն Դոսկանացին քաջ ընտիր եւ հեշտալուր է:
42. ԶՀռաւենա քաղաք կոչէ յետին ամրոց տկարացեալ ինքնակալութեանն Հռովմայ:
43. Տես զԺանօթուլթիւնն 23:
44. Անդրիագործութիւն եւ նկարչութիւն:
45. Լիճն Տրասիմենեայ այժմ կոչեցեալ Լիճ Բերուճիոյ, ի պետութեան Հռովմայ. առ որով Աննիբալ տարաւ յաղթութիւն մեծ ի վերայ Հռովմայեցւոց 217 ամաւ յառաջ քան զթուական փրկչին:
46. Sanguinetto, Սանկուէնէթո, որ նշանակէ Արիւնիկ:
47. Ելլիսուֆնոս գէտ հնոյն Ումբրիոյ. կան աւերակք տաճարի

յեզր նորա ընդ մէջ Ֆոլինիոյ եւ Սբուէդոյ քաղաքաց Հռովմայ պետութեան :

48. Վէլինոյ կամ Դեռնի, յանուն գեղջ եւ քաղաքի մեծ եւ անուանի սահանք ջրոց մերձ ի Ռեդի քաղաք Հռովմայ . գետն Վէլինոյ եկեալ յերկրէ Նեապոլսոյ եւ գործեալ զջրվեժն թափի ի Ներա գետ :

49. Գետ դժոխոց ըստ Յունաց առասպելեաց :

50. Ապենին կամ Ապենեան լեռինք, պար երկայնաշար որ յԱլպեանց շառաւիղեալ ձգի ընդ բովանդակ երկայնն ի տալիոյ :

51. Կուսան լեառն, Jungfrau, բարձրագոյն ի Պեռնեան լեռինս Զուիցերեաց : — Սպիտակ լեառն յԱլպեայս, բարձրագոյն լեռանց Եւրոպիոյ, 14807 ոտնաչտփ գաղղիական :

52. Կիմեռ լեառն յԵպիռոս :

53. Շանթակատար լեռինք, ըստ Յունաց Ակրոկերաւոսս, յԵպիռոս, որ է այժմ Եանեա :

54. Սորակտեան լեառն, իբր 30 մղոնաւ ի հիւսիսի Հռովմայ, ի հնումն տաճար Ապոլլոնի կայր ի գագաթանն, եւ Փերոնիայ դիցուհւոյ ի ստորոտսն . այժմ կոչի Ս . Ովրեստէս կամ Ս . Սեղբեսարոս լեառն :

55. Որատիոս :

56. Նիորէ ըստ առասպելեաց դուստր Տանտալոսի, վասն բազմաձնութեանն արհամարհեալ զլատոնէ մայր Ապոլլոնի եւ Արտեմիայ՝ զըկեցաւ յորդուոցն, զորս նետահար սպանին հարազատքն ճետք լատոնեայ . եւ դից զթացեալ յանդադար արտասուս թշուառական մօրն՝ փոխեցին զնա յարձան ապառաժ, յորմէ հոսէին հանապազ ջրոյ կայլակք :

57. Կապիտոլիոն, Capitolium. Բլուր եւ ական Հնոյն Հռովմայ, ուր կառուցեալ էր գերահռչակ տաճարն Արամազդայ, զորոյ տեղի կալաւ մեծ եկեղեցի Տիրամօրն ի Ե կամ Զ դարէ եւ այսր :
58. Եւրեփո, յունական ձայն, ըստ բուն ազգային հնչման՝ Եւրեփո, այսինքն Գրէ :
59. Տուլլիոս Կիկերոն գերագոյն ճարտասանից. Վիրգիլիոս գերագոյն բանաստեղծից. Լիւիոս գերագոյն պատմաբանից Լատինաց :
60. ԶԳրոմուելայ ասէ որ յ'Յ ամսեան սեպտեմբերի յաղթեաց ի Տընպար, յ'Յ նորին ամսոյ էառ զպսակ իշխանութեան, եւ դարձեալ յերրորդի աւուր նորին ամսեան մեռաւ :
61. ԶՊոմպէի անդրոյն ասէ, զհակառակորդին Կեսարու, զոր ոմանք նոյն իսկ համարին՝ առ որով սպանաւն Կեսար յատենի ծերակուտին :
62. Պլինիոս անդրի Հռովմայ, որ է գայլ մատակ՝ յորմէ դիեն Հռեմոս եւ Հռեմուլոս երկուորեակք. յոր շանթ երբեմն անկեալ եւ խանդարեալ է :
63. Ի Մեծն Նաբոլէոն զոր ընդ Յուլիոսի Կեսարու կշռէ եւ ստորագասէ :
64. Ակնարկէ ի հռչակաւոր բանսն Կեսարու Veni, Vidi, Vici՝ Եկի, տեսի, յաղթեցի. զոր գրեաց առ իւրան, յորժամ արագ արագ ի վերայ հասեալ Փառնակայ որդւոյ Միհրդատայ մեծի ի պարտութիւն մատնեաց :
65. Եպերէ զարարս Նաբոլէոնի եւ ներբողէ զՎաշինկոն զատարարն Ամերիկացոց :
66. Շիրիմ է Կեկիլիայ Մետելլայ կնոջ Կրասոսի, կառուցեալ ի վերայ Ասրկեան ճանապարհին :

67. Աւաղ Հանճարոյդ, զոր խյսպէս զերկրաւ զառածեալ ան-
յուսութեամբ բարբաճեալ :
68. Մի յեօթեանց բլրոց յորոց վերայ կառուցեալ էր Հռովմ
եւ են արդ ի նմա փուլք եւ մնացուածք հին շինուածոց :
69. Նոյն ինքն Պալատինեան բլուրն :
70. Աշտարակաձեւ սիւն յիշատակաց Տրայիանոսի կայսեր,
յորոյ գազաթն ամբարձեալ կայ արդ անդրի Ս. Պետրոսի
առաքելոյ, որպէս եւ Ս. Պօղոսի ի սիւնն Արեղիանու
կայսեր :
71. Տարպեան վախք ի Կապիտոլին լերին, ուր թաղեցաւ
Տարպէա դուստր Տարպէոսի քաղաքապետի Հռովմայ, ընդ
վահանօք եւ ընդ ապարանջանօք զինուց Սաբինացւոց որոց
մատնեալ էր զՀռովմ, եւ վարձ մատնութեանն խնդրէր զա-
պարանջանս եւ զքայռամանեակս նոցին : Ընդ այն վախս
գահավիժէին յետ այնորիկ զմատնիչս Հռովմայեցիք :
72. Փորովն Forum. այսպէս կոչէին Հռովմայեցիք զգլխաւոր
հասարակաց հրապարակ քաղաքաց իւրեանց, ուր ժողովէին
ի քննութիւն դատաստանաց եւ առեւարական իրաց :
73. Բիէնցի, ծ. ի Հռովմ, 1510, մ. 1534. Ճարտարասան քաջ
եւ նօտար ի տան քահանայապետին. զորոյ բացաբնակու-
թիւն յԱլինին պատճառս առեալ զբզուեաց զժողովուրդն
եւ անուանեցաւ Տրիբուն յամին 1547. եւ թեկն ածելով
զիշխանութեան բովանդակ խտալիոյ՝ մերժեցաւ ի միւսում
ամին, եւ փախստական լեալ ձերբակալ եղեւ. գտեալ
շնորհս վերստին դարձաւ ի Հռոմ եւ խառնեցաւ ի ծերա-
կոյտն. եւ անդրէն զառածեալ յիշխանասիրութիւն ստա-
նաւ ի ծառայէ միոջէ :
74. Եգերիա կին էր Նումայի Պոմպիլեայ ըստ Ուիդեայ. աղ-
բիւր չնոյ գործեաց ի քարայրի, յաւերժից նուիրեալ հար-

սանց . եւ կայ մնայ ցայսօր զշինողին կրելով զանուն . եւ է վայր՝ ԿԵՐՈՍԱՆԱԿ տիկնայց Հռովմայ :

75. Կոլիսէ Colisæus, կամ Փլաւեան ամիրիթէատրոն , մեծագոյն թատերց Հռովմայ , որ տանէր արա իբրեւ ինն բիւր . եւ ուր յաճախ գազանամարտքն լինէին , եւ կոչեցաւ այսպէս վասն անհեղեղ մեծութեանն , քանզի Կոլոս մեծ եւ խոշոր լի ըստ յոյն լեզուի : Մեծագոյն է ի մնացուածս աւերակաց շինուածոց նախնեաց , եւ տակաւին կանգուն կայ մեծաւ մասամբ :

76. Նեմեսիս , դիք վրիժուց ըստ առասպելեաց , Արամազդայ եւ Հարկի դուստր , կամ Ովկիանու եւ Գիշերոյ , զոր կերպարանեն թեւաւոր , կրելով օձս եւ շանթիս :

77. Որեօտէս օրդի Ագամեմնոնի սպանելոյ կամակցութեամբ կնոջն Կլիւտեմնեստրեայ . պատուէր առեալ յանուրջս ի հօրէն սպան զմայր իւր , վասն որոյ զամս բազումս տանջիւր յԱրհաւրաց դժոխայնոց եւ փախստական լինէր , մինչեւ շիջաւ ցասումն դից . զայս դէպս առին յողբերգեւ քերդողբ ճարտարք :

78. Յանոսեան ակնարկութիւն . — Յանոս ըստ առասպելեաց որդի էր Ապողոնի , եւ գաղթականութեամբ անկեալ յիտալիս կառոյց դաստակերտ յիւր անուն ի վերայ միոյ ի բլրոց Հռոմայ , եւ ասպնջական լեալ Սատուռնոսի դից հալածելոյ յերկնից՝ բնկալաւ ի նմանէ շնորհս տեսանելոյ զանցեալն եւ զապառնին . վասն այնորիկ եւ կրկնադէմ կերպարանի :

79. Ակնարկէ ի գեղաքանդակ կճեայ անդրի սուսերամարտի օրհասականի , որ համարի գաղափարեսլ ի պղնձեայ անդրոյն ձուլելոյ ի Կտեսիլայոսէ :

80. Պանթէոն , որ ըստ յունական ձայնին նշանակէ Ամենայն դից , զի ամենայն խառնաղանձին Ոլիմպեայ նուիրեցին զայն Հռովմայեցիք . կանգուն կայ մեծատարր տաճարն բո-

լորշի . վասն որոյ եւ այժմ Բոլորս կոչի ի ռամկաց, Rotonda, եւ նըւիրեալ է Մարտիրոսաց Տիրամօր :

81. Այսինքն որք աղօթեն շարիւք ուլանց , որ է համարինն կամ վարդարանն :
82. Աւանդութեամբ պատմի ցարդ ի Հռովմէ զհայր դատաւ պարտեալ ի բանտ մահու սնուցանէր դուստրն ծնողասէր իւրով իսկ կաթամբ . եւ տեղի բանտին ասեն էր այժմեան Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն վայր :
83. Ադրիանու դատաւներտ, այժմ կոչի Ս. Հրեշտակի բերդ , Castel Sant' Angelo. Ադրիանոս կայսր շինեաց զայն անհեղեղ իմն շիրիմ վասն իւր , թերեւս մեծագոյն շիրմաց եւ աննման նագոյն . պատսպարան է արդ ամբութեան Հռովմայ :
84. Գմբէթ տիեզերահռչակ մեծի տաճարի Ս. Պետրոսի :
85. Ի բնագրին՝ Ալպեան լեռնն :
86. Լայոկոմլե որդի Պաիամու եւ քուրմն Ապոլոնի , հակառակէր իշխանաց Տրովացւոց չմուծանել ի քաղաք անդր զձին փայտակերտ զոր Յոյնք նուէր իմն կարծեցուցանէին առնել , եւ հարկանէր զնոյն գեղարդեամբ . եւ ահա օձք վիշապք պատեալ զնովաւ եւ զերկոքումբք որդեկօքն՝ հեղձուցանէին չարատանջ : Հրաշակերտ անդրի սոցա հելլենական ձեռին գործ գտաւ ի սկիզբն ԺԶ դարու յազարակս Տիտոսի եւ եղաւ ի Վատիկան :
87. Ապոլոնի անդրին գեղեցկագոյն համարեալ յառնապատկերս ճարտարեալս ի նախնեաց , կայ ի պատշգամաձեւ ժայռ դահլճի միոյ ի Վատիկան , վասն որոյ եւ Ապոլոմլե պատշգամին կոչի , Apollo del Belvedere .
88. Ողբայ զմահ կարլոդգայ դստեր Գէորգեայ Գ թագաւորին Անգղիոյ , որ դժուարածին լեալ մեռաւ . որպէս եւ ուստրն նորընծայ :

89. Նեմի գիւղ մերձ յԱլպանոյ, ուր ասեն ճեմիւ Եգերիայ ի պուրակս տաճարին Արտեմեայ :
90. Ալբանոյ, քաղաքաւան, ամարանոց Հռովմայեցւոց, առերի հնոյ քաղաքին Երկայնն Ալբայ :
91. Սկիզբն Ենէականին դիւցազներգութեան Վիրգիլեայ :
92. Կիկերոնի Տուլլիոսի ամարաստուն եւ ագարակք ի Տուսկուլոն գեղջ, որ է այժմեանս Ֆրասկադի :
93. Ռոգգա Ճիովանէ գիւղ է աւերակ, եւ մասն հնոյ երկրին Սաբինացւոց :
94. Կալբէ եւ Աբիւլէ անուանք արձանացն Հերակլի զոր կանգնեաց ի կիրճս Կադեսայ, այսինքն են հրուանդանք Ճիպրաւդարայ :
95. Սիւմպլեգադ կամ Կիւանեան պարեխք ի Թրակեանն Վոսփոր ի մուտս Սեաւ ծովու :
96. Արմադա, այսպէս կոչէր Անյաղթն անուանեալ տորմիդ նաւաց հարիւր երեսուն եւ հնգից, զոր Փիլիպպոս Բ արքայ Սպանիացւոց յամին 1588 առաքեաց ընդդէմ Անգղիացւոց. այլ մըրիկք եւ թշնամիք վատթարեցին զայն, եւ սակաւք ի նաւացն զերծան :
97. Տրափալկար հրուանդան ի կրճին Ճիպրաւդարայ, ուր Նեւոն ծովապետ անգղիացի խորտակեաց զնաւատորմն Փռանկաց եւ Սպանիացւոց, եւ ինքն վիրաւորեալ մեռաւ, (1805). յետ մարտին մըրիկ մեծ անկեալ ի ծովն տագնապ եւ վնասն հնարին հասոյց յաղթողացն եւ յաղթելոց :
98. Կօշիկ նշան բազմաշրջութեան պանդխտի, եւ խեցեակն առձեռն ըմպանակ նորին :

